

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства»

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 401-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Бура Я. А.
Керівник: к.е.н., доцент Скриль В.В.
Рецензент: к.е.н., доц. кафедри
економіки, підприємництва та маркетингу
Міняйленко І.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Бура Я. А.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Бура Я. А.

Полтава, 2024 року

АНОТАЦІЯ

Буря Я.А. «Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 118 сторінок, 23 таблиць, 18 рисунків, список літератури з 91 джерел та 3 додатку.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, інноваційна діяльність, підприємство, інвестиції, інновації.

Мета роботи – дослідження механізмів та джерел здійснення інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності на ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність та процеси інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням визначити сутності, класифікації, структури інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства; джерел, видів та форм інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств; методик дослідження ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності; аналізом й оцінкою техніко-економічних та фінансових показників діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»; проведенням бриф-аналізу фінансового стану підприємства як фактору ефективності використання ресурсів; формуванням напрямів удосконалення управління інноваційною діяльністю на ПрАТ «Тернопільський молокозавод»; оцінкою ефективності інвестування в інноваційний проєкт.

ANNOTATION

Burya Ya.A. "Investment support of enterprise innovation activity". Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2024.

The work contains 118 pages, 23 tables, 18 figures, bibliography from 91 sources and 3 appendices.

Keywords: investment support, innovative activity, enterprise, investments, innovations.

The aim of the study is to explore the mechanisms and sources of investment support for innovative activities at PJSC "Ternopil Dairy Plant".

The object of the research is the production and economic activities and the processes of investment support for innovative development at PJSC "Ternopil Dairy Plant".

The subject of the research includes theoretical, methodological, and practical aspects of investment support for innovative activities of the enterprise.

The graduation paper addresses a range of issues related to investigating the essence, classification, and structure of investment and innovation activities of the enterprise; sources, types, and forms of investment support for innovation activities of the enterprise; methodologies for assessing the effectiveness of investment support for innovation activities; analysis and evaluation of technical-economic and financial indicators of PJSC "Ternopil Dairy Plant" activity; conducting a brief analysis of the financial condition of the enterprise as a factor of resource utilization efficiency; developing directions for improving innovation management at PJSC "Ternopil Dairy Plant"; evaluating the effectiveness of investing in an innovation project.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	7
1.1. Сутність, класифікація, структура інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства.....	7
1.2. Види, форми та джерела інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств.....	17
1.3. Методика дослідження ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності.....	25
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД».....	38
2.1. Сучасний стан та характеристика підприємства	38
2.2. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства.....	44
2.3. Бріф-аналіз фінансового стану підприємства як фактору ефективності використання ресурсів.....	61
РОЗДІЛ 3. ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»	78
3.1. Напрями удосконалення управління інноваційною діяльністю на ПРАТ «Тернопільський молокозавод».....	78
3.2. Оцінка ефективності інвестування в інноваційний проєкт	89

				ВР 401-ЕФ 20028			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства			
Розроб.	Бура Я.А.						
Перевір.	Скриль В.В.						
Н. Контр.	Скриль В.В.						
Затверд.	Кулик В.А.						
				Літ.	Арк.	Акрушів	
				3	118		
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування			

ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	108
ДОДАТКИ	118

				ВР 401-ЕФ 20028			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	<i>Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства</i>	Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Розроб.</i>	<i>Бура Я.А.</i>					3	111
<i>Перевір.</i>	<i>Скриль В.В.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Н. Контр.</i>	<i>Скриль В.В.</i>						
<i>Затверд.</i>	<i>Кулик В.А.</i>						

ВСТУП

Розвиток інноваційного процесу може відбутися лише за умови активного інвестування, а це стає складним через недоліки у правовому полі та відсутність стимулів для інновацій та захисту прав їх учасників.

Активне залучення інвестицій для інновацій є ключовим для успішного функціонування підприємств у сучасних умовах, оскільки розвиток залежить від доступності різноманітних інвестиційних ресурсів. Проте, можливості підприємств у впровадженні інновацій варіюються через різні ресурсні обмеження, особливо на фінансовому рівні.

Актуальність даної роботи полягає в важливості забезпечення відповідного фінансування для інноваційного процесу, яке є ключовим завданням інноваційної діяльності підприємства. Здійснення інновацій вимагає значних інвестиційних ресурсів, а інвестиції в ранній етап розробки новітніх продуктів вважаються ризиковим капіталом. Ефективність інвестицій в значній мірі залежить від нововведень у проекті, і одночасно ступінь інноваційного розвитку підприємства відображає рівень капіталовкладень у дослідження та впровадження їх результатів.

Питання, пов'язані із інноваційною діяльністю, були предметом наукових пошуків Й. Шумпетера, М. Туган-Барановського, М. Кондратьєва, С. Кузнеця, П. Друкера, Р. Солоу. Вирішенню окреслених питань свої наукові праці присвятили вітчизняні вчені І. Алексєєв, О. Амоша, Ю. Бажал, О. Барановський, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гриньов, М. Долішній, С. Ілляшенко, О. Кириленко, О. Кузьмін, О. Лапко, І. Лютий, С. Покропивний, Л. Федулова, Д. Черваньов, А. Чухно, Н. Чухрай та інші.

Метою даної роботи є дослідження механізмів та джерел здійснення інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності на ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- визначити сутність, класифікацію, структуру інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства;
- ознайомитися із джерелами, видами та формами інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств;
- дослідити методики дослідження ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності;
- проаналізувати й оцінити техніко-економічні та фінансові показники діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»;
- провести бриф-аналіз фінансового стану підприємства як фактору ефективності використання ресурсів;
- сформулювати напрями удосконалення управління інноваційною діяльністю на ПрАТ «Тернопільський молокозавод»;
- здійснити оцінку ефективності інвестування в інноваційний проєкт.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність та процеси інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства.

При написанні випускної роботи використано методи діалектики, аналізу, синтезу, дедукції, табличний та графічний методи, фінансовий та економічний аналіз господарської діяльності підприємства, а також економіко-математичне моделювання і кореляційно-регресійний аналіз.

Інформаційна база дослідження бере за основу діючі вітчизняні законодавчі та нормативні акти, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, матеріали періодичної преси, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності ПрАТ «Тернопільський молокозавод», результати самостійних авторських досліджень ринку, дані з мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність, класифікація, структура інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства

Інвестиції та інновації – база для нарощення економічного потенціалу будь-якої підприємства і основа для формування його конкурентоспроможності.

Інвестиційна та інноваційна діяльність складають основу процесу забезпечення успішного функціонування підприємств. Тому активізація інвестиційного-інноваційного процесу стане одним з найбільш дієвих механізмів соціально-економічних перетворень.

Саме тому, на початковому етапі здійснимо аналіз понять «інвестиції» та «інновації».

Питанням інновацій, інвестиції та інвестиційно-інноваційна діяльності присвячені роботи таких науковців, як Бажал Ю.М. [1], Височан О.С., Пікуш Ю.В. [5], Волобуєв Г.С. [6], Грицаєнко М.І. [17, 20-29], Дацій О.І. [32], Лапко О.А. [50], Омарбакиєв Л.А. [58], Портер М. [65], Санто Б. [77], Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. [86], Шпикуляк О.Г. [39], Шумпетер Й. [91], Білик В.В. [3], Бланк І.О. [4], Волчанська Л.В. [7], Герасимчук З. [9], Гобрей М.В. [10], Грицаєнко Г.І. [12-15, 17-19], Кейнс Дж. [41], Макконел К., Брю С. [53], Мочерний С.В. [33], Перар Ж. [61], Титаренко Н.О. [80] та багатьох інших. Незважаючи на численність публікацій, багато проблем інноваційної діяльності залишаються недопрацьованими, чим обумовлюється актуальність обраної теми дослідження.

До сих пір тривають дискусії щодо сутності поняття «інновації». В табл. 1.1. наведені визначення, які представлені в наукових публікаціях, енциклопедичних словниках та в Законі України «Про інноваційну діяльність».

Таблиця 1.1

Визначення сутності поняття «інновації»

Автор	Визначення
Закон України «Про інноваційну діяльність» [68]	новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери
Бажал Ю.М. [1]	зміна технології виробництва, яка має історичне значення і становить собою стрибок від старої виробничої функції до нової
Височан О.С., Пікуш Ю.В. [5]	кінцевий результат інноваційної діяльності, який набув форми принципово нового або значно вдосконаленого виду продукції (роботи, послуги), техніки чи технології і якому передували науково-дослідні роботи з використанням нових методів, технологій, методик
Волобуєв Г.С. [6]	під інноваціями слід розуміти процес створення і комерціалізації підприємства нової техніки, технології, товарів, методів управління, тощо, які викликають (спрямовані) покращення якості та ефективності виробничого, управлінського, комерційного та інших процесів, а також призводять до розвитку економіки в цілому
Дацій О.І. [32]	проведення зміни в техніці, технології, організації, екології, економіці, а також в соціальній сфері з метою одержання економічного ефекту на основі задоволення певних соціальних потреб
Лапко О.А. [50]	процес, який не завершується освоєнням нової техніки у виробництві або доведенням до проектної потужності нової технології, а має безперервний характер навіть після впровадження
Омарбакиєв Л.А. [58]	результат діяльності, що отримала втілення в новому або вдосконаленому товарі, технологічному процесі, використовуваних в практичній діяльності, або в нових підходах до проблеми розвитку соціальних послуг
Портер М. [65]	інновації – це можливість здобуття конкурентних переваг. Інновації виявляються в новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу, у новій методиці підвищення кваліфікації працівників
Санто Б. [77]	такий суспільно-технічно-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів сприяє створенню кращих за своїми властивостями виробів і технологій
Чекаль Л.А., Павлова О.Ю., Строжук С.В. [81]	кінцевий результат інноваційної діяльності, який отримав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, що виводиться на ринок, а також нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності у новому підході до соціальних послуг та має економічний, соціальний, екологічний, науково-технічний або інший вид ефекту
Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. [86]	воно є процесом доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані із цим процесом техніко-економічні та інші зміни у соціальному середовищі
Шпикуляк О.Г. [39]	це закінчений результат творчої праці винахідника, який матеріалізований, тобто втілений у вигляді нового (або удосконаленого) продукту, процесу, послуги або системи управління, що базуються на отриманих нових знаннях, відкриттях чи винаходах, які запропоновані на ринку, але поки що не знайшли масового практичного застосування у споживачів
Шумпетер Й. [90]	конструювання нових способів виробництва і продуктів

Так, Бажал Ю.М. вважає, що інновації – це «зміна технології виробництва, яка має історичне значення і становить собою стрибок від старої виробничої функції до нової» [1].

Височан О.С. та Пікуш Ю.В. наголошують на тому, що інновації – це «кінцевий результат інноваційної діяльності, який набув форми принципово нового або значно вдосконаленого виду продукції (роботи, послуги), техніки чи технології і якому передували науково-дослідні роботи з використанням нових методів, технологій, методик» [5]. Волобуєв Г.С. вважає, що «під інноваціями слід розуміти процес створення і комерціалізації підприємства нової техніки, технології, товарів, методів управління, тощо, які викликають (спрямовані) покращення якості та ефективності виробничого, управлінського, комерційного та інших процесів, а також призводять до розвитку економіки в цілому» [6].

Дацій О.І. висловлює думку про те, що інновації – це «проведення зміни в техніці, технології, організації, екології, економіці, а також в соціальній сфері з метою одержання економічного ефекту на основі задоволення певних соціальних потреб» [32]. Лапко О.А. розглядає інновації як «процес, який не завершується освоєнням нової техніки у виробництві або доведенням до проектної потужності нової технології, а має безперервний характер навіть після впровадження» [50]. Омарбакиєв Л.А. вважає, що інновації – це «результат діяльності, що отримала втілення в новому або вдосконаленому товарі, технологічному процесі, використовуваних в практичній діяльності, або в нових підходах до проблеми розвитку соціальних послуг» [58].

Черваньов Д.М. та Нейкова Л.І. наголошують на тому, що «воно є процесом доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані із цим процесом техніко-економічні та інші зміни у соціальному середовищі» [86]. Шпикуляк О.Г. вважає, що інновація – «це закінчений результат творчої праці винахідника, який матеріалізований, тобто втілений у вигляді нового (або удосконаленого) продукту, процесу, послуги або системи управління, що базуються на отриманих

нових знаннях, відкриттях чи винаходах, які запропоновані на ринку, але поки що не знайшли масового практичного застосування у споживачів» [39].

Цікавою є думка закордонних науковців, які є родоначальниками інноваційної теорії. Так, Шумпетер Й. визначає, що інновація – це «конструювання нових способів виробництва і продуктів» [91]. Портер М. наголошує на тому, що «інновації – це можливість здобуття конкурентних переваг. Інновації виявляються в новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу, у новій методиці підвищення кваліфікації працівників» [65]. Санто Б. вважає, що інновація – це «такий суспільно-технічно-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів сприяє створенню кращих за своїми властивостями виробів і технологій» [77].

В енциклопедичному словнику визначення інновацій надається наступним чином: «кінцевий результат інноваційної діяльності, який отримав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, що виводиться на ринок, а також нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності у новому підході до соціальних послуг та має економічний, соціальний, екологічний, науково-технічний або інший вид ефекту» [81].

Вважаємо, що найбільш повною та доречною є дефініція, яка розкривається у Законі України «Про інноваційну діяльність»: інновації – це «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [68].

Інновації, інноваційна діяльність неможливі без інвестицій, тому необхідно розглянути теоретичну сутність поняття «інвестиції» (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2

Визначення сутності поняття «інвестиції»

Автор	Визначення
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [67]	Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку [54]	Інвестиції – актив, утримуваний підприємством для приросту капіталу через розподіл доходів (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства інвестора, отриманих, скажімо, завдяки торговельним відносинам
Податковий кодекс України [63]	Інвестиція – це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно
Білик В.В. [3]	Інвестиції – це певні засоби, вкладання коштів у які забезпечує збільшення їх вартості та зростання доходу
Бланк І.О. [4]	Інвестиції – витрати грошових коштів, спрямовані на відтворення капіталу(його підтримку і розширення
Волчанська Л.В. [7]	інвестиціями можна вважати засоби, що направляються на відтворення або збільшення капіталу з метою одержання прибутку в майбутньому
Герасимчук З. [9]	будь-які вкладення, зумовлені стратегічними цілями економічної політики та спрямованими на розвиток окремих галузей, виробництв, регіональних господарських систем з метою примноження матеріального та соціально-значимого багатства у майбутньому
Гобрей М.В. [10]	під інвестиціями необхідно розуміти ті економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так й інвестиції в «людський капітал», які на сучасному етапі розвитку економіки набувають усе більшого значення
Кейнс Дж. [41]	інвестиції – це «... поточний приріст цінності майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду», ...»та частина прибутку запевний період, що не була використана для споживання»
Макконел К., Брю С. [53]	інвестиції – «... затрати на виробництво і накопичення засобів виробництва і нарощення матеріальних запасів»
Мочерний С.В. [33]	... інвестиції – це довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства в середині країни та за її межами з метою привласнення прибутку
Перар Ж. [61]	інвестиції – це додаткові вкладання до вже наявних коштів, тобто вкладення, що спрямовані на розширення бізнесу або створення умов для підвищення ефективності його функціонування
Титаренко Н.О. [80]	інвестиції – це всі види активів, вкладених у господарську діяльність з метою одержання доходу

Так, Білик В.В. надає наступне визначення: «Інвестиції – це певні засоби, вкладання коштів у які забезпечує збільшення їх вартості та зростання доходу»

[3]. Бланк І.О. вважає, що «інвестиції – витрати грошових коштів, спрямовані на відтворення капіталу(його підтримку і розширення» [4]. Волчанська Л.В. висловлює думку про те, що «інвестиціями можна вважати засоби, що направляються на відтворення або збільшення капіталу з метою одержання прибутку в майбутньому» [7]. Герасимчук З. пропонує під інвестиціями розуміти «будь-які вкладення, зумовлені стратегічними цілями економічної політики та спрямованими на розвиток окремих галузей, виробництв, регіональних господарських систем з метою примноження матеріального та соціально-значимого багатства у майбутньому» [9]. Гобрей М.В. вважає, що «під інвестиціями необхідно розуміти ті економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так й інвестиції в «людський капітал», які на сучасному етапі розвитку економіки набувають усе більшого значення» [10]. Титаренко Н.О. надає наступне визначення: «Інвестиції – це всі види активів, вкладених у господарську діяльність з метою одержання доходу» [80]

В законодавчих та нормативних документах інвестиції розглядаються наступним чином. В Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку визначено, що «інвестиції – актив, утримуваний підприємством для приросту капіталу через розподіл доходів (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства інвестора, отриманих, скажімо, завдяки торговельним відносинам» [54]. У Податковому кодексі України надається, що «інвестиція – це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно» [63].

Вважаємо, що найбільш повно і комплексно сутність інвестицій розкривається у Законі України «Про інвестиційну діяльність»: «Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект» [67].

Інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Відповідно до ст.325 Господарського кодексу України [21] під інноваційною діяльністю у сфері господарювання слід розуміти діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Згідно із Податковим кодексом інноваційна діяльність передбачає створення та залучення із зовнішнього середовища новацій, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності, зміцнюють ринкові позиції, забезпечують перспективи розвитку.

Інноваційна, як і будь-яка діяльність неможлива без суб'єктів та об'єктів.

Також, інноваційної діяльності підприємства має певні цілі, які визначаються з позиції його внутрішніх потреб, таких, як підвищення ефективності виробництва за рахунок оновлення усіх виробничих систем, підвищення конкурентних переваг підприємства на базі ефективного використання наукового, науково-технічного, інтелектуального та економічного потенціалів.

Щодо факторів підтримки з боку інвестицій, то особливості інвестиційної підтримки інноваційного розвитку підприємства визначаються рядом факторів. До них належать: рівень значущості інновацій; ступінь готовності інновації до реалізації; масштаб і характер ефекту, що забезпечує реалізацію інновації; рівень ризику інноваційної діяльності; необхідний розмір інвестицій в інновації (рис.1.1).

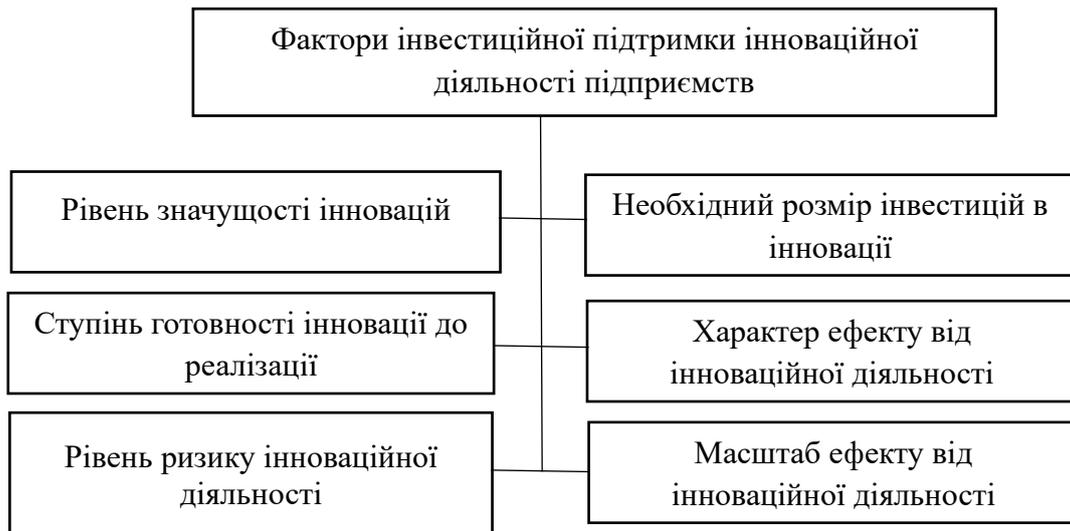

Рис.1.1. Фактори, які визначають особливості інвестиційної підтримки інноваційної діяльності підприємства

Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства є системою, яка включає наступні елементи:

– суб’єкти інвестування, до яких належать всі суб’єкти господарювання, зацікавлені в інвестуванні ресурсів в інноваційну діяльність для досягнення певного ефекту: урядові інституції (міністерства та відомства), індивідуальні інвестори (приватні особи), корпоративні інвестори (наукові організації, інноваційно активні підприємства, суб’єкти інноваційної інфраструктури, спеціалізовані інноваційні фонди), різноманітні фінансово-кредитні установи (банки, інвестиційні компанії, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди та ін.), іноземні інвестори та венчурні фонди;

– об’єкти інвестування (інноваційні програми і проекти; різні стадії інноваційного процесу; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва та/або соціальної сфери; суб’єкти інноваційної діяльності, напрями інноваційної діяльності);

- джерела фінансування інноваційної діяльності (внутрішні і зовнішні);
- форми інвестування інноваційної діяльності визначаються за різними чи кількома критеріями (джерела фінансування; суб'єкти інвестування; об'єкти інвестування та/або його спрямування – отримання прибутку або досягнення іншого соціально-економічного ефекту): державне (комунальне) інвестування (здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону); комерційне інвестування (здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва); соціальне інвестування (здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер); іноземне інвестування (здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами); спільне інвестування (здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями) [56].

Створення системи інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності, яка відповідатиме сучасним вимогам ринкової економіки, має базуватись на наступних принципах:

- узгодження системи інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності із завданням швидкого і ефективного досягнення поставленої мети;
- наукове обґрунтування й оптимальність інвестиційних рішень;
- чітка диверсифікація джерел інвестиційних ресурсів;
- концентрація і перерозподіл інвестиційних ресурсів між окремими напрямками інноваційної діяльності та етапами інноваційного процесу;
- комплексність, тобто можливість охоплення широкого кола науково-технічних, організаційних, економічних і соціальних нововведень, ефективно перерозподіляючи між ними інвестиційні потоки, що забезпечує єдність стадій і етапів інноваційних процесів, усіх сфер і напрямів інноваційної діяльності;
- адаптивність та гнучкість, що передбачає постійну спрямованість всієї системи й окремих її елементів на умови динамічних змін зовнішнього середовища для підтримки максимальної ефективності [17].

Розкриття сутності понять «система інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності» через дослідження основних підходів до розгляду його складових: «система» [27], «інвестиційне забезпечення» [4; 52; 87], «інноваційна діяльність» [54; 70; 95] та узагальнення їх основних положень зображено на рис. 1.2.

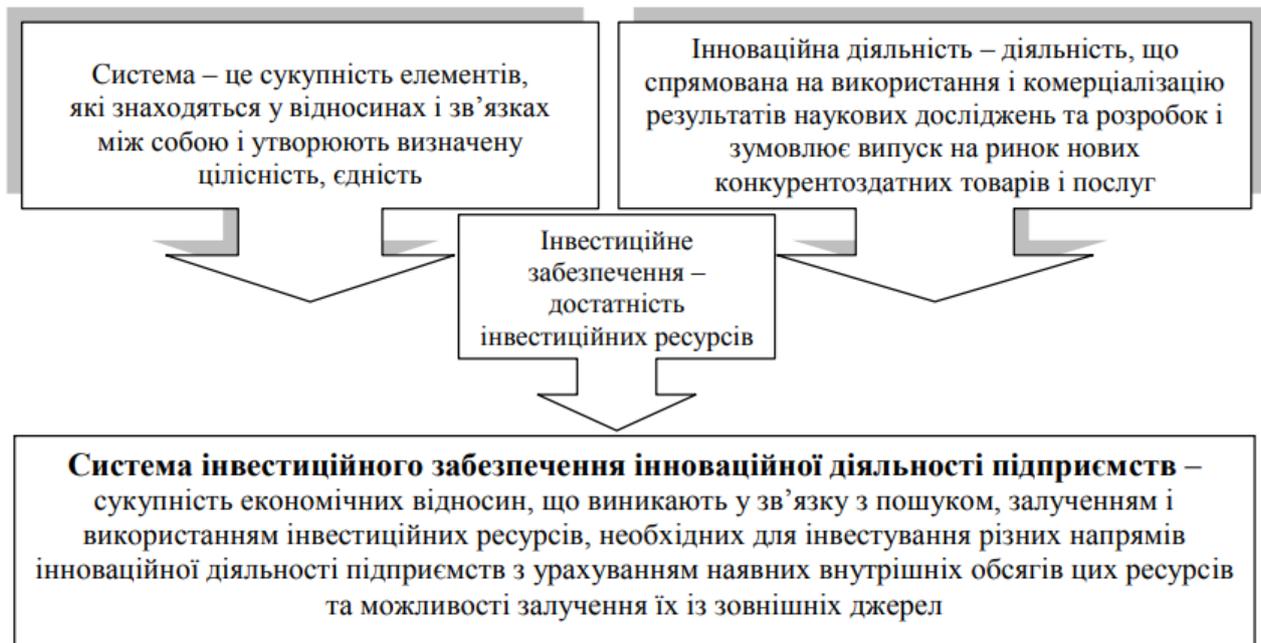

Рис.1.2. Схема формування визначення поняття «система інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств»

Систему фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності зображено на рис. 1.3. Використання перелічених принципів у практиці інвестування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств дозволить їм утримувати і безпосередньо підвищувати конкурентні переваги при здійсненні цієї діяльності. А це, у свою чергу, призведе до необхідності залучення значних інвестиційних потоків в інноваційну діяльність промислових підприємств із наявних альтернативних джерел фінансування.

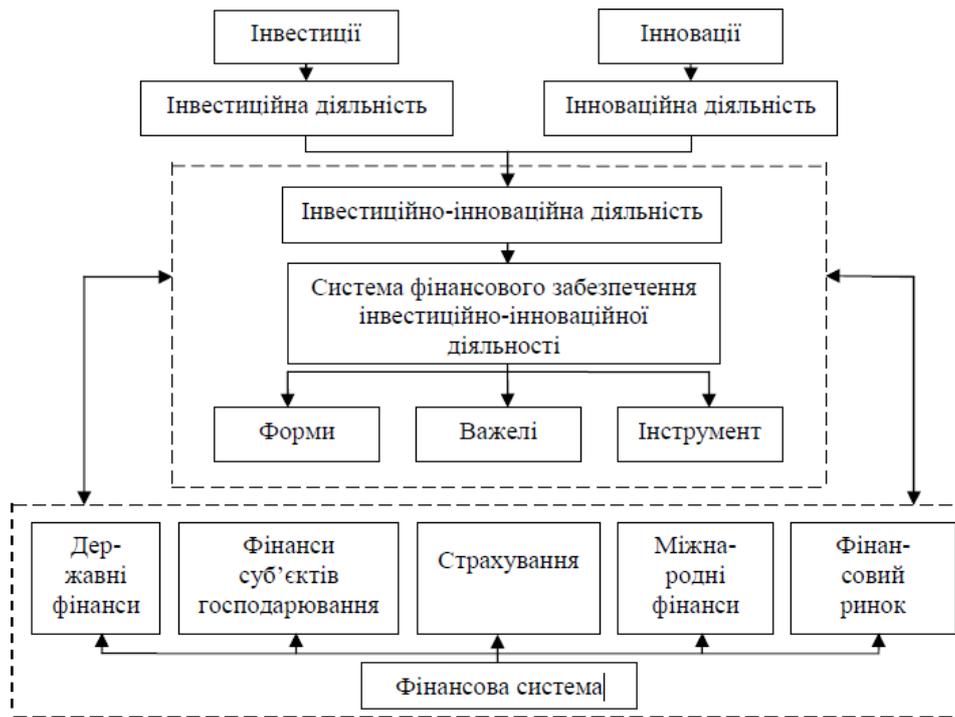

Рис.1.3. Система фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності

На думку Грудциної Ю.В., «зменшення кількості підприємств, що ведуть активну інноваційну діяльність, є наслідком ряду проблем, що відбуваються в економіці України та сфері НДКР, зокрема: по-перше, зовнішній та внутрішній дисбаланси в економіці України; по-друге, недосконалість законодавчої бази, зокрема що стосується стимулювання інноваційної діяльності підприємств; потретє, відсутність належної інфраструктури та механізмів комерціалізації науково-технічних розробок» [19].

1.2. Види, форми та джерела інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств

Розбудова моделі інноваційного розвитку національної економіки, становлення та функціонування інноваційного підприємництва вирішальним чином залежать від наявності внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування, залучення значних і довгострокових інвестицій у наукомісткі високотехнологічні

виробництва. Саме цим визначається важливість дослідження інвестиційної складової розвитку інноваційного підприємництва, її впливу на активізацію інноваційної діяльності в Україні, підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки на засадах збільшення платоспроможного попиту на інновації з боку підприємницьких структур галузей промисловості [19].

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» (ст. 10), передбачено, що інвестиційна діяльність може здійснюватись за рахунок:

- власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);
- позичкових фінансових коштів інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);
- бюджетних інвестиційних асигнувань; безоплатних та благодійних внесків, пожертв організацій, підприємств і громадян [91].

Закон України «Про інвестиційну діяльність» розглядає лише фінансову складову джерел формування інвестиційних ресурсів.

Фінансування інноваційної сфери має складну структуру й охоплює форми, джерела та ефективність фінансування інновацій, інструменти акумуляції грошових коштів та їх вкладення у проекти і контроль за ними [62].

В науковій економічній літературі [45; 73] узагальнено класифікацію джерел інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності за такими ознаками: за відносинами власності; за видами власності; за рівнями власників.

За відносинами власності виділяють власні джерела фінансування, тобто ті якими підприємство користується і розпоряджається на правах власності, а також позикові і залучені, якими суб'єкт господарювання користується і розпоряджається на будь-яких інших умовах, але які за правом власності йому не належать.

За видами власності джерела фінансування інноваційної діяльності поділяються на:

- державні інвестиційні ресурси (бюджетні кошти, кошти позабюджетних фондів, державні позики, пакети акцій та інші основні й оборотні фонди, майно державної власності);

- інвестиційні ресурси, у тому числі фінансові ресурси суб'єктів господарювання, громадських організацій, фізичних осіб, у тому числі іноземних інвесторів і т.д. Ці інвестиційні ресурси включають власні і залучені кошти підприємств, кредитні ресурси комерційних банків, інших фінансово-кредитних організацій та спеціально уповноважених урядом інвестиційних банків, а також інвестиційні ресурси колективних інвесторів, у тому числі інвестиційних фондів і компаній, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів та ін.

- інвестиційні ресурси іноземних інвесторів, зокрема іноземних держав, міжнародних фінансових та інвестиційних інститутів, окремих організацій, інституціональних інвесторів, банків та кредитних установ [78].

Джерела фінансування поділяються також за рівнями власників.

На рівні держави і регіонів джерелами фінансування інноваційної діяльності є:

- власні кошти бюджетів і позабюджетних фондів;
- залучені кошти державної кредитно-банківської і страхової систем;
- позикові кошти у вигляді зовнішнього (міжнародних запозичень) і внутрішнього державного боргу (державних облігаційних та інших позик) [77].

На рівні підприємства джерелами фінансування інноваційної діяльності є:

- власні кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, страхові відшкодування, нематеріальні активи, тимчасово вільні основні і оборотні кошти та ін.);

- залучені кошти, отримані від продажу акцій, а також внески, цільові надходження та ін.;

- позикові кошти у вигляді бюджетних, банківських і комерційних кредитів наданих на відсотковій і безвідсотковій, зворотній та безоплатній основі [79].

Головним джерелом здійснення інвестицій є власні кошти. В такому випадку здійснюється процес самофінансування: з отриманих прибутків підприємства; з амортизаційного фонду та наявних амортизаційних відрахувань; використання коштів резервного фонду для погашення короткострокових поточних збитків підприємства, запланованих на термін до виходу виробничої та збутової діяльності підприємства на планові показники обсягів випуску та продажу продукції, котрі є більшими за обсяг беззбиткового випуску продукції; фінансування з статутного фонд підприємства. Іншим джерелом фінансування є позикові кошти: кредити банків; позикові кошти, котрі отримуються від розташуванні на біржі чи позабіржовому фондових ринках облігацій, котрі спеціально випускаються; кредит від постачальників ресурсів (запасів, напівфабрикатів, сировини, комплектуючих виробів тощо) при купівлі цих ресурсів на виплату або ж з відстроченим платежем; лізинг обладнання з відтермінованим викупом його після того, як обладнання буде надане з дозволом користуватись їм протягом певного терміну на умовах оренди; кошти закордонних інвесторів. До залучених коштів належать: кошти акціонерів засновників (пайовиків) та тих, хто купив акції попередніх додаткових емісій; кошти, отримані від розташування на фондовому ринку нових випущених акцій (або отримуються від додаткових нових пайовиків, якщо йдеться про неакціонерні; підприємства, у яких статутний фонд після перереєстрації може збільшуватись за рахунок внесків у нього від додатково прийнятих членів) [49].

Виокремлюють також інші змішані джерела фінансування, котрі містять в собі: випуск і розташування конвертованих один в одного акцій та облігацій; одержання форвардних контрактів на постачання нової продукції з суттєвим відтермінуванням постачання. Окрім цього є нетрадиційні (альтернативні) інструменти інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, до яких варто включити: венчурні фонди, бізнес-інкубатори, бізнес-ангели, краудфандінг [74].

Венчурний капітал є особливим різновидом капіталу. Інвестори, котрі здійснюють вкладення коштів, виступають як замовники майбутніх інновацій, і якщо вони будуть успішними – як співвласники новоутвореного підприємства.

Венчурні капіталовкладення є попередньою оплатою витрат виконання замовлень.

Бізнес-інкубатори– це організації, які надають на певний термін, спеціально обладнані приміщення або ж інші об'єкти малим та середнім підприємцям, котрі лише починають свій розвиток, для допомоги їм досягти фінансову самостійність. Інкубатори підтримують будь-які задуми.

Бізнес-ангелами є приватні інвестори, котрі вкладають кошти в інноваційні проекти на початку становлення підприємства в обмін на повернення грошових коштів або ж долю в капіталі (лише блокуючий пакет, а не контрольний). «Ангели», на відміну від венчурних капіталістів, вкладають свої власні кошти.

Краудфандінг – це співтовариство людей, котрих об'єднують гроші для підтримки задумів, персон або ж установ. Вони взаємодіють в Інтернеті на спеціалізованих платформах або в соціальних мережах. Краудфандінг має значний потенціал, та може бути відмінною бізнес-моделлю, яка забезпечує лише реалізацію певного проекту на початкових стадіях розвитку. Кожен з альтернативних інструментів має відмінності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Порівняльний аналіз нетрадиційних джерел фінансування

Спосіб інвестування	Обмеження	Переваги	Недоліки
Венчурні фонди	обирають проекти на базі бізнес-планів	робота направлена на ризикові інвестиційні проекти	підприємство може втратити контроль над своїм проектом
Бізнес-інкубатори	лише для малого та середнього бізнесу	вкладають кошти в інтелектуальний капітал	не допомагають у пошуку прямих
Бізнес-ангели	потрібно повертати вкладення або доля в капіталі	удосконалюють існуючу бізнес-модель, аналізують перспективи проекту на ринку	несуттєве вкладення в капітал
Краудфандінг	співпрацюють в мережі Internet на спеціалізованих сайтах	внесення безповоротних, інвестицій з рекламою інноваційного товару	якщо не набрати необхідні кошти, проект не одержує вкладення, оскільки вони повертаються інвесторам

Різноманітність джерел інвестування інноваційної діяльності визначає необхідність повного дослідження можливостей вибору кожного з джерел, переваг і недоліків їхнього використання. Переваги та недоліки джерел фінансування інвестицій подані в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки основних видів джерел фінансування інвестицій

Джерела фінансування інвестицій в розвиток основних засобів виробництва	
Переваги	Недоліки
1	2
Бюджетне фінансування	
1. Можливість вирішення значних за обсягами соціальних, економічних проблем. 2. Безоплатна основа. 3. Отримання значних грошових надходжень під мінімальний банківський відсоток.	1. Нераціональне використання коштів. 2. Обмежена можливість залучення капіталу внаслідок дефіциту бюджету. 3. Недосконалість впровадження державної інвестиційної політики
Фінансування за рахунок власних коштів	
1. Високий прибуток за критеріями норм прибутковості інвестиційного капіталу. 2. Висока швидкість залучення. 3. Повне збереження контролю над використанням. 4. Зниження ризиків неплатоспроможності.	1. Невеликий обсяг залучення. 2. Низький рівень зовнішнього контролю ефективності використання
Фінансування за рахунок позабюджетних коштів	
1. Використання досвіду країн з розвинутою залізничною інфраструктурою. 2. Суворий зовнішній контроль використання. Можливість залучення грошових потоків під невисокий відсоток.	1. Нестабільна політична та економічна ситуація у країні. 2. Доволі високий відсоток фінансових ризиків. 3. Важка процедура знаходження донора інвестицій
Кредити банків	
1. Високий обсяг залучення. 2. Суворий зовнішній контроль використання	1. Доволі значна складність залучення й оформлення. 2. Сплата судного відсотка. 3. Значні ризики несплати відсотків. 4. Необхідно забезпечення застави

Продовження табл.1.4

1	2
Облігаційні позики	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпеченість фінансового доходу. 2. Залучення дешевих грошових потоків. 3. Відсутність забезпечення застави. 4. Забезпечують весь спектр потреб господарства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Досить обмежена кількість утримувачів облігацій. 2. Мала кількість операцій з купівлі та продажу на вторинному ринку. 3. Незабезпеченість. 4. Обмеженість попиту. 5. Низька корпоративна культура емітентів. 6. Недосконалість законодавства в цій сфері, обмеження обсягу емісії для акціонерних товариств і відсутність такого типу обмеження для підприємств інших форм власності
Кошти закордонних інвесторів	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Можливість залучення великого капіталу. 2. Можливість отримання прибутку для інвесторів та державних КОВВ. 3. Повне збереження контролю над управлінням 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільна політична та економічна ситуація у країні. 2. Високий відсоток фінансових ризиків. 3. Довготривалість процесу отримання
Фінансування на основі лізингу	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Можливість оновлення основних фондів, з можливим наступним їх придбанням у власність. 2. Спрямування вивільнених коштів на інші потреби. 3. Право вибору об'єкта лізингу. 4. Можливість попередньо перевірити техніку та обладнання на предмет придатності. 5. Звільнення сплати податку на придбане майно. 6. Можливість застосування гнучкого порядку здійснення платежів. 7. Поступове, поетапне оновлення основних засобів без залучення позик. 8. Можливість викупити обладнання за номінальною або залишковою вартістю 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Складна організація лізингових операцій. 2. Велика кількість учасників угоди. 3. Вища вартість у порівнянні з кредитом. 4. Моральне старіння з часом обладнання без зупинки однакових платежів за лізинговою угодою

Головними факторами, які визначають використання тих чи інших джерел вкладення в інновації, є наступні: розмір і вид підприємства, котре здійснює інновації; кредитна історія підприємства та його фінансовий стан; рівень диверсифікації діяльності підприємства; радикальність інновації; розмір і очікуваний ефект від інновації; ризикованість інновації; міра залежності підприємства (тобто самостійне підприємство або воно засноване великою корпорацією); період часу на створення інновації. З перелічених факторів можна

зробити наступний висновок: великі підприємства, які мають більші фінансові і виробничі можливості, можуть виділити засоби для вкладення в інноваційний розвиток; дрібні підприємства, які лише формуються, не мають значної кількості власних коштів, тому самофінансування для них неприйнятне; якщо підприємство кредитоспроможне (обумовлено фінансовим станом позичальника, майновим забезпеченням, яке надане кредиторам і хорошою «кредитною історією», тобто вчасним погашенням кредитів, які бралися) підприємство може покладатись на довіру вкладників та на доступ до позикових і залучених джерел інвестування; якщо ж для успішної реалізації проекту ключовим є швидкість залучення інвестицій, то в доцільніше використовувати кредит; якщо підприємство спеціалізується на виконанні досліджень та розробок, то в цьому випадку діяльність може забезпечуватись коштами венчурних інвесторів; при венчурному фінансуванні передбачається інвестування інновацій як за рахунок придбання акцій (паїв), так і за рахунок кредитування підприємств; велике диверсифіковане підприємство здатне одержувати інвестиції в інновації з різних джерел [39].

Отже, інноваційна діяльність будь-якого підприємства характеризується значною мірою невизначеності та ризику, тому важливо використовувати різноманітні джерела інвестування для досягнення їхньої адаптивності вимогам ринку. Кожне джерело має багато переваг і недоліків, тому при схваленні рішень щодо їх вибору варто ретельно зважувати «за» та «проти». Підприємницьким суб'єктам варто свідомо ставитись до вибору інвестора, оскільки саме від цього буде залежати не тільки можливість здійснення інноваційного проекту з гарними результатами, а й перспективи його подальшого функціонування та розвитку [14].

1.3. Методика дослідження ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності

Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства насамперед залежить від реальних наслідків інвестування капіталу, які можна описати такими категоріями, як «ефект» та «ефективність інвестицій». Ефект – це кінцевий результат, що очікується або фактично досягається за рахунок здійснення інвестицій. Він може виражатися у додатковій сумі товарообігу (обсягу продажу), валового або чистого доходу (прибутку), грошового потоку, тобто суми чистого прибутку і амортизаційних відрахувань з вартості матеріальних і нематеріальних активів підприємства [8, 9, 53, 54].

Ефективність діяльності характеризує кількісне співвідношення показників результатів і витрат на їх досягнення. За рахунок одержання економічного ефекту у формі прибутку інноваційна організація здійснює комплексний розвиток і підвищення добробуту співробітників. Інші види ефекту несуть у собі потенційний економічний ефект, тобто, економічний ефект розробки, впровадження (перетворення в інновацію) або продажу нововведень може бути потенційним або фактичним (реальним, комерційним), а науково-технічний, соціальний і екологічний ефекти можуть мати форму тільки потенційного економічного ефекту. По суті, якщо взяти до уваги тільки кінцеві результати впровадження або продажу нововведень, то будь-який вид інноваційної діяльності можна оцінити у вартісному вираженні. Критеріями кінцевої оцінки тут є час одержання фактичного економічного ефекту й ступінь невизначеності його одержання (або рівень ризику вкладення інвестицій в інновації) [9].

Для проведення необхідних досліджень доцільно використовувати методи економічних досліджень, у тому числі економіко-статистичний, монографічний, розрахунково-конструктивний, балансовий, нормативний, економіко-математичний, абстрактно-логічний методи.

Економіко-статистичний метод застосовується при дослідженні масових явищ, процесів, фактів, а також виявленні тенденцій та закономірностей їхнього

розвитку. Він також використовується у факторному аналізі для встановлення кількісного впливу факторних ознак на результативну ознаку, виявити головні чинники, що обумовлюють зміни в стані та розвитку соціально-економічних процесів.

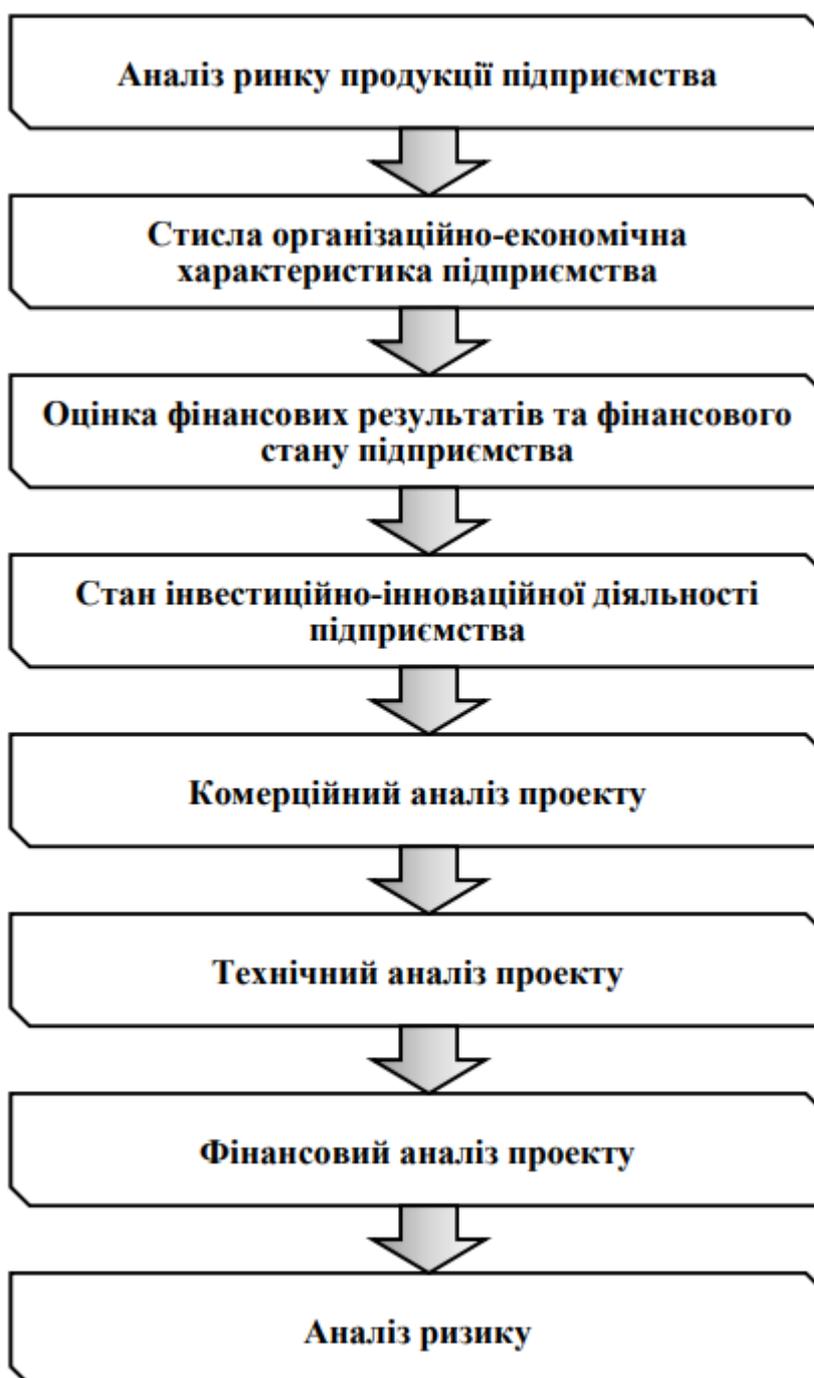

Рис. 1.4. Блок-схема дослідження доцільності та ефективності інвестицій в інноваційну діяльність підприємства, що аналізується

Монографічний метод дозволяє всебічно і глибоко вивчити окремі явища та процеси, а також виявити причинно-наслідкові зв'язки їхнього формування та розвитку. Він є необхідним для детального дослідження окремих спостережень, вибраних у якості об'єкту дослідження.

Розрахунково-конструктивний метод використовують для прогнозування та планування різноманітних соціально-економічних процесів розвитку. Він містить розробку декількох альтернативних варіантів вирішення певної соціально-економічної задачі, їхню оцінку з наступним вибором найкращого з них. Для використання цього методу застосовують багато різноманітних прийомів, що забезпечує відносну точність економічних прогнозів і планових показників.

Балансовий метод дослідження застосовується при плануванні та аналізі соціально-економічних процесів на різноманітних ієрархічних рівнях для встановлення пропорційності в їхнього розвитку, а також виявлення можливих диспропорцій та перекосів під час досягнення поставленої мети. За допомогою балансового методу проводиться оцінка темпів і пропорцій відтворення на рівнях підприємства, галузі, регіону і країни в цілому.

Зміст нормативного методу складається з розробки різноманітних економічних нормативів витрат матеріальних ресурсів, праці, капіталовкладень тощо, які застосовуються в процесі планування та прогнозування виробництва, аналізу його фактичного стану на конкретний період.

Економіко-математичний метод використовують для оптимізації співвідношення окремих елементів в цілісній економічній системі, виробництві в цілому, а також окремих складових агрегованих систем, при плануванні та прогнозуванні важливих параметрів соціально-економічного розвитку і кількісній оцінці впливу тих або інших чинників на результативні показники при наявності кореляційних зв'язків і взаємозалежностей між ними [58].

Абстрактно-логічний метод може бути використаний на всіх стадіях дослідження та вирішення будь-яких соціально-економічних проблем. За його допомогою можуть бути сформульовані окремі категорії, поняття, економічні

теорії і гіпотези, а також зроблені певні висновки та рекомендації реальному сектору економіки.

Для обґрунтування доцільності та ефективності інвестицій в інноваційну діяльність необхідно використовувати метод дисконтування.

Метод дисконтування – це метод порівняння витрат і доходів, а також вхідних та вихідних грошових потоків, які здійснюються в різний момент часу та/або з певною періодичністю. Шляхом приведення вартості доходів і витрат до певного конкретно визначеного моменту часу досягається їх співставність, а отже оцінка ризиків та ефективності інновацій та інвестицій буде більш достовірною.

Процес оцінки ризику та ефективності інновацій ускладнюється тим, що всі учасники інвестиційного процесу прагнуть мати якомога достовірнішу інформацію про ефективність інновацій ще до початку їх впровадження для прийняття рішення про доцільність вкладення коштів. У такому випадку важливо правильно оцінити ефективність майбутніх інновацій, коли економічний результат у вигляді прибутку не фактичний, а потенційний.

Крім того, оцінка результатів інвестування включає в себе такі принципи [9]:

– оцінка повернення інвестованого капіталу у вигляді грошового потоку. При цьому показник грошового потоку може бути диференційованим по окремих роках експлуатації об'єкта інвестиційного проекту або береться його середня величина за рік;

– обов'язкове приведення загальних величин капіталу і грошового потоку до теперішньої вартості. На перший погляд може здаватися, що інвестовані кошти завжди виражені через нинішню вартість, оскільки значно передують у часі їх поверненню (відшкодуванню) у вигляді грошового потоку. Але інвестування у більшості випадків здійснюється не одномоментно, а протягом певного періоду (кількох років). Тому всі наступні (крім першого року) інвестовані суми треба приводити до теперішньої вартості диференційовано за кожний рік циклу інвестування. У такий спосіб потрібно приводити до теперішньої вартості й усі грошові потоки;

– вибір диференційованої ставки відсотка (дисконтної ставки) для дисконтування грошового потоку від реалізації різних інвестиційних проектів. Розмір доходу від інвестицій (грошовий потік) формується з урахуванням таких впливових чинників: середньої реальної депозитної ставки; темпу інфляції;

– премії за ризик і низьку ліквідність. У зв'язку з цим при оцінці інвестиційних проектів з різним рівнем ризику та неоднаковою тривалістю загальних періодів інвестування (ліквідністю інвестицій) варто диференціювати дисконтну ставку, що за змістом зводиться до варіації форм використовуваної ставки відсотка для дисконтування залежно від мети оцінки здійснюваних інвестицій [77].

При розрахунках показників ефективності інвестицій за дисконтну ставку можна брати:

- середню депозитну або кредитну ставку;
- індивідуальну норму доходності інвестицій з урахуванням рівня (темрів) інфляції, ризику і ліквідності інвестицій;
- альтернативну норму доходності для інших можливих видів інвестицій;
- норму доходності від поточної господарської діяльності тощо [9].

Розглянемо детальніше показники ефективності інвестицій в інновації, які застосовуються у вітчизняній економічній практиці.

Чиста приведена вартість (Net Present Value, NPV, або чистий приведений дохід, чистий приведений ефект) – це сума, на яку продисконтовані чисті грошові потоки перевищують продисконтовані інвестиційні витрати за весь термін реалізації інвестиційного проекту. За економічним змістом – це продисконтований прибуток, який отримає інвестор після реалізації інвестиційного проекту. Для неординарних грошових потоків є наступна формула для розрахунку NPV [62]:

$$NPV = \sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{IC_t}{(1+i)^t}, \quad (1.1)$$

де CF_t – сума чистого грошового потоку за окремими інтервалами загального періоду експлуатації інвестиційного проекту;

IC – сума одночасно інвестованих затрат для реалізації інвестиційного проекту;

i – дисконтна ставка, що використовується;

n – кількість інтервалів у загальному розрахунковому періоді t .

Практичне застосування критерію NPV для оцінки інвестиційного проекту полягає у наступному:

якщо $NPV > 0$, то проект є прибутковим і його можна прийняти; у випадку прийняття проекту добробут власників компанії збільшиться;

$NPV = 0$, то доходи від інвестицій в інноваційний проект дорівнюють витратам на нього та у випадку прийняття проекту добробут власників компанії не зміниться, але в той же час обсяги виробництва зростуть, тобто компанія збільшиться в масштабах;

$NPV < 0$, то доходи від інноваційного проекту менше витрат і проект треба відхилити, у випадку прийняття проекту добробут власників компанії зменшиться [52, 53].

Економічна сутність показника NPV полягає в тому, що він відображає прогнозну оцінку зміни економічного потенціалу комерційної організації (підприємства-новатора) у випадку прийняття розглянутого інноваційного проекту. Причому оцінка робиться на момент закінчення проекту, але з позиції поточного моменту, тобто початку проекту.

Переваги показника NPV для оцінки доцільності інвестицій в інноваційний проект полягають у тому, що він:

- дає змогу оцінити приріст вартості капіталу підприємства;
- має важливу властивість адитивності в просторово-часовому аспекті, тобто NPV різних проектів можна підсумовувати для розрахунку загального ефекту в тому випадку, якщо мова йде про оцінку портфеля інноваційних проектів;
- надає змогу зробити правильний вибір при аналізі проектів з нерівномірними грошовими потоками [52].

Недоліки показника:

– суттєва залежність від часових параметрів проекту, а саме - від терміну початку віддачі інвестицій в інноваційний проект і тривалості періоду віддачі. Зрушення початку віддачі вперед зменшує величину NPV пропорційно коефіцієнту дисконтування;

– суттєва залежність від обсягу загальних інвестицій в інноваційний проект;

– не дає інформації про резерв безпеки проекту, тобто не відповідає на запитання, наскільки велика небезпека, що проект, що вважався прибутковим, раптом виявиться збитковим через помилку в прогнозах оцінках доходів і/чи вартості капіталу.

При розрахунку NPV, як правило, використовують постійну ставку дисконтування. Однак за деяких обставин, наприклад, коли очікується зміна рівня облікових ставок, можна використовувати індивідуалізовані по роках коефіцієнти дисконтування [52, 53].

Наряду с визначенням чистого приведенного доходу застосовуються також інші показники оцінки ефективності інноваційних проектів:

1. Індекс рентабельності інноваційного проекту (Profitability Index, PI, або індекс прибутковості, індекс доходності) – являє собою співвідношення приведених доходів до приведених на ту ж дату інноваційних витрат [9]. Він характеризує рівень чистого грошового потоку, що припадає на одиницю інноваційних витрат або відображає величину доходу на одиницю витрат [52]. Розрахунок індексу рентабельності інвестицій (Profitability Index, PI) здійснюється за формулою:

$$PI_0^A = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^n}}{\sum_{i=1}^n \frac{IC_t}{(1+i)^n}}, \quad (1.2)$$

В чисельнику вищенаведеної формули відображено величину доходів, отриманих від продажу виробленої інноваційної продукції, приведених до вартості на момент початку впровадження інновації (за допомогою коефіцієнту дисконтування). В знаменнику формули – величина інвестицій в інновації,

продисконтована до моменту початку вкладення коштів в інновацію. Таким чином, ми можемо порівняти два грошових потоки: потік доходів та потік інвестицій.

Інтерпретація результатів розрахунків здійснюється наступним чином: якщо $PI > 1$, проект є ефективним, він приймається для вкладення коштів і втілення інновації в життя; $PI < 1$, проект рекомендується відхилити, оскільки він не принесе економічної вигоди інвестору (виробнику інноваційної продукції); $PI = 1$, доходи від інноваційно-інвестиційного проекту дорівнюють витратам. Отже, до реалізації можуть бути прийняті інноваційні проекти з індексом рентабельності вище за одиницю.

Економічна сутність індексу рентабельності полягає в тому, що він відображає рівень приведеної (продисконтованої) вартості майбутніх грошових потоків по відношенню до початкового обсягу інвестицій. Тобто він показує відносну прибутковість інвестиції шляхом порівняння приведеної вартості вхідних грошових потоків та приведеної вартості вихідних грошових потоків (витрат) [46].

Яким чином співвідносяться показники NPV та PI. Насправді обидва ці показники у розрахунках використовують майбутній грошовий потік від інноваційно-інвестиційної діяльності у співвідношенні з витратами. Однак NPV дає змогу оцінити вартісний обсяг майбутніх доходів від проекту (скільки заробить кожна вкладена гривня), в той час як індекс прибутковості дає відносну величину (індекс, відсоток).

Критерій PI найбільш кращий при комплектуванні портфеля інноваційних проектів у випадку обмеження по обсягу джерел фінансування. Незалежні проекти упорядковуються по убутанню PI; у портфель послідовно включаються проекти з найбільшими значеннями PI. Отриманий портфель буде оптимальним з позиції максимізації сукупного NPV [52].

Недоліками показника, як стверджує І.В. Федотова, можна вважати:

– неможливість його використання в аналізі проектів із різними життєвими циклами;

– відсутність адитивності, тобто можливості визначити сумарний ефект, результат від кількох інноваційно-інвестиційних проектів, якщо мова йде про інвестиційний портфель [52].

Перевагами застосування РІ в оцінці ефективності інновацій є те, що індекс рентабельності:

- характеризує відносний рівень зростання вартості підприємства;
- може бути використаний для ранжування інвестицій за ступенем їх вигідності;
- може використовуватися при формуванні інноваційного портфеля підприємства [52, 56].

2. Внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return, IRR, або внутрішня норма доходності, внутрішня норма ефективності) – це така ставка дисконтування, за якої одержані продисконтовані чисті грошові потоки від інноваційного проекту дорівнюють продисконтованим інвестиційним витратам. Фактично, це така дисконтна ставка, при якій NPV дорівнює нулю. Також можна сказати, що IRR – це процентна ставка, при якій обнуляється приведена вартість всіх грошових потоків (NPV), необхідних для реалізації інвестиційного проекту.

Розрахунок внутрішньої норми прибутку (Internal Rate of Return, IRR) здійснюється шляхом розв’язання такого рівняння:

$$IRR = i_1 + \frac{NPV_1 \times (i_2 - i_1)}{(NPV_1 - NPV_2)}, \quad (1.3)$$

Існує кілька способів розв’язання вказаного рівняння:

1. Шляхом підстановки різних значень ставки дисконтування і підбору такого значення показника IRR, при якому NPV буде дорівнювати нулю. Такий метод ще називають методом пробних розрахунків.

2. За допомогою графічного методу, коли будується крива залежності значення NPV від ставки дисконтування IRR. На осі абсцис приводяться значення процентної (у нашому випадку – дисконтної) ставки, а на осі ординат – чиста приведена вартість проекту в гривнях. Далі проводиться розрахунок значення

NPV при різних довільних значеннях IRR. Виходячи з припущення, що між показниками існує лінійна залежність, формується графік залежності NPV від IRR. Точка перетину прямої з віссю абсцис вкаже значення IRR, при якому NPV проекту буде нульовим.

3. Методом лінійної інтерчи екстраполяції. Сутність даного методу полягає в тому, що будь-яку криву на певному відрізку можна замінити прямою. З цього спрощення виникають похибки. Для розрахунку IRR даним методом необхідно визначити NPV при двох різних дисконтних ставках, а потім скористатися формулою: де NPV1 NPV2 - це чистий приведений дохід від різних ставок дисконтування (при умові $NPV1 > NPV2$); $d1, d2$ - дисконтні ставки (при умові $d1 < d2$).

Особливостями використання 2-го та 3-го методу є вимоги до значень NPV. Для отримання правильного значення IRR необхідна наступна умова: потрібно підібрати такі $d1$ та $d2$ щоб одне значення NPV було позитивним, а друге – від'ємним. Тоді результат розрахунку IRR можна вважати достовірним [42, 43, 46].

4. При аналізі та виборі інноваційного проекту для інвестування, чим більшою є величина IRR, тим вищою є ефективність інноваційного проекту. Економічна сутність показника полягає в тому, що підприємство-новатор може здійснювати проекти, внутрішня норма рентабельності яких не нижча від вартості капіталу (Cost of Capital, CC). Це може бути вартість цільового джерела або середньозважена вартість капіталу (WACC) [52].

Рекомендується відбирати проекти, внутрішня норма доходності яких не нижче 15-20%. Іншими словами: це розрахункова процента ставка, при якій доходи від проекту дорівнюють витратам на проект, тобто, така процента ставка, при якій чиста приведена вартість (ЧПВ) дорівнює 0. Наприклад, ЧПВ є позитивною при 10% та від'ємною – при 20%. Це значить, що внутрішня норма доходності проекту знаходиться між 10 та 20%. Найбільш вигідні проекти мають максимальну норму доходності проекту [55].

Науковці також зазначають, що при тривалості інвестиційного проекту більше трьох років, тобто коли період інвестування (n) є більший за три роки n , загального методу аналітичного розв'язування рівняння IRR не існує, необхідно користуватися методами наближеного обчислення [52, 53, 56, 57].

До переваг показника IRR можна віднести наступне:

- він не залежить від абсолютного розміру інвестицій в інноваційний проект;
- може бути використаний для оцінки міри стійкості проекту;
- враховує зміну вартості грошового потоку в часі;
- не потребує попереднього встановлення ставки дисконту.

Проте, незважаючи на ряд переваг, показник має і суттєві недоліки, а саме:

- може мати декілька значень IRR, якщо знак грошового потоку змінюється більше одного разу за період інвестування;
- не має властивості адитивності, тобто значення IRR різних проектів не можна підсумовувати для розрахунку загального ефекту;
- може призвести до невірної рішення стосовно взаємовиключних інноваційних проектів [52].

Один з недоліків критерію IRR – неможливість його використання у випадку неординарного грошового потоку, коли відплив і приплив капіталу чергуються. Цілком реальна ситуація, коли проект завершується відпливом капіталу. Це може бути пов'язано з необхідністю демонтажу обладнання, витратами на відновлення навколишнього середовища тощо. В цьому випадку виникає ефект багаточисельності внутрішньої ставки доходу (IRR).

3. Період окупності (Payback Period, PP, термін окупності, строк окупності)

- показник ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, який визначається шляхом порівняння приведеної вартості чистого грошового потоку від впровадження інновацій або доходу від реалізації інноваційної продукції з приведеною сумою грошових коштів, інвестованих в інновації (одномоментно, або окремими сумами через певні проміжки часу) протягом аналізованого періоду [52].

$$PP = \frac{IC}{\left(\frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}}{n} \right)}, \quad (1.4)$$

NPVt – сума чистого грошового потоку окремими інтервалами загального періоду експлуатації інвестиційного проекту;

n – кількість інтервалів у загальному розрахованому періоді t.

Наряду з оцінкою інвестиційних проектів за критерієм ефективності здійснюється їх оцінка за рівнями інвестиційного ризику та ліквідності. Мірою ризику є очікуваний рівень варіабельності показника чистого грошового потоку або інвестиційного прибутку за проектом, а мірою ліквідності – період інвестування до начала експлуатації проекту (здійснений інвестиційний проект може бути реалізований швидше, ніж незавершений об'єкт).

Інноваційна діяльність є головною складовою виробничо-фінансової діяльності підприємства, яка направлена на оновлення й покращення його виробничих потужностей та фінансових, соціальних, організаційно-економічних відносин. Об'єктом будь-якої інноваційної діяльності є інновація. Інновація – це завершений результат творчої праці дослідника, котрий втілений у вигляді певного продукту, товару, послуги та базується на отриманих нових знаннях, відкриттях чи винаходах і головною метою якого, є підвищення конкурентоспроможності галузі, в якій він винайдений.

Особливості інновацій: інновація є бажаною, необхідною та корисною зміною в попередньому стані будь-якого об'єкту, предмету, процесу; ця зміна повинна мати практичне застосування та приносити позитивний результат; ці зміни можуть стосуватись будь-яких виробів, технологій, організацій виробництва, менеджменту тощо; інновації є найважливішим джерелом втілення цілей розвитку суб'єкта, в результаті чого підвищується ефективність його діяльності.

Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства – це система, котра вмістить в собі наступні елементи: суб'єкти інвестування; об'єкти інвестування; джерела фінансування інноваційної діяльності, основні з яких внутрішні та зовнішні; форми інвестування інноваційної діяльності. Основними напрямками інвестиційної діяльності підприємства є буденне інвестування для підтримки, оновлення та заміни засобів виробництва, що використовуються, без суттєвої зміни основної діяльності; перспективне інвестування в новітні виробничі засоби з суттєвою зміною характеру та змісту основної діяльності на основі оригінальних інвестиційних проектів.

Для розрахунку ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності використовуються наступні ключові показники: чиста приведена вартість (NPV); внутрішня норма дохідності (IRR); дисконтований період окупності (DPP); індекс прибутковості (PI). Кожен з перелічених показників має свої переваги та недоліки, а також сферу, в якій є доцільним застосування того чи іншого показника.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»

2.1. Сучасний стан та характеристика підприємства

Молочна промисловість входить до списку найважливіших галузей харчової промисловості України. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» орієнтоване виключно на виготовлення молочної продукції.

Завод було засновано у 1957 році в місті Тернопіль на вулиці Лозовецька, 28. В перші роки його функціонування виробничі потужності заводу були незначними і загальні обсяги переробки молока становили близько 10 тонн за рік. Незабаром з'явилася нова потреба, яка полягала у збільшенні виробничих потужностей. Саме тому 28 червня 1969 року було прийнято рішення ввести в експлуатацію новий завод «Тернопільський місьмолокозавод» [33].

В 1987 році підприємство досягло піку виробництва, обсяги переробки молока становили 108 тонн за рік. Проте, у 1990-1999 роках у зв'язку з важкою економічною ситуацією завод значно занепав і в результаті цього обсяги переробки значно знизилися.

І тільки в 2000 році молокозавод реконструювали, що дало змогу здійснювати переробку близько 300 тонн молока в день. Це дало позитивний результат на діяльності заводу і значно вплинуло на розширення асортименту продукції, налагодження співпраці з постачальниками сировини та відновлення ринків збуту.

Вже у 2002 році завод зареєстрував торгову марку «Молокія». Керівництво підприємства активно зайнялося інноваційним розвитком заводу. В результаті чого у 2005 році розпочалась масштабна реконструкція, яка завершилася тільки в 2017 році. На сьогоднішній день підприємство має власні торговельні представництва переважно у західних областях України та у місті Києві, загалом

їх 13 [3]. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» пройшов сертифікацію власних виробничих потужностей згідно з вимогами системи управління безпекою, отримавши сертифікат «Standard ISO 22000 : 2005» [34].

Це затверджує, що усі виробничі потужності заводу повністю відповідають міжнародним стандартам і являються абсолютно безпечними для працівників, а також якісними для виготовлення молочної продукції. На ПрАТ «Тернопільський молокозавод» запроваджено німецьку інноваційну технологію очищення молока з низькою температурою пастеризації – Fresh Milk Technology.

Підприємство здійснює виробництво цільно-молочної продукції під ТМ «Молокія» та казеїну. Працює на ринку України з 1999 року. Є найбільшим експортером казеїну в Україні.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» єдиний в Україні володіє унікальною системою очистки молока «Fresh Milk» від одного з найбільших у Європі виробників обладнання GEA.

Цінностями даного підприємства виступають:

1. Здоров'я людини. Створюючи продукти, ми завжди думаємо про здоров'я споживачів.

2. Постійне вдосконалення. Ми безперервно розвиваємось, застосовуючи нові технології та створюючи кооперації із виробниками молока.

3. Фокус на клієнті. Постійно працюємо для задоволення потреб наших клієнтів.

4. Відповідальність. Дотримуємось зобов'язань перед кожним партнером, працівником та суспільством.

5. Командна робота. Розвиваємо функціональну команду, в якій кожен усвідомлює важливість свого внеску у здорове суспільство та налаштований на злагоджену роботу для досягнення спільної мети.

6. Взаємоповага та довіра. Створюємо атмосферу довіри, завдяки взаємоповазі один до одного.

Юридична адреса ПрАТ «Тернопільський молокозавод»: Україна, 46010, Тернопільська обл., місто Тернопіль, ВУЛИЦЯ ЛОЗОВЕЦЬКА, будинок 28.

Станом на сьогоднішній день не перебуває у процесі припинення. Розмір статутного капіталу становить 15 800 000,00 грн. Повне найменування юридичної особи – Приватне Акціонерне Товариство «Тернопільський молокозавод». Код ЄДРПОУ – 30356917. Уповноваженою особою виступає Руднєв Олександр Юрійович. Середня кількість працівників становить 1 268 чоловік [33].

Видами діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» виступають [34]:

- 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру (основний вид діяльності);
- 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами;
- 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель.

Підприємство «Тернопільський молокозавод» за формою власності зареєстроване як приватне акціонерне товариство, якому притаманна колективна форма власності [34]. Вона передбачає право найму робочої сили. Спільна співпраця дає можливість керівництву підприємства приймати об'єктивні рішення, застосовувати нові ідеї та технології у виробництві.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є одним із лідерів ринку молока Західної України. На кінець 2017 року частка Товариства на молочному ринку України складала близько 5%, на ринку Західної України – понад 20%.

Основні конкуренти ПрАТ «Тернопільський молокозавод» – «Молочний Альянс» («Яготинське», «Славія» та ін.), «Терра Фуд» («Тульчинка», «Ферма» та ін.), «Вімм-Білл-Данн Україна» («Слов'яночка» та ін.), «Формула» («Волошкове поле» та ін.), «Люстдорф» («На здоров'я», «Селянське» та ін.), «Лакталіс Україна» («Президент» та ін.), «Данон Україна» («Простоквашино» та ін.) [35].

Важливу роль у ефективній діяльності підприємства відіграє організаційна структура управління, яка відображена на рис. 2.1.

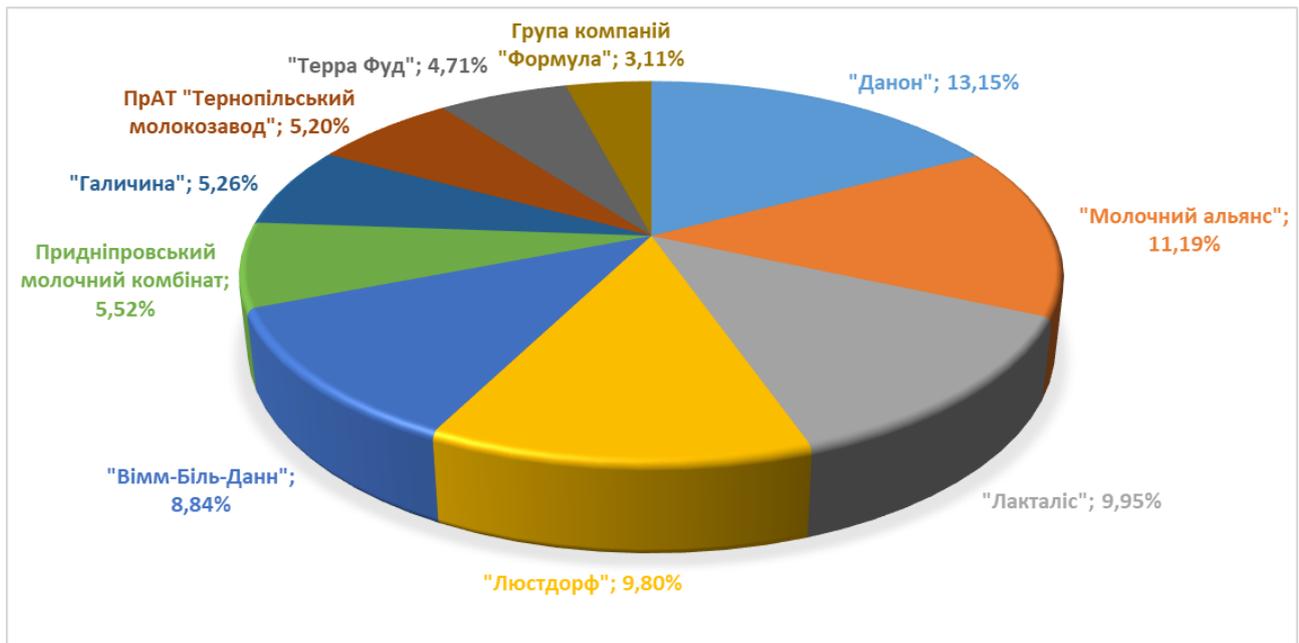

Рис. 2.1. Топ-10 найбільших виробників молочної продукції

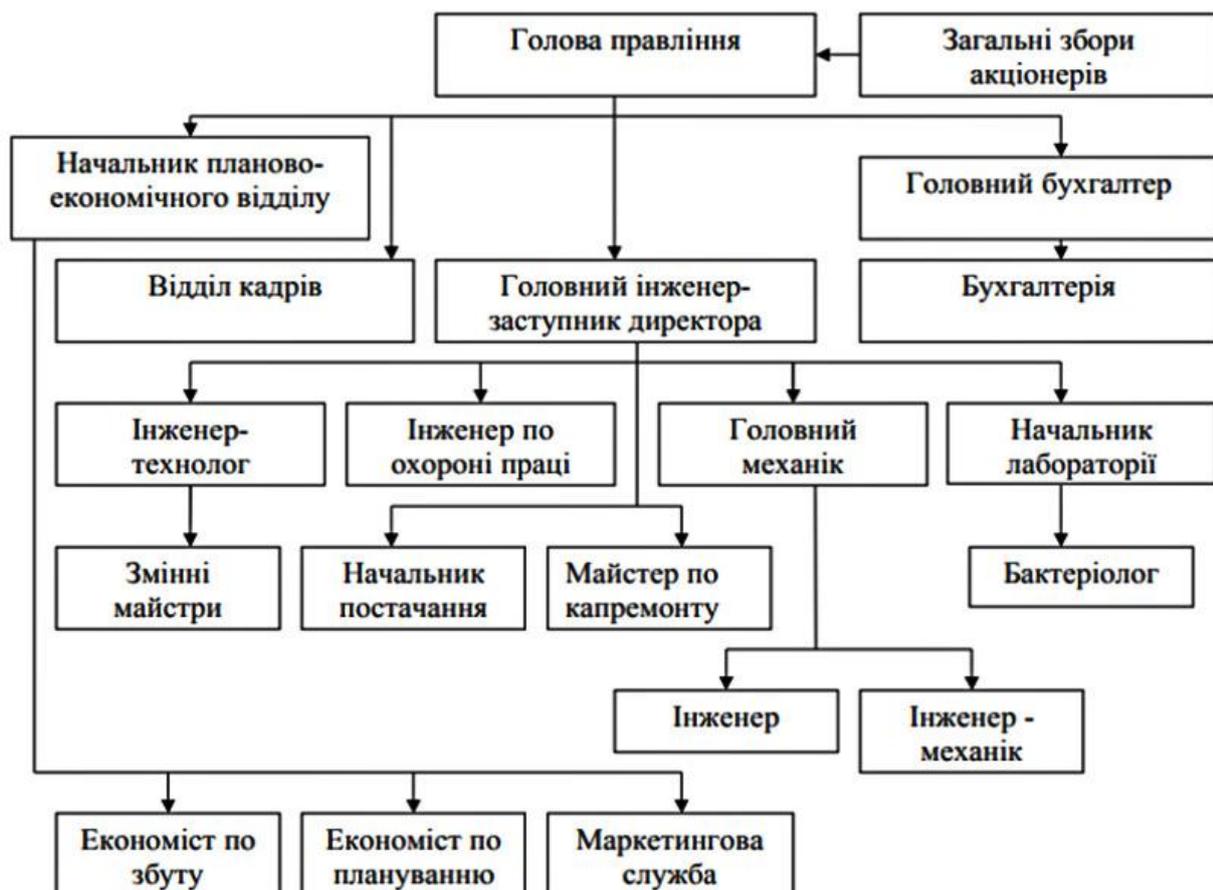

Рис. 2.2. Організаційна структура ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Слід зазначити, що на підприємстві панує демократичний стиль управління, тобто керівник сам розподіляє роботу між працівниками, а сам в свою чергу вирішує переважно важливі питання діяльності організації [37].

Рада акціонерів являється найвищою ланкою управління ПрАТ «Тернопільський молокозавод», до її обов'язків відносяться вибір та затвердження спостережної ради, ревізійної комісії та ради правління. Спостережна рада повинна контролювати діяльність виконавчого органу та визначити організаційну структуру. Ревізійна комісія в свою чергу займається контролем фінансової діяльності підприємства та слідкує за правильністю та законністю укладання договорів та дотримання статуту. Рада правління займається організацією виконання рішень зборів.

Голова правління очолює ПрАТ «Тернопільський молокозавод» і їй мають підпорядковуватися всі функціональні керівники. В першу чергу голова правління відповідає за діяльність підприємства та правильність реалізації необхідних рішень, які застосовуються керівниками. Кожний функціональний керівник має виконувати свої конкретні функції. Вони повинні узгоджувати прийняття всіх рішень з відповідними працівниками, проводити оперативну роботу, коригувати рішення і підпорядковуватися голові правління. Головний інженер на підприємстві повинен слідкувати за технічними моментами виробничо-господарської діяльності. Він відповідає за процес організації та контролю роботи технологічного обладнання, а також несе особисту відповідальність за технічний наявного обладнання. Керівник планово-економічного відділу визначає та повністю контролює збутові процеси та маркетингову діяльність. Начальник кадрового відділу займається процесами найму нових працівників, а також процесом звільнення та підвищенням посад на новий рівень. Головний бухгалтер повинен вести бухгалтерський облік підприємства, економічний аналіз стану підприємства, а також надавати статистичні квартальні звіти [38].

Далі слід розглянути організаційно-правову структуру ПрАТ «Тернопільський молокозавод» з метою більш детального визначення сильних та слабких сторін підприємства (табл.2.1.).

Таблиця 2.1

Організаційно-правова структура ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Характеристика		Сильні сторони	Слабкі сторони
Форма власності	Приватне акціонерне товариство	+обмежена відповідальність акціонерів +вільна передача часток власності у вигляді акцій +залучення значних сум капіталу	-подвійне оподаткування -можливе протиріччя інтересів власників і керуючих -важко зберігати комерційну таємницю
Стиль керівництва	Демократичний стиль керівництва	+колективізм +заохочення ініціативи і творчості +гармонійний розвиток персоналу	-додаткові часові витрати -низький професіоналізм окремих співробітників
Система менеджменту	Система менеджменту якості і безпеки	+стандарти ISO, як маркетинговий інструмент дозволяють підприємству встановлювати вищі ціни, ніж несертифікований конкурент +дає потенціал для виходу на міжнародний ринок	-при відсутності даної декларації, згідно законодавства органи державного управління надали право забороняти продаж товарів на ринках сумнівної якості і за потреби анулювати патент даного виробника товару

Отже, проаналізувавши таблицю, бачимо, що молокозавод за формою своєї власності являється приватним акціонерним товариством, сильними сторонами якого є обмежена відповідальність акціонерів, вільна передача часток власності у вигляді акцій, а також залучення значних сум капіталу. До недоліків слід віднести подвійне оподаткування, можливе протиріччя інтересів власників і керуючих, а також важко зберігати комерційну таємницю. Також слід зазначити, що на ПрАТ «Тернопільський молокозавод» панує демократичний стиль керівництва, тобто керівник розподіляє відповідальність і роботу між своїми підлеглими, делегуючи їм досить високий або природний ступінь свободи і влади. Ще однією з важливих характеристик є наявність системи менеджменту

якості і безпеки, що дасть змогу в подальшому виходити компанії на міжнародний ринок.

2.2. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства

Щоб описати можливості підприємства, проведемо аналіз його виробничо-господарської діяльності.

Здійснимо горизонтальний аналіз статей активу балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод», який представлений в додатку А.

В таблиці 2.2 представлено агрегований баланс підприємства за 2021-2023 рр.

Проведемо аналіз активу балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

На основі розрахункових даних вищенаведеної таблиці агрегованого балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» можемо побачити, що відбулось збільшення активу балансу протягом досліджуваного періоду 2021-2023рр. У 2022 році порівняно з 2021 роком актив підприємства збільшився на 101 803 тис. грн. Темп приросту у даному часовому проміжку становить 11,89%. У 2023 році порівняно із 2022 роком актив збільшився на 75 016 тис. грн. Темп приросту у цьому періоді дорівнює 7,83%. Це свідчить про розширення діяльності підприємства.

Ми спостерігаємо збільшення основних засобів у структурі майна ПрАТ «Тернопільський молокозавод» на 57 185 тис. грн. у 2022 році порівняно із 2021 роком, проте їх питома вага зменшилась на 1,28%. У 2023 році порівняно із 2022 роком основні засоби 33 258 тис. грн., але відбулось зменшення їх питомої ваги у структурі активу балансу на 1,66%. У структурі довгострокових фінансових інвестицій ніяких змін взагалі майже не відбулось, окрім зменшення їх питомої ваги в активах даного підприємства у 2022/2021рр. на 0,03%, і на 0,02% у 2023/2022рр. відповідно. Отже, відбувається деякий дисбаланс у структурі основних засобів підприємства через зменшення їх питомої ваги у структурі майна підприємства [44].

Таблиця 2.2

Агрегований баланс ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 роки

Актив	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення (+/-) 2022/2021		Темп зростання, % 2022/ 2021	Відхилення (+/-) 2023/2022		Темп зростання, % 2023/ 2022
	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %		Сума, тис. грн.	Пит. вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Необоротні активи	586614,00	68,50	643799,00	67,19	677057,00	65,53	57185,00	-1,31	109,75	33258,00	-1,66	105,17
1.1. Основні засоби та нематеріальні активи	583914,00	68,18	641099,00	66,90	674357,00	65,27	57185,00	-1,28	109,79	33258,00	-1,64	105,19
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції	2700,00	0,32	2700,00	0,28	2700,00	0,26	0,00	-0,03	100,00	0,00	-0,02	100,00
1.3. Відстрочені податкові активи	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
2. Оборотні активи	269809,00	31,50	314427,00	32,81	356185,00	34,47	44618,00	1,31	116,54	41758,00	1,66	113,28
2.1. Запаси	90109,00	10,52	131526,00	13,73	133058,00	12,88	41417,00	3,20	145,96	1532,00	-0,85	101,16
2.2. Дебіторська заборгованість	169359,00	19,78	169895,00	17,73	194150,00	18,79	536,00	-2,04	100,32	24255,00	1,06	114,28
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	9109,00	1,06	10156,00	1,06	11445,00	1,11	1047,00	0,00	111,49	1289,00	0,05	112,69
2.4. Витрати майбутніх періодів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
2.5. Інші оборотні активи	1232,00	0,14	2850,00	0,30	17532,00	1,70	1618,00	0,15	231,33	14682,00	1,40	615,16

Продовження табл.2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
ВСЬОГО МАЙНА	856423,00	100,00	958226,00	100,00	1033242,00	100,00	101803,00	-	111,89	75016,00	-	107,83
ПАСИВ												
1. Власний капітал	400919,00	46,81	449291,00	46,89	423436,00	40,98	48372,00	0,07	112,07	-25855,00	-5,91	94,25
2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	193724,00	22,62	104670,00	10,92	37195,00	3,60	-89054,00	-11,70	54,03	-67475,00	-7,32	35,54
3. Поточні зобов'язання та забезпечення	261780,00	30,57	404265,00	42,19	572611,00	55,42	142485,00	11,62	154,43	168346,00	13,23	141,64
3.1. Короткострокові кредити банків	17125,00	2,00	14915,00	1,56	18581,00	1,80	-2210,00	-0,44	87,09	3666,00	0,24	124,58
3.2. Кредиторська заборгованість	225521,00	26,33	354128,00	36,96	488842,00	47,31	128607,00	10,62	157,03	134714,00	10,35	138,04
3.3. Інші зобов'язання	19134,00	2,23	35222,00	3,68	65188,00	6,31	16088,00	1,44	184,08	29966,00	2,63	185,08
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
ВСЬОГО КАПІТАЛУ	856423,00	100,00	958226,00	100,00	1033242,00	100,00	101803,00	-	111,89	75016,00	-	107,83

Збільшення запасів у 2022 році у порівнянні з 2021 роком на 41 417 тис. грн, і на 1 532 тис. грн. у 2023 році порівняно із 2022 роком відповідно, то ця структурна модифікація майна може розглядатися як явище, яке, з одного боку, згубно позначається на фінансовому стані підприємства, оскільки заморожуються кошти, що могли б бути задіяні в обороті, але з іншого боку (при дефіциті сировини і високих темпах зростання цін), створення запасів є доцільним.

Проаналізуємо склад дебіторської заборгованості у структурі майна ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Станом на 31 грудня 2021 року розмір дебіторської заборгованості даного підприємства становив 169 359 тис. грн. (питома вага у структурі активу балансу – 19,78%). У 2022 році вона становила вже 169 895 тис. грн., тобто відбулось збільшення на 536 тис. грн. (проте питома вага зменшилась на 2,04%). У 2023 році дебіторська заборгованість вже становила 194 150 тис. грн., її питома вага – 18,79%. У порівнянні із 2022 роком її розмір збільшився на 24 255 тис. грн. Таке різке збільшення дебіторської заборгованості може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно своїх покупців, або про неплатоспроможність та банкрутство покупців-дебіторів.

Дослідимо статтю «Грошові кошти та їх еквіваленти». У 2021 році величина цієї статті балансу становила 9 109 тис. грн. (питома вага – 1,06%), у 2022 році – 10 156 тис. грн. (питома вага – 1,06%), у 2023 році – 11 445 тис. грн. (1,11%). Отже, у порівняльному часовому проміжку 2022/2021рр. відбулось збільшення цієї статті на 1 047 тис. грн. (змін у питомій вазі не відбулось). Якщо говорити про порівняльний часовий проміжок 2023/2022рр., то тут також відбулось збільшення грошових коштів та їх еквівалентів на 1 289 тис. грн. (питома вага збільшилась на 0,05 в.п.). Тому, ніяких негативних проявів стосовно цієї статті балансу немає.

Значення інших оборотних активів підприємства збільшилось із позначки 1 232 тис. грн. у 2021 році до позначки 17 532 тис. грн. у 2023 році (+16 300 тис. грн.).

Таким чином, бачимо, що у структурі активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» переважають необоротні активи над оборотними активами. В цілому структуру активів можна охарактеризувати як «важку», оскільки у ній переважають необоротні активи. Відобразимо це за допомогою графічної інтерпретації:

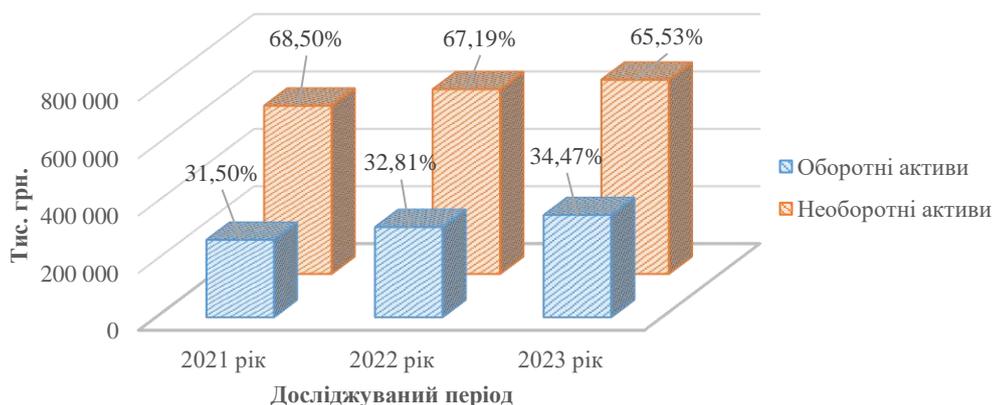

Рис. 2.2. Динаміка структури активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Проведемо аналіз пасивної частину балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Результати аналізу власного капіталу підприємства свідчать про його достатній обсяг за досліджуваний період 2021-2023 рр., оскільки його значення за весь час дослідження є додатнім. Так, у 2021 році розмір власного капіталу становив 400 919 тис. грн. з питомою часткою у пасиві балансу у розмірі 46,81%. Станом на кінець 2022 року власний капітал становив 449 291 тис. грн., питома вага у структурі капіталу підприємства – 46,89%. У 2023 році власний капітал мав значення у розмірі 423 436 тис. грн., питома вага – 40,98% відповідно. Як бачимо розмір власного капіталу у звітному 2023 році збільшився у порівнянні з базовим 2021 роком на 22 517 тис. грн. Збільшення власного капіталу у структурі

пасиву балансу даного підприємства свідчить про зміцнення фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Проаналізуємо довгострокові зобов'язання і забезпечення у структурі пасиву балансу досліджуваного підприємства. У 2021 році їх розмір становив 193 724 тис. грн. (питома вага у пасиві балансу – 22,62%), у 2022 році – 104 670 тис. грн. (питома вага – 10,92%), у 2023 році – 37 195 тис. грн. (питома вага – 3,60%). У 2022 році порівняно з 2021 роком величина довгострокових зобов'язань підприємства зменшилась на 89 054 тис. грн., або на 11,70% питомої ваги у структурі пасиву підприємства. У часовому порівнянні 2023/2022рр. їх розмір скоротився на 67 475 тис. грн., або на 7,32% питомої ваги у структурі пасиву балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Якщо говорити про поточні зобов'язання та забезпечення, то тут ситуація протилежна. У 2021 році розмір поточних зобов'язань становив 261 780 тис. грн. з питомою вагою 30,57%, у 2022 році їх розмір становив 404 265 тис. грн. з питомою вагою 42,19%, а у 2023 році їхня величина становила 572 611 тис. грн. з питомою часткою 55,42%. Збільшення частки поточних зобов'язань та одночасне зменшення питомої ваги довгострокових зобов'язань свідчить про те, що ПрАТ «Тернопільський молокозавод» ризикує поставити під загрозу свою фінансову стійкість.

Покажемо структуру поточних зобов'язань та забезпечень в організації пасиву балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за допомогою графічної інтерпретації (рис.2.3).

Таким чином, величина всього капіталу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» протягом досліджуваного періоду 2021-2023рр. збільшувалась. Так у 2021 році величина всього капіталу становила 856 423 тис. грн., а у 2023 році 1 033 242 тис. грн. Тобто відбулось збільшення його розміру на 176 819 тис. грн.

Необоротні активи складають вагому частку майна підприємства. Основні фонди – важлива складова необоротних активів. Тому оцінка їх стану та ефективності використання є важливим етапом аналізу (табл.2.3.).

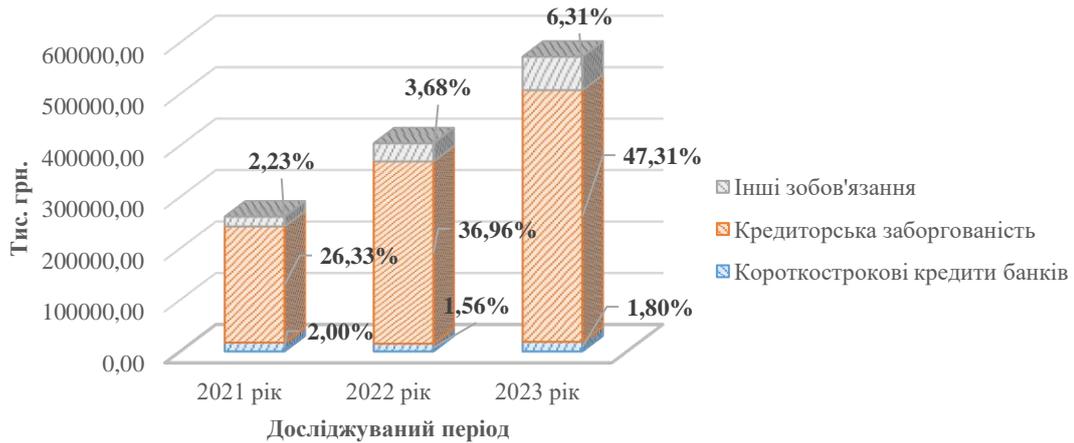

Рис. 2.3. Структурна динаміка поточних зобов'язань та забезпечень у структурі пасиву балансу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Таблиця 2.3

Показники оцінки основних фондів підприємства ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп зростання, %	
				2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6
1. Показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами					
1.1. Фондомісткість	0,28	0,25	0,21	88,72	84,03
1.2. Фондоозброєність	329,93	368,03	384,68	111,55	104,52
1.3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства	0,58	0,52	0,46	89,71	89,02
2. Показники оцінки стану основних фондів					
2.1. Коефіцієнт зносу	0,19	0,26	0,33	137,20	128,02
2.2. Коефіцієнт придатності	0,81	0,74	0,67	91,24	90,08
2.3. Коефіцієнт оновлення	0,12	0,10	0,08	82,98	78,53
2.4. Коефіцієнт вибуття	0,01	0,01	0,02	75,23	220,92
2.5. Коефіцієнт приросту основних засобів	0,13	0,12	0,07	93,42	53,04
3. Показники оцінки ефективності використання основних фондів					
3.1. Фондовіддача, грн.	3,56	4,01	4,77	112,72	119,00
3.2. Рентабельність, %	-0,07	0,12	-0,06	-170,11	-50,66
3.2. Інтегральний показник економічної ефективності	0,00	0,48	0,00	0,00	0,00

Проаналізуємо показники оцінки забезпеченості підприємства основними засобами. Фондомісткість показує, скільки було використано основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні продукції. У 2021 році фондомісткість становила 0,28 грн./грн., у 2022 – 0,25 грн./грн. (зменшилась на 11,28%), у 2023 році – 0,21 грн./грн. (відбулось зменшення на 15,97%). Можемо зробити висновок, що дана тенденція до зменшення говорить про те, що даний показник оцінки основних фондів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» має нормативне значення, та позитивний вплив на виробничий процес підприємства.

Фондоозброєність характеризує забезпеченість фондами персоналу підприємства. У 2021 році її значення становило 329,93 тис. грн./чол., у 2022 році фондомісткість зросла до позначки 368,03 тис. грн./чол. (на 11,55%), а 2023 році її значення знову піднялось до 384,68 тис. грн./чол. (на 4,52%). Збільшення фондоозброєності є позитивним фактором, тому що у діяльності досліджуваного підприємства використовується автоматизований процес виробництва продукції. Тобто забезпеченість основними фондами збільшується.

Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства у 2021 році становив 0,58 грн./грн., у 2022 році – 0,52 грн./грн. (скоротився на 10,29%), у 2023 році – 0,46 грн./грн. (скоротився на 10,98%). Його значення поки залишається у межах норми протягом 2021-2023рр., проте, якщо його розрахункове значення сягне критичної точки 0,2-0,3 грн./грн., то реальний виробничий потенціал підприємства буде низьким і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Покажемо за допомогою графічної інтерпретації динаміку вище проаналізованих показників оцінки забезпеченості підприємства основними засобами (рис. 2.4-2.5).

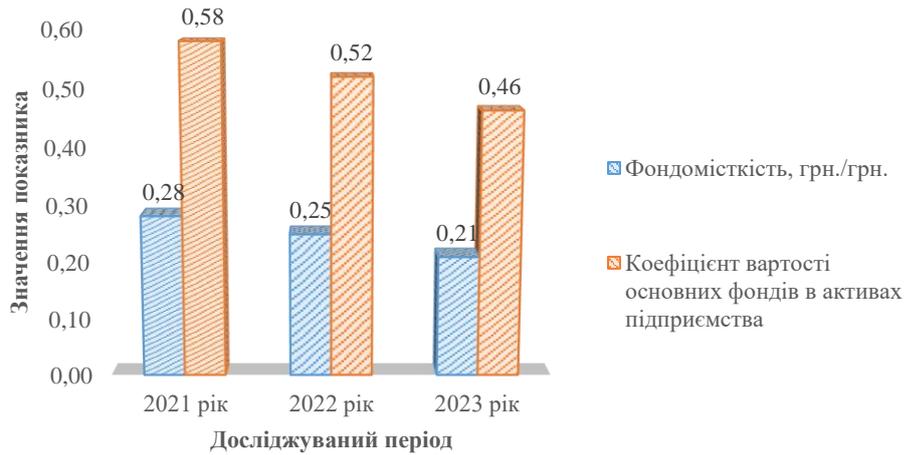

Рис.2.4. Фондомісткість та коефіцієнт вартості основних фондів в активах ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

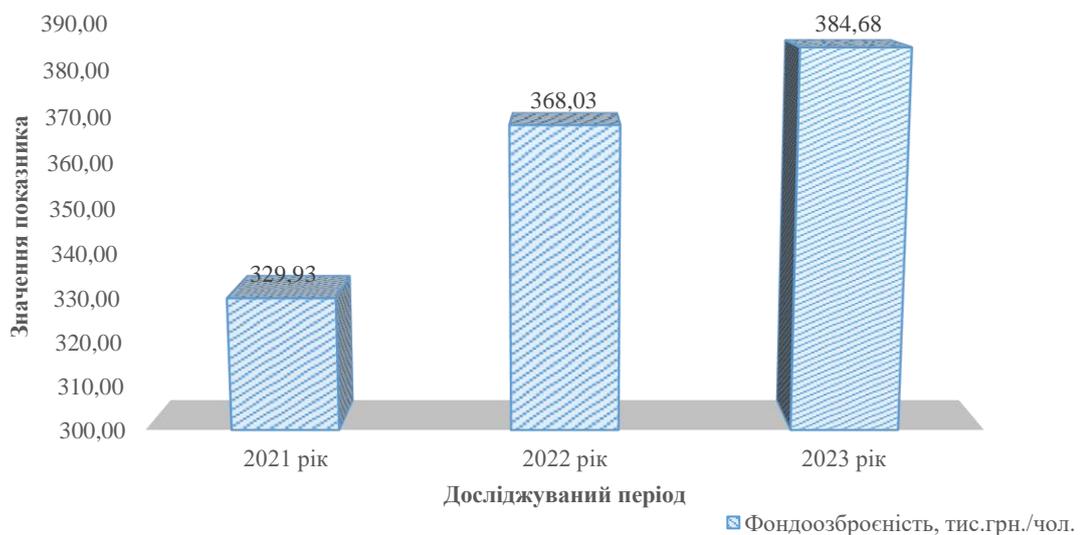

Рис. 2.5. Фондоозброєність ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Проведемо аналіз показників оцінки стану основних фондів ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує частку вартості основних фондів, яку було списано на витрати виробництва у попередніх періодах. У 2021 році коефіцієнт становив 0,19 грн./грн., у 2022 році коефіцієнт зріс до значення 0,26 грн./грн. (на 37,20%), у 2023 році сягнув позначки 0,33 грн./грн. (зріс на 28,02%). Так як розрахункове

значення коефіцієнта зносу протягом 2021-2022рр. залишалось у межах 0,2-0,5 грн./грн., то рівень зносу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є прийнятним.

Коефіцієнт придатності основних засобів характеризує частку не перенесеної на створюваний продукт вартості. У 2021 році показник становив 0,81 грн./грн., у 2022 році – 0,74 грн./грн. (зменшився на 8,76%), у 2023 році – 0,67 грн./грн. (зменшився на 9,92%). Через те, що розрахункове значення коефіцієнту придатності протягом 2021-2023 рр. йшло на спад, то це має негативний вплив на діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність уведення в дію нових основних засобів. Показує частку введених основних засобів за визначений період у загальність вартості основних засобів на кінець звітного періоду. У 2021 році коефіцієнт оновлення основних засобів становив 0,12 грн./грн., у 2022 році – 0,10 грн./грн. (зменшився на 17,02%), у 2023 році – 0,08 грн./грн. (зменшився на 21,47%). Тобто протягом 2021-2023рр. даний показник мав стійку тенденцію до зменшення, що негативно впливає на виробничий процес ПрАТ «Тернопільський молокозавод», тому що основні засоби, які є дуже важливою складовою виробництва якісної і конкурентоспроможної продукції дуже рідко оновлюються, і в результаті використовується застаріле обладнання.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує рівень інтенсивності їх вибуття зі сфери виробництва. У 2021 році коефіцієнт становив 0,01 грн./грн., у 2022 році залишився на тому самому рівні, а у 2022 році піднявся до позначки 0,02 грн./грн.. Це є негативним фактором впливу на виробництво продукції, тому що коефіцієнт вибуття основних засобів повинен мати тенденцію до зниження, а не навпаки.

Коефіцієнт приросту основних засобів характеризує приріст основних засобів або їх груп за відповідний період. У 2021 році він становив 0,13 грн./грн., у 2022 році опустився до значення 0,12 грн./грн. (відбулось зменшення на 6,6%), а у 2023 році взагалі сягнув значення 0,07 грн./грн. (зменшився на 46,96%), що є

негативною тенденцію для виробничого процесу та потенціалу ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Покажемо за допомогою графічної інтерпретації результати розрахунку вище проаналізованих показників оцінки стану основних фондів підприємства (рис. 2.6).

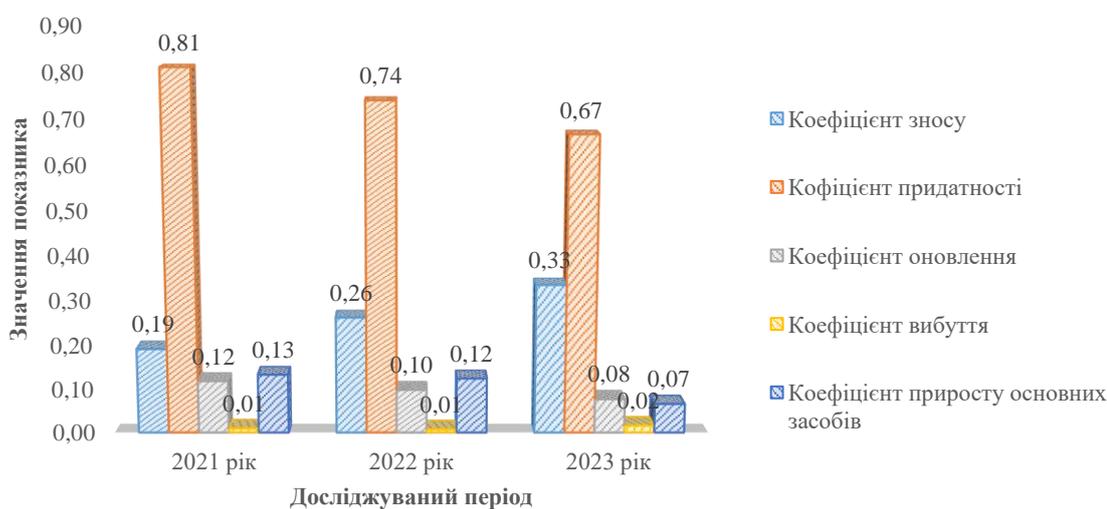

Рис. 2.6. Показники оцінки стану основних фондів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Перейдемо до аналізу показників оцінки ефективності використання основних фондів. Фондовіддача показує, скільки гривень виручки від реалізації припадає на одну гривню, вкладену в основні засоби. Характеризує економічну ефективність використання основних виробничих фондів. У 2021 році на одну вкладену гривню в основні засоби припадало 3,56 грн. виручки від реалізації, у 2022 році – 4,01 грн. (відбулось збільшення на 12,72%), у 2023 році – 4,77 грн. (відбулось збільшення на 19,00%). Дана позитивна динаміка фондовіддачі у 2021-2023рр. говорить про позитивні зрушення у діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод», тобто говорить про ефективність використання основних фондів згідно з даним показником.

Коефіцієнт рентабельності основних засобів показує, скільки прибутку припадає на одиницю основних засобів підприємства. Так як у 2021 році не було

чистого фінансового результату до оподаткування, а був збиток, даний коефіцієнт становив $-0,07$ грн./грн. У 2022 році на одну одиницю основних засобів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» припадало $0,12$ грн./грн. прибутку. У 2023 році також мав місце збиток до оподаткування, тому коефіцієнт рентабельності основних засобів мав негативне значення $-0,06$ грн./грн. Можемо дійти висновку, що присутня тенденція до зменшення коефіцієнта рентабельності основних засобів, що є негативним фактором при оцінці ефективності використання основних фондів досліджуваного підприємства.

Інтегральний показник економічної ефективності показує рівень ефективності використання основних засобів. У 2021 році він мав значення 0 грн./грн., у 2022 році – $0,48$ грн./грн., а у 2023 році – знову значення 0 грн./грн., що говорить про низьку ефективність використання основних засобів ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Покажемо за допомогою графічної інтерпретації результати аналізу показників оцінки ефективності використання основних фондів досліджуваного підприємства (рис. 2.7).

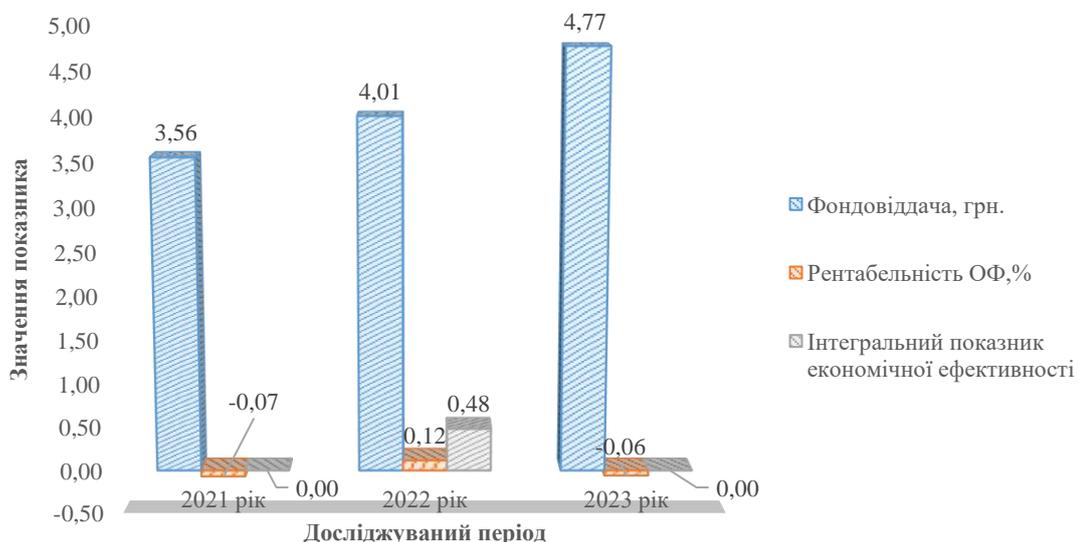

Рис. 2.7. Показники оцінки ефективності використання основних фондів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Розрахуємо показники ефективності використання оборотних активів досліджуваного підприємства (табл. 2.4) [43].

Таблиця 2.4

Показники ефективності використання оборотних активів

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп зростання, %	
					2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів)	6,91	6,82	6,94	98,71	101,81
2	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань	7,27	5,98	4,75	82,28	79,46
3	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації	9,87	9,13	8,92	92,52	97,76
4	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	50,46	50,50	48,59	100,06	96,22
5	Коефіцієнт оборотності готової продукції	32,45	29,32	28,88	90,34	98,50
6	Коефіцієнт оборотності грошових засобів	222,17	206,74	215,40	93,05	104,19
7	Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість	0,63	0,54	0,55	86,08	100,88
8	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	11,27	11,74	12,79	104,19	108,93
9	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів	32	31	28	95,98	91,80
10	Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості	0,98	0,94	0,98	95,75	104,78
11	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	8,41	6,87	5,50	81,74	80,10
12	Рентабельність оборотних активів	-0,13	0,15	-0,07	-122,79	-42,35
13	Інтегральний показник ефективності оборотних активів	0,00	0,56	0,00	0,00	0,00

Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) показує, скільки виручки від реалізації припадає на одиницю оборотних засобів. У 2021 році на одиницю оборотних засобів припадало 6,91 грн./грн. виручки від реалізації, у 2022 році – 6,82 грн./грн. (відбулось зменшення на 1,29%), у 2023

році – 6,94 грн./грн. (відбулось збільшення на 1,81%). Так як у звітному 2023 році відбулось збільшення виручки від реалізації, яка припадає на одиницю оборотних засобів, це говорить про позитивні зрушення у фінансовому стані підприємства.

Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань показує, скільки виручки від реалізації припадає на одиницю поточних зобов'язань підприємства. У 2021 році даний показник становив 7,27 грн./грн., у 2022 році – 5,98 грн./грн. (зменшився на 17,72%), у 2023 році – 4,75 грн./грн. (зменшився на 20,54%). Так, як порівняно із коефіцієнтом оборотності поточних активів даний коефіцієнт протягом останніх двох років (2022 і 2023 роки) є нижчим, тому це позитивно позначається на діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Покажемо дану залежність на рис. 2.8.

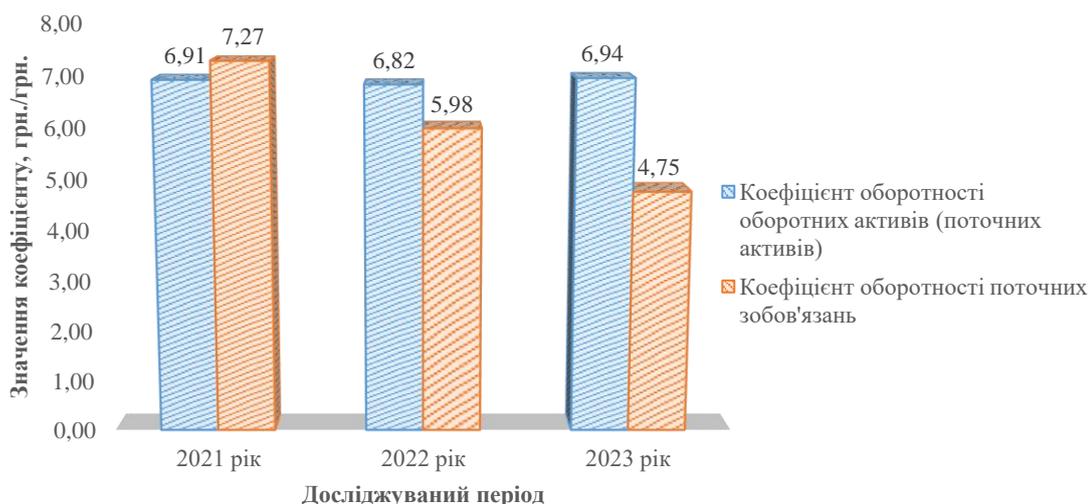

Рис. 2.8. Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів та коефіцієнта оборотності поточних зобов'язань ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації показує, скільки гривень виручки від реалізації припадає на одну гривню засобів, інвестованих у запаси за звітний період. У 2021 році даний коефіцієнт становив 9,87 грн./грн., у 2022 році – 9,13 грн./грн. (зменшився на

7,48%), у 2023 році – 8,92 грн./грн. (зменшився на 2,24%). Протягом аналізованого періоду коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів має динаміку до зменшення, що свідчить про недостатню ліквідність та відсутність наднормативних запасів, отже на підприємстві не реалізується політика щодо оптимізації запасів.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів показує кількість оборотів засобів, інвестованих у виробничі запаси за звітний період. За досліджуваний період він з позначки 50,46 об. у 2021 році збільшився до позначки 50,50 об. (на 0,06%), а у 2023 році зменшився до позначки 48,59 (на 3,78%). Це дає зрозуміти, що на підприємстві немає добре налагодженого процесу обороту готової продукції.

Коефіцієнт оборотності готової продукції показує, скільки разів виручка від реалізації перевищує вартість запасів готової продукції. У 2021 році він становив 32,45 грн./грн., у 2022 році – 29,32 грн./грн. (зменшився на 9,66%), у 2023 році – 28,88 грн./грн. (зменшився на 1,5%).

Коефіцієнт оборотності грошових засобів показує, у скільки разів виручка від реалізації перевищує середній залишок грошових коштів. У 2021 році цей коефіцієнт становив 222,17 грн./грн., у 2022 році зменшився до значення 206,74 грн./грн. (або на 6,95%), а у 2023 році піднявся до рівня 215,40 грн./грн. (або на 4,19%). Це виступає позитивним фактором впливу на фінансовий стан ПрАТ «Тернопільський молокозавод», так як протягом аналізованого періоду 2021-2023рр. присутня тенденція до збільшення коефіцієнта оборотності грошових засобів.

Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу у дебіторську заборгованість показує питому вагу дебіторської заборгованості у загальній вартості оборотних активів. Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість зменшився у 2023 році в порівнянні з 2021 роком, що свідчить про невилучення робочого капіталу з діяльності для того, щоб дати своїм клієнтам можливість розрахуватися пізніше, це розширює сферу збуту, проте

ускладнює процес роботи товариства, тому необхідно проводити більш жорстку політику зі своїми дебіторами.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, у скільки разів виручка від реалізації перевищує середній залишок дебіторської заборгованості. У 2021 році він становив 11,27 грн./грн., у 2022 році – 11,74 грн./грн. (відбулось збільшення на 4,19%), у 2023 році знову зріс до значення 12,79 грн./грн. (на 8,93%). Період погашення дебіторської заборгованості має тенденцію до зменшення загалом протягом періоду на 4 дні (рис 2.9), це свідчить про задовільний стан роботи підприємства з дебіторами.

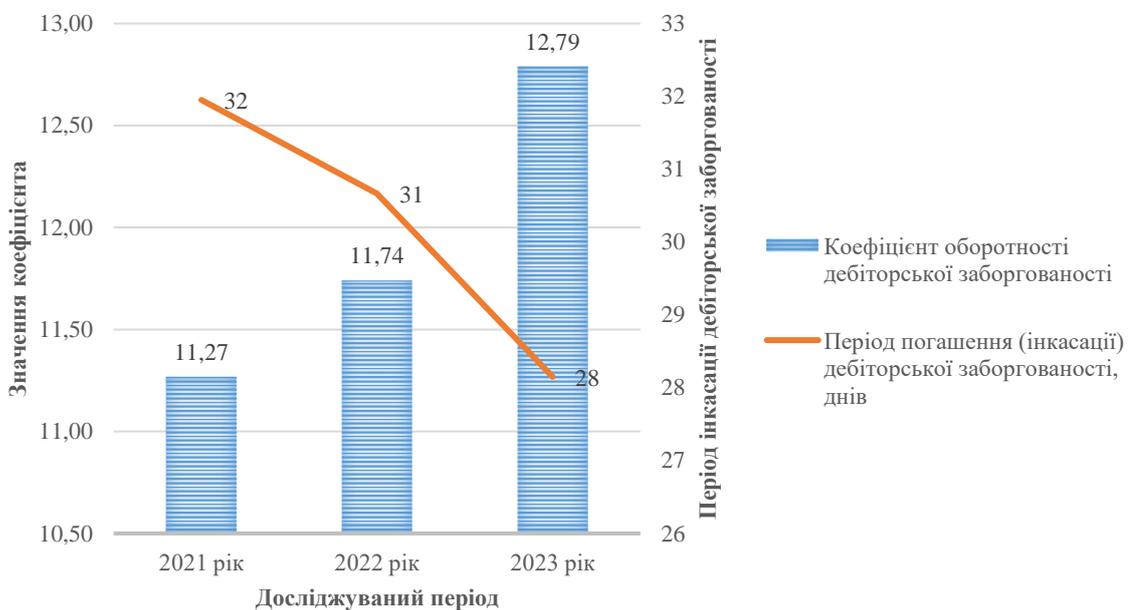

Рис. 2.9. Порівняльна динаміка коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості та періоду погашення дебіторської заборгованості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості показує питому вагу простроченої дебіторської заборгованості у загальному її об'ємі. У 2021 році коефіцієнт становив 0,98 грн./грн., у 2022 році – 0,94 грн./грн. (зменшився на 4,25%), у 2023 році знову піднявся до рівня 0,98 грн./грн. (збільшився на 4,78%), що говорить про неефективне управління розрахунками із дебіторами.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, у скільки разів собівартість реалізованої продукції перевищує середньорічний залишок кредиторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості протягом 2021-2023 рр. зменшується протягом періоду (з 8,41 грн./грн.. до 5,50 грн./грн.), це вказує на сповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства. Співвідношення коефіцієнтів оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості зобразимо на рис. 2.10.

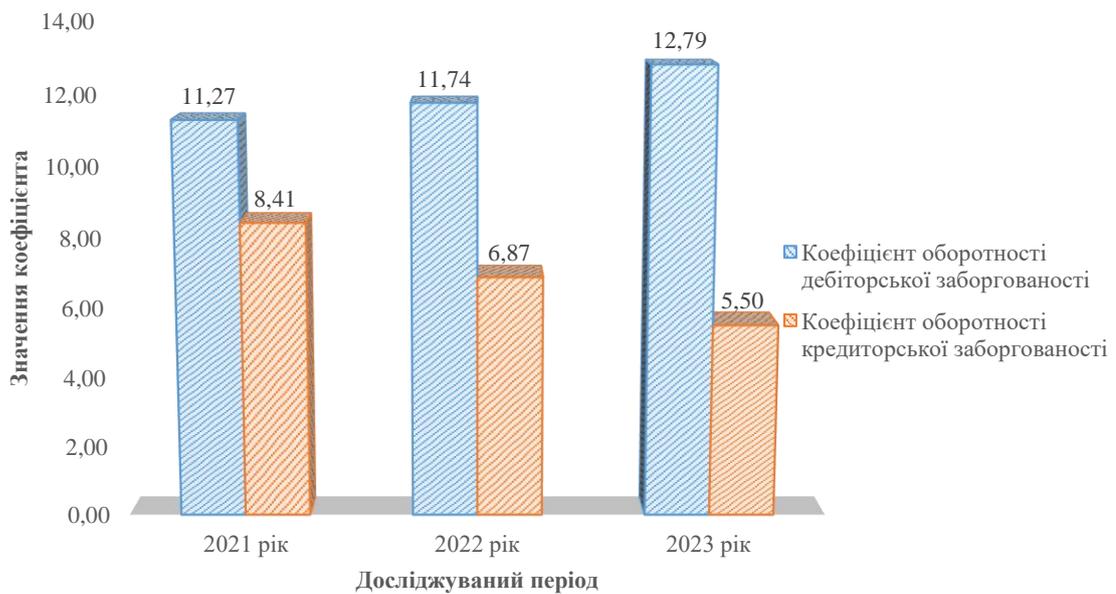

Рис. 2.10. Динаміка коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості та коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2021-2023 рр.

Рентабельність оборотних активів підприємства на початок аналізованого періоду становив $-0,13\%$, а під кінець періоду $-0,07\%$, можна зрозуміти, що на підприємстві був збиток, що негативно характеризує фінансовий стан товариства.

Така сама ситуація склалася і з інтегральним показником ефективності використання оборотних активів у 2021 році він становив 0% через від'ємне значення рентабельності, а у звітному 2023 році теж залишався на такому самому рівні.

2.3. Бріф-аналіз фінансового стану підприємства як фактору ефективності використання ресурсів

Найважливішою характеристикою діяльності підприємства та його фінансово-економічного економічного добробуту є аналіз фінансової стійкості підприємства, яка характеризує результат його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями, нарощувати економічний потенціал. Відповідно до наявності та реальної відповідності фінансової стійкості підприємства до очікувань інвесторів, інвестиції можуть коливатися, тому важливою складовою фінансової стратегії є оптимальна фінансова стійкість для всіх підприємств. Фінансовий стан підприємства оцінюють його фінансовою стійкістю (платоспроможність підприємства у часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними і позиковими коштами) і платоспроможністю, яка відображає здатність підприємства сплачувати свої борги й зобов'язання в конкретний період часу.

Аналіз фінансової стійкості підприємства можна розподілити на два етапи:

- 1) оцінювання фінансової стійкості – розрахунок відносних та абсолютних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та їх джерел фінансування;
- 2) оцінювання запасу фінансової стійкості – аналіз критичного обсягу реалізації, зони безпеки, операційного та фінансового левериджу [36].

Проведемо розрахунок основних показників фінансової стійкості аналізованого підприємства (табл. 2.5).

Отже, можемо сказати, що власних коштів на підприємстві не вистачає, так як необоротні активи значно перевищують суму власного капіталу підприємства, що є дуже негативним фактором впливу на загальну картину фінансового стану.

Коефіцієнт фінансової стійкості показує, яка частина активів забезпечена стабільним джерелом фінансування. У 2021 році було забезпечено близько 69% активів стабільним джерелом фінансування, у 2022 році – 58% (відбулось зменшення на 16,74%), у 2023 році взагалі лише 48% активів було забезпечено нормальним фінансуванням. Загалом упродовж досліджуваного періоду не було

досягнуто навіть нормативного значення 70%. Також можна зазначити, що коефіцієнт фінансової стійкості з кожним роком мав тенденцію до зменшення. Це свідчить про те, що підприємство не здатне на самостійне фінансування активів за рахунок власного капіталу.

Таблиця 2.5

Основні показники фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський
молокозавод» за 2021-2023 роки

№ з/п	Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп зростання, %	
					2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7
1	Наявність власних коштів підприємства в обороті	- 185695,0 0	- 194508,0 0	- 253621,0 0	104,75	130,39
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,69	0,58	0,45	83,26	77,12
3	Коефіцієнт автономії	0,47	0,47	0,41	100,16	87,40
4	Коефіцієнт фінансової залежності	2,14	2,13	2,44	99,84	114,41
5	Коефіцієнт фінансового ризику	1,14	1,13	1,44	99,70	127,14
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,46	-0,43	-0,60	93,47	138,35
7	Коефіцієнт покриття запасів	-1,03	-0,76	-0,96	73,66	125,92
8	Коефіцієнт загальної заборгованості	0,53	0,53	0,59	99,86	111,12
9	Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу	0,48	0,23	0,09	48,21	37,71

Коефіцієнт фінансової автономії характеризує питому вагу власного капіталу підприємства у загальній вартості засобів, інвестованих у його діяльність. Так, у 2021 році питома вага власного капіталу становила 47%, у 2022 році – 47%, у 2023 році зменшилась до 41%. Згідно з нормативами 50% і більше вартості таких засобів повинні фінансуватись за рахунок власного капіталу підприємства. Тому ПрАТ «Тернопільський молокозавод» неспроможне подолати несприятливі ситуації щодо фінансового забезпечення господарської

діяльності. Тобто дане підприємство є доволі залежним від зовнішніх джерел фінансування його господарської діяльності.

Коефіцієнт фінансової залежності показує скільки одиниць активів припадає на одиницю власних коштів. Фінансова залежність ПрАТ «Тернопільський молокозавод» протягом 2021-2023рр. зросла. Так, у 2021 році на кожен гривню власних коштів припадає 2,14 гривні фінансових ресурсів, у 2022 році – 2,13 грн., а у 2023 році – 2,44 грн., що на 0,31 грошову одиницю більше, ніж у 2022 році. Але згідно із нормативним значенням, розрахункові значення даного коефіцієнта мають бути меншими за 2 грн./грн. Це є негативною для підприємства тенденцією і означає посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт фінансового ризику (коефіцієнт фінансового левериджу) показує скільки одиниць зобов'язань припадає на одиницю власних коштів підприємства. Згідно стандартів, оптимальне значення цього показника менше ніж 0,5 грн./грн., критичним є значення 1 грн./грн. У 2021 році коефіцієнт фінансового ризику становив 1,14 грн./грн., у 2022 році зменшився на 0,3% і становив 1,13 грн./грн., проте у 2023 році піднявся на 27,14% до значення 1,44 грн./грн., що є негативним моментом ПрАТ «Тернопільський молокозавод», тому що чим вище його значення, тим вищий ризик вкладання капіталу в підприємство.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного оборотного капіталу знаходиться в обороті, тобто в тій формі, яка дозволить вільно маневрувати цими засобами цими засобами, а яка капіталізована. Протягом всього аналізованого періоду значення цього коефіцієнта є від'ємними (2021 рік – -0,46 грн./грн., 2022 рік – -0,43 грн./грн., 2023 рік – -0,60 грн./грн.). Дана динаміка свідчить про значне погіршення фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Тому що, чим нижче значення цього коефіцієнта, тим гіршим стає фінансовий стан, оскільки підприємство втрачає можливість фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності, проведення розрахунків з кредиторами.

Коефіцієнт забезпеченості (покриття) запасів показує забезпеченість підприємства власними джерелами коштів для формування товарно-матеріальних засобів. Для забезпечення нормального функціонування підприємства та господарської діяльності його значення має перевищувати позначку 0,8 грн./грн. У нашому випадку, значення цього коефіцієнта протягом 2021-2023рр. має від'ємне значення, тому це говорить про те, що підприємство не може забезпечити себе власними засобами для формування товарно-матеріальних запасів. Це означає, що підприємство для фінансування частини своїх запасів змушена залучати додаткові джерела покриття, які не є обґрунтованими. Це може бути викликано простроченою кредиторською і дебіторською заборгованістю.

Коефіцієнт загальної заборгованості має тенденцію до збільшення. У 2021 році він становив 0,53 грн./грн., у 2022 році – 0,53 грн./грн., у 2023 році – 0,59 грн./грн. У сучасному бізнес світі, вважається нормою, коли значення показника наближається до 1, що свідчить про сформованість капіталу за рахунок позикових коштів. Проте, саме такі дані і вказують про високу залежність від контрагентів. На практиці, така ситуація є досить нестабільною, оскільки показує фінансову нестабільність, тим більш, у разі несприятливих економічних подій.

Проаналізуємо коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу. У 2021 році на кожен гривню власних коштів припадає 48 коп. позичених, у 2022 році на одну гривню власних коштів припадало 23 коп. запозичених, а у 2023 – 9 коп. Зниження цього показника в динаміці свідчить про послаблення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке покращення фінансової стійкості.

На основі балансу (звіту про фінансовий стан) за досліджуваний період визначимо та проаналізуємо тип фінансової стійкості підприємства (на кінець кожного періоду) ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Результати розрахунків відобразимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Класифікація типу фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+/-) 2022/2021		Відхилення (+/-) 2023/2022	
				у сумі, тис. грн.	темп. зростання, %	у сумі, тис. грн.	темп. зростання, %
Загальна величина запасів	90109,00	131526,00	133058,00	41417,00	145,96	1532,00	101,16
Наявність власних коштів	-185695,00	-194508,00	-253621,00	-8813,00	104,75	-59113,00	130,39
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	8029,00	-89838,00	-216426,00	-97867,00	-1118,92	-126588,00	240,91
Наявність загальних коштів	25154,00	-74923,00	-197845,00	-100077,00	-297,86	-122922,00	264,06
Фв=В-Зп	-275804,00	-326034,00	-386679,00	-50230,00	118,21	-60645,00	118,60
Фвд=ВД-Зп	-82080,00	-221364,00	-349484,00	-139284,00	269,69	-128120,00	157,88
Фзк=ЗК-Зп	-64955,00	-206449,00	-330903,00	-141494,00	317,83	-124454,00	160,28
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1(\pm\PhiВ), S2(\pm\PhiВД), S3(\pm\PhiЗК)\}$	{0;0;0}	{0;0;0}	{0;0;0}	-	-	-	-

Таким чином, 2021-2023 роки для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» були кризовими, тому що трикомпонентний показник фінансової стійкості становив $S(\Phi) = \{0; 0; 0\}$. Це означає, що аналізоване підприємство знаходиться на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик. І це, відповідним, чином може призвести до банкрутства підприємства.

Ліквідність та платоспроможність характеризує здатність підприємства розраховуватись за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових засобів, одержаних від збуту окремих елементів майна підприємства. За умови недостатньої ліквідності підприємство може бути неплатоспроможним взагалі, або мати серйозні проблеми із поточною платоспроможністю. Як наслідок, на підприємство можуть бути накладені штрафні санкції з боку кредиторів підприємства, або ж зниження рівня довіри

контрагентів, що матиме негативні наслідки в подальшій виробничо-господарській діяльності. Динаміка основних показників ліквідності та платоспроможності представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ
«Тернопільський молокозавод» у 2021-2023 рр.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп зростання, %	
				2022/ 2021	2023/ 2022
Аналіз та оцінка ліквідності					
Власний оборотний капітал (ВОК)	594643,00	-89838,00	-216426,00	-15,11	240,91
Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	1,04	0,67	0,63	64,75	92,97
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,68	0,45	0,36	65,32	80,61
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,03	0,02	72,19	79,56
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,36	0,34	0,27	94,38	78,95
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	0,65	0,42	0,34	64,95	80,67
Аналіз та оцінка платоспроможності					
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами	2,20	-0,29	-0,61	-12,96	212,66
Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	1,88	1,88	1,69	100,14	89,99
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,48	0,23	0,09	48,21	37,71
Коефіцієнт відновлення платоспроможності	0,52	0,25	0,30	46,88	122,92
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,36	0,55	0,75	151,27	137,47
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	-0,46	-0,43	-0,60	93,47	138,35

Власний оборотний капітал є абсолютним показником ліквідності та платоспроможності підприємства. У 2021 році власний оборотний капітал становив 594 643,00 тис. грн., у 2022 році він мав від'ємне значення -89 838,00 тис. грн., у 2023 році від'ємне значення власного оборотного капіталу збільшилось до значення -216 426,00 тис. грн. Це свідчить про те, що в компанії недостатньо коштів для забезпечення безперебійної діяльності за рахунок постійних фінансових ресурсів.

Коефіцієнт покриття вимірює загальну ліквідність і показує якою мірою поточні зобов'язання забезпечуються поточними активами (скільки поточних активів припадає на 1 грн. поточних зобов'язань). У 2021 році коефіцієнт покриття становив 1,04 грн./грн., у 2022 році зменшився на 35,25% і становив 0,67 грн./грн., у 2023 році знову зменшився до значення 0,63 грн./грн., або на 7,03%. Тобто розрахункове значення загального коефіцієнту ліквідності не відповідає нормативному значенню ≥ 2 грн./грн. Це свідчить про те, що підприємство не в змозі покривати свої поточні зобов'язання поточними активами.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яка частина короткострокових зобов'язань підприємства може бути погашена найближчим часом за рахунок наявних коштів та можливих надходжень. Станом на 2021 рік коефіцієнт становив 0,68 грн./грн., у 2022 році – 0,45 грн./грн. (зменшився на 34,68%), у 2023 році – 0,36 грн./грн. (зменшився на 19,39%). Розрахункове значення коефіцієнта швидкої ліквідності протягом 2021-2023рр. не відповідало нормативному значенню $\geq 0,8$ грн./грн. Тобто є великий ризик того, що підприємство не зможе покрити потрібну частину своїх короткострокових зобов'язань за рахунок наявних коштів протягом найближчого часу.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм неплатоспроможності й показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити негайно. У 2021 році коефіцієнт абсолютної ліквідності становив 0,03 грн./грн., у 2022 році – 0,03 грн./грн., у 2023 році – 0,02 грн./грн., що вказує на те, що розрахункові значення не відповідають нормативному значення, яке має становити $\geq 0,2$ грн./грн. Це вказує на те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних запасів показує якою мірою поточні зобов'язання покриваються запасами. У 2021 році цей коефіцієнт становив 0,36 грн./грн., у 2022 році – 0,34 грн./грн. (відбувся спад на 5,62%), у 2023 році – 0,27 грн./грн. (відбувся спад на 21,05%). Тобто, можемо сказати, що найкраще поточні зобов'язання покривались запасами аналізованого

підприємства у 2021 році. Проте, коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних запасів протягом 2021-2023 рр. має негативну тенденцію, що може погано вплинути на господарську діяльність та фінансовий стан підприємства у майбутньому. До того, що рівень коефіцієнту залишається на досить низькому рівні.

Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості дебіторської заборгованості показує, якою мірою очікувані надходження від дебіторів будуть використані для погашення короткострокових зобов'язань. Так, у 2021 році цей коефіцієнт становив 0,65 грн./грн., у 2022 році спав до значення 0,42 грн./грн., або на 35,05%, у 2023 році знову спостерігаємо спад до значення 0,34 грн./грн., або на 19,33%. Дана ситуація склалась у зв'язку із збільшенням суми дебіторської заборгованості на підприємстві з кожним роком.

Таким чином, можемо констатувати той факт, що ПрАТ «Тернопільський молокозавод» станом на 2023 рік є неліквідним підприємством. Головним джерелом виникнення ризику ліквідності є відсутність балансу між термінами погашення та обсягами активів і зобов'язань. До того ж неліквідність свідчить про його нездатність розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами у 2021 році становив 2,20 грн./грн., що говорить про дуже високу платоспроможність підприємства, проте у 2022 році відбувся різкий спад до значення -0,29 грн./грн., а у 2023 році – до значення -0,61 грн./грн. Такий різкий перепад розрахункових значень коефіцієнта пов'язаний з тим, що у 2022-2023 роках у підприємства був від'ємний власний оборотний капітал. Тому станом на звітний 2023 рік розрахункове значення коефіцієнта не відповідає нормативу, так як згідно з нормативами цей показник має бути не нижчим за 0,5 грн./грн.

Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства визначається як здатність покрити всі свої зобов'язання (короткострокові і довгострокові) наявними активами. У 2021 році цей коефіцієнт становив 1,88 грн./грн., у 2022 році він також становив 1,88 грн./грн., у 2023 році відбувся спад до значення 1,69 грн./грн.. Тому згідно цього коефіцієнта досліджуване підприємство є

платоспроможним, оскільки його розрахункове значення протягом 2021-2023рр. залишалось більшим за одиницю.

Коефіцієнт фінансового левериджу характеризує можливість погашення довготермінових позик і здатність підприємства функціонувати тривалий час. У 2021 році коефіцієнт фінансового левериджу становив 0,48 грн./грн., у 2022 році – 0,23 грн./грн. (відбувся спад на 51,79%), у 2023 році - 0,09 грн./грн. (відбувся спад на 62,29%). Це свідчить про те, що підприємство є платоспроможним, оскільки розрахункове значення коефіцієнта протягом 2021-2023рр. залишалось у межах норми 0-1 грн./грн.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності у 2021 році становив 0,52 грн./грн., у 2022 році відбувся спад до значення 0,25 грн./грн., або на 53,12%, у 2023 році коефіцієнт зріс до значення 0,30 грн./грн., або на 22,92%. Тобто, ПрАТ «Тернопільський молокозавод» протягом шести місяців не зможе відновити свою платоспроможність, тому що розрахункове значення коефіцієнта відновлення платоспроможності є меншим за одиницю.

Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості у 2021 році становив 0,36 грн./грн., у 2022 році – 0,55 грн./грн., у 2023 році – 0,75 грн./грн. Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторській заборгованості збільшується (рис.), що показує негативну динаміку, тобто збільшення цього показника впливає у свою чергу на зменшення платоспроможності підприємства.

Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами у 2021 році становив -0,46 грн./грн., у 2022 році – -0,43 грн./грн., у 2023 році – -0,60 грн./грн. Так як цей коефіцієнт протягом 2021-2023рр. має від'ємне значення, то це негативно впливає на платоспроможність аналізованого підприємства.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що ПрАТ «Тернопільський молокозавод» станом на звітний 2023 рік є неплатоспроможним, так як більшість показників, розрахованих та проаналізованих вище не відповідають нормативним значенням. Відповідають

нормативам лише коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства та коефіцієнт фінансового левериджу. До того ж, підприємство не зможе відновити свою платоспроможність за 6 місяців.

Ділову активність підприємства досліджують за допомогою системи показників, котрі характеризують найважливіші аспекти діяльності підприємства. За допомогою аналізу показників ділової активності, власник підприємства має змогу зрозуміти наскільки доцільно та ефективно підприємство використовує свої ресурси [44].

Визначимо ступінь ділової активності на рівні ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за допомогою коефіцієнтів оборотності (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Коефіцієнти оборотності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»
у 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп зростання, %	
					2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів, грн./грн.	6,91	6,82	6,94	98,71	101,81
2	Тривалість обороту оборотних активів, днів	52	53	52	101,31	98,22
3	Коефіцієнт ефективності використання ресурсів, грн./грн.	2,08	2,19	2,34	105,72	106,47
4	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, грн./грн.	11,27	11,74	12,79	104,19	108,93
5	Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	32	31	28	95,98	91,80
6	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, грн./грн.	8,41	6,87	5,50	81,74	80,10
7	Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів	43	52	65	122,33	124,84
8	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, грн./грн.	8,46	15,24	15,82	180,08	103,77
9	Тривалість обороту матеріальних запасів, днів	43	24	23	55,53	96,36
10	Період обороту власного оборотного капіталу, днів	85,82	-	-	-	-

Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) показує, скільки виручки від реалізації припадає на одиницю оборотних засобів. У 2021 році на одиницю оборотних засобів припадало 6,91 грн./грн. виручки від реалізації, у 2022 році – 6,82 грн./грн. (відбулось зменшення на 1,29%), у 2023 році – 6,94 грн./грн. (відбулось збільшення на 1,81%). Так як у звітному 2023 році відбулось збільшення виручки від реалізації, яка припадає на одиницю оборотних засобів, це говорить про позитивні зрушення у фінансовому стані підприємства.

Тривалість обороту оборотних активів у 2021 році становила 52 дні, у 2022 році збільшилась до 53 днів, а у 2023 році знову зменшилась до 52 днів. Тривалість обороту активів протягом аналізованого періоду має тенденцію до зменшення, тому дана тенденція є позитивною для підприємства, і вказує на підвищення ефективності управління активами.

Коефіцієнт ефективності використання ресурсів у 2021 році становив 2,08 грн./грн., у 2022 році – 2,19 грн./грн. (+5,72%), у 2023 році – 2,34 грн./грн. (+6,47%). Так, як аналізований коефіцієнт має не низькі значення протягом 2021-2023рр. та має тенденцію до збільшення, то це свідчить про налагоджений процес виробництва.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, у скільки разів виручка від реалізації перевищує середній залишок дебіторської заборгованості. У 2021 році він становив 11,27 грн./грн., у 2022 році – 11,74 грн./грн. (відбулось збільшення на 4,19%), у 2023 році знову зріс до значення 12,79 грн./грн. (на 8,93%). Період погашення дебіторської заборгованості має тенденцію до зменшення загалом протягом періоду на 4 дні, це свідчить про задовільний стан роботи підприємства з дебіторами.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, у скільки разів собівартість реалізованої продукції перевищує середньорічний залишок кредиторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості протягом 2021-2023 рр. зменшується протягом періоду (з 8,41

грн./грн.. до 5,50 грн./грн.), це вказує на сповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості у 2021 році становила 43 дні, у 2022 році збільшилась до 52 днів (+22,33%), у 2023 році тривалість обороту знову збільшилась до 65 днів (+24,84%). Тривалість періоду обороту кредиторської заборгованості протягом аналізованого періоду має тенденцію до збільшення, це є негативною тенденцією для підприємства, адже на підприємстві виникають проблеми з вчасною сплатою за зобов'язаннями.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів у 2021 році становив 8,46 грн./грн., у 2022 році – 15,24 грн./грн. (збільшився на 80,08%), у 2023 році – 15,82 грн./грн. (збільшився на 3,77%). Це свідчить про підвищення рівня управління запасами на підприємстві.

Тривалість обороту матеріальних запасів у 2021 році становила 43 дні, у 2022 році зменшилась на 19 днів, і становила вже 24 дні, у 2023 році тривалість обороту знову зменшилась до 23 днів. Це є сприятливим явищем, оскільки тривалість обороту матеріальних запасів має тенденцію до зниження.

Ділову активність підприємства визначає так зване «золоте правило» економіки підприємства:

$$T_{\text{пр}} > T_{\text{р}} > T_{\text{к}} > 100\%,$$

де $T_{\text{пр}}$ – темп зростання прибутку до оподаткування, %;

$T_{\text{р}}$ – темп зростання обсягу реалізації, %;

$T_{\text{к}}$ – темп зростання авансованого капіталу, %.

Проведемо виконання «золотого правила» економіки підприємства на прикладі ПрАТ «Тернопільський молокозавод» (табл. 2.9).

Таким чином, у 2021 році була виконана лише одна умова «золотого правила» економіки підприємства, так як прибуток до оподаткування взагалі був відсутній через збиток, а темп зростання обсягу реалізації був меншим за темп зростання авансованого капіталу. У 2022 році у «золотому правилі» не виконується вже лише одна умова, яка пов'язана із відсутність прибутку до

оподаткування. У 2023 році ситуація така сама. Таким чином, можемо зробити висновок, що станом на 2023 рік ситуація із виконанням «золотого правила» економіки ПрАТ «Тернопільський молокозавод» відносно покращилась, проте у підприємства присутній збиток до оподаткування, а не прибуток.

Таблиця 2.9

**Перевірка «золотого правила» економіки ПрАТ «Тернопільський
молокозавод» за 2021-2023 рр.**

№ з/п	Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	Темп зростання прибутку до оподаткування, %	-	-	-
2	Темп зростання обсягу реалізації, %	101,9700278	113,6168848	116,8268649
3	Темп зростання авансованого капіталу, %	102,925189	111,8869998	107,851932
Виконання «золотого правила»		Тпр<Тр<Тк>1 00%	Тпр<Тр>Тк>1 00%	Тпр<Тр>Тк>1 00%

Одним із важливих показників, що характеризують ділову активність підприємства, є тривалість операційного та фінансового циклу [14].

Результати розрахунків представимо у табличній формі (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Періоди обороту поточних активів і зобов'язань

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+/-)	
				2022/2021	2023/2022
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	1752721	1991387	2326475	238666	335088
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	144354	147720	185336	3366	37616
Запаси, тис. грн.	90109	131526	113058	41417	-18468
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	105521	113063	162045	7542	48982
Період обороту, дні:					
1) дебіторської заборгованості	32	31	28	-1	-3
2) запасів	43	24	23	-19	-1
3) кредиторської заборгованості	43	52	65	9	13
Операційний цикл, днів	75	55	51	-20	-4
Фінансовий цикл, днів	32	3	-14	-29	-17

Представимо графічну інтерпретацію тривалості операційного і фінансового циклу підприємства (рис. 2.11).

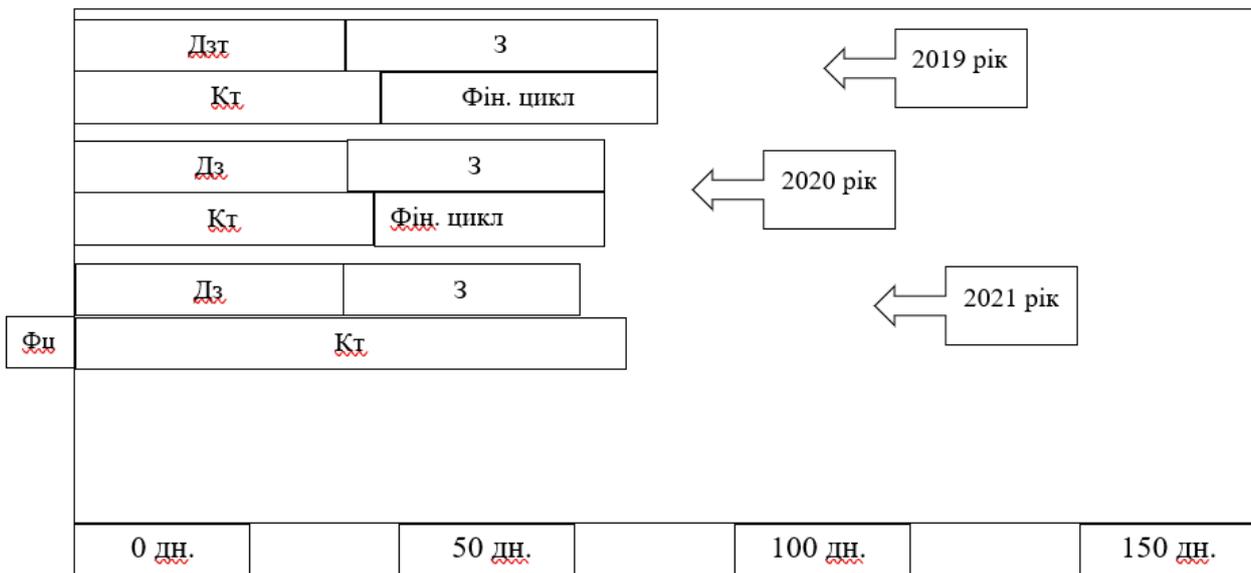

Рис. 2.11. Схема тривалості операційного та фінансового циклу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» у 2021-2023 рр.

За результатами виконаного аналізу дамо оцінку динаміки доходів та витрат підприємства, які безпосередньо впливають на формування чистого прибутку, та проведемо аналіз динаміки окремих показників доходів і витрат підприємства за досліджуваний період у таблиці 2.11.

Рентабельність активів протягом 2021-2023 рр. мав позитивне значення лише у 2022 році (5,33%), а у 2021 і 2022 роках негативне (-4,02% та -3,47%). Це показує неефективність використання капіталу (рис. 2.12).

Рентабельність продаж у 2021 році має від'ємне значення -1,94%, у 2022 році рентабельність має позитивне значення 2,43%, а у 2023 році знову негативне значення -1,49%. Отже, кількість прибутку, яку отримує підприємство з 1 грн. реалізованої продукції скорочується, і це дає нам зрозуміти, що відбувається зниження ефективності діяльності та погіршення фінансового стану підприємства (рис. 2.13).

Таблиця 2.11

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат ПрАТ
«Тернопільський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2022/2021		Відхилення 2023/2022	
				у сумі, тис. грн.	темп зростання, %	у сумі, тис. грн.	темп зростання, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Доходи	1756378,00	1996195,0	2328051,0	239817,0	113,65	331856,00	116,62
Витрати	1790299,00	1947823,0	2362603,0	157524,0	108,80	414780,00	121,29
Прибуток/збиток від звичайної діяльності	-33921,00	48372,00	-34552,00	82293,00	-142,60	-82924,00	-71,43
Середньорічна вартість активів	844253,00	907324,50	995630,50	63071,50	107,47	88306,00	109,73
Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг	1752721,00	1991387,0	2326475,0	238666,0	113,62	335088,00	116,83
Рентабельність активів, %	-4,02	5,33	-3,47	9,35	-132,69	-8,80	-65,09
Рентабельність продаж, %	-1,94	2,43	-1,49	4,36	-125,51	-3,91	-61,14
Рентабельність витрат, %	-1,89	2,48	-1,46	4,38	-131,07	-3,95	-58,89
Виручка від реалізації в 1 грн. доходів	1,00	1,00	1,00	0,00	99,97	0,00	100,17
Доходи на 1 грн. активів	2,08	2,20	2,34	0,12	105,75	0,14	106,28
Доходи на 1 грн. витрат	0,98	1,02	0,99	0,04	104,46	-0,04	96,15

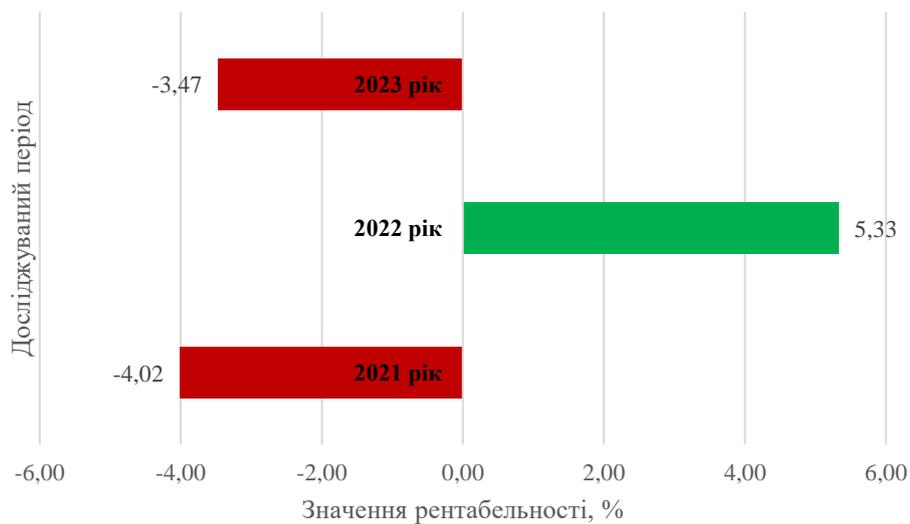

Рис. 2.12 Динаміка рентабельності активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» у 2021-2023 рр.

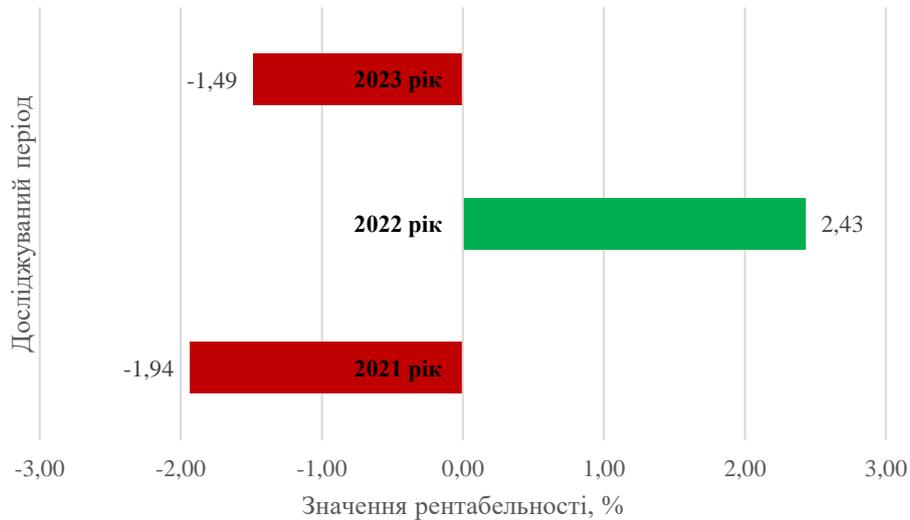

Рис. 2.13. Динаміка рентабельності продаж ПрАТ «Тернопільський молокозавод» у 2021-2023 рр.

Рентабельність витрат у 2021 році мала негативне значення -1,89%, у 2022 році – позитивне значення 2,48%, а у 2023 році – знову негативне -1,46%. Оскільки, показник у 2021-2023 рр.. набуває низьких значень, можна сказати, що підприємство неефективно та нераціонально витрачає кошти для здійснення своєї виробничо-господарської діяльності (рис. 2.14).

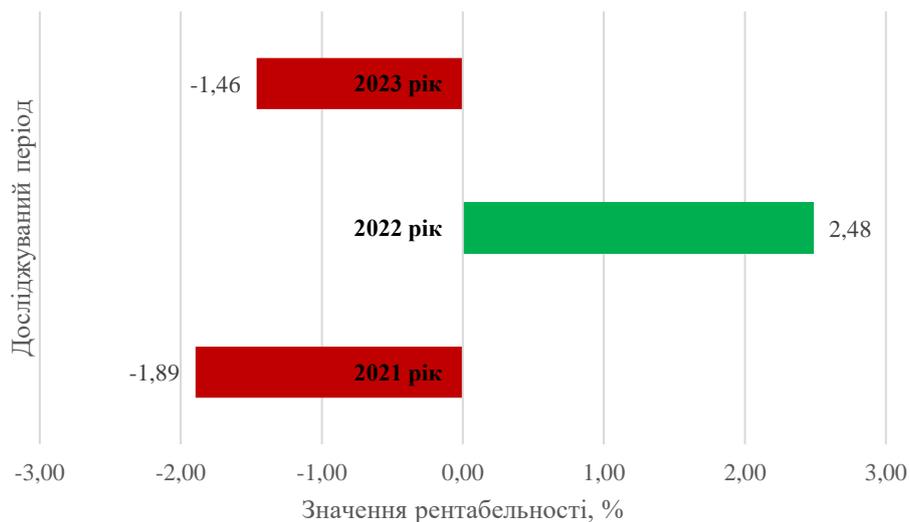

Рис. 2.14. Динаміка рентабельності витрат ПрАТ «Тернопільський молокозавод» у 2021-2023 рр.

Доходи на 1 гривню активів протягом 2021-2023рр. має тенденцію до зростання. Так, у 2021 році на 1 гривню активів припадало 2,08 грн. доходів аналізованого підприємства, у 2022 році – 2,20 грн. доходів, у 2023 році – 2,34 грн. доходів. Це свідчить про підвищення ефективності використання інвестованого капіталу у господарську діяльність підприємства.

Доходи на 1 грн. витрат протягом 2021-2023рр. мають тенденцію до збільшення. Оскільки у 2021 році на 1 грн. витрат припадало 0,98 грн. доходів досліджуваного підприємства, у 2022 році – 1,02 грн. доходів, а у 2023 році – 0,99 грн. доходів. Проте, значення залишаються доволі низькими, що свідчить про нестійкий фінансовий результат діяльності підприємства.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» – українська компанія, що випускає широкий асортимент молочної продукції. Вартість майна у 2020 році збільшилась на 101 803 тис. грн., або на 11,89%, у той час як у 2021 році його вартість зросла 75 016 тис. грн., або на 7,83%. Така тенденція до збільшення валюти балансу свідчить, як правило, про ріст виробничих потужностей товариства з розширенням обсягів господарської діяльності на підприємстві. Структура майна товариства протягом 2019-2021 років не є ефективною, адже частка оборотних активів в сукупних активах товариства є меншою за частку необоротних активів.

На основі дослідження фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2019-2021 роки слід зазначити, що підприємство проводить свою фінансово-економічну діяльність досить неефективно, оскільки більшість показників показують негативну динаміку своїх значень та підприємство знаходиться на межі банкрутства.

РОЗДІЛ 3

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»

3.1. Напрями удосконалення управління інноваційною діяльністю на ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Розвиток інноваційної діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» потребує виокремлення низки основних параметрів і властивостей, управлінський вплив на які дозволить підвищити рівень їх інноваційної активності.

Специфіка й значний рівень ризикованості здійснення інноваційної діяльності вимагає створення відповідних механізмів та організаційних структур її реалізації, які повинні забезпечити виконання таких основних завдань:

- створити належний рівень інформаційного забезпечення процесу управління інноваційною діяльністю на підприємстві, за якого його власники й менеджери отримують своєчасну, повну та точну інформацію про хід реалізації інноваційних проектів, які здійснюються підприємством і про очікувані показники тих інноваційних проектів, реалізувати, які передбачено в майбутньому;

- оптимізувати обсяг інвестицій на реалізацію інноваційних проектів у зв'язку із високим ступенем ризику;

- упорядкувати процеси обліку і контролю інноваційних витрат підприємства та обсягів його прибутку і доходу від здійснення інноваційної діяльності;

- сформулювати можливості для оперативного регулювання процесів реалізації інноваційних проектів підприємства як на стадії проведення науково-дослідних робіт, так і протягом наступних стадій життєвого циклу відповідних інновацій [76].

Одним із основних напрямів удосконалення управління інноваційною діяльністю на підприємстві є покращення обліку інноваційних витрат для її здійснення. Для цього на ПрАТ «Тернопільський молокозавод» пропонуємо створити фонд інноваційного розвитку для акумулювання усіх витрат, призначених для здійснення інноваційної діяльності за рахунок власних коштів.

Групування напрямів інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства або видів інноваційних витрат підприємства у складі фонду його інноваційного розвитку наведено у табл. 3.1.

Групування інвестиційних ресурсів підприємства за напрямками фінансування інноваційних витрат є необхідною умовою оцінювання ефективності інвестиційного забезпечення його інноваційної діяльності. Таке оцінювання має передбачати зіставлення величини інноваційних витрат із розміром фінансових результатів, які отримує певне підприємство від здійснення інноваційної діяльності, із одночасним вирішенням декількох завдань, основними з яких є [87]:

1. Визначення тривалості періоду часу, протягом якого здійснюється зіставлення.

2. Визначення величини фінансових результатів від здійснення інноваційної діяльності.

3. Визначення тривалості інвестиційного лагу. У переважній більшості випадків від моменту початку інвестування коштів у розроблення нової (покращеної) продукції до моменту початку надходження прибутку від її виготовлення проходить певний час.

4. Вибір інтегральних показників оцінювання ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства. В якості таких показників доцільно приймати найбільш узагальнені показники оцінювання ефективності інвестиційних (зокрема, інноваційних) проектів, а саме – чисту теперішню вартість очікуваного потоку доходу за проектом та індекс дохідності проекту [57].

Таблиця 3.1

Групування напрямів інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства

Напрями інвестиційного забезпечення	Складові інноваційних витрат	Приклади інноваційних витрат
Інвестиції у наукові дослідження і розробки	1. Інвестиції для фінансування поточних інноваційних витрат	1.1. У тому числі за елементами витрат
		1.1.1. Матеріальні затрати
		1.1.2. Витрати на оплату праці
		1.1.3. Відрахування на соціальні заходи
		1.1.4. Амортизація
		1.1.5. Інші витрати
		1.2. У тому числі за напрямами витрат
		1.2.1. У створення нової продукції
		1.2.2. У поліпшення існуючих видів машинобудівної продукції
		у тому числі:
		- у здешевлення обладнання
		- у збільшення тривалості експлуатації обладнання
		- у збільшення продуктивності обладнання
- у зменшення собівартості виробництва продукції з використанням даного обладнання		
	2. Інвестиції для фінансування одноразових інноваційних витрат	У тому числі:
		- у придбання додаткового обладнання
		- у придбання інших основних засобів
		- у придбання нематеріальних активів
		- у поповнення оборотних активів
Інвестиції у придбання нових технологій і засобів праці для виробництва нових (покращених) видів машинобудівної продукції	1. Інвестиції для фінансування витрат на придбання нових технологій, техніки, ліцензій та патентів	У тому числі:
		- у придбання енергозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій
		- у придбання інших прогресивних технологій
		- у придбання інших основних засобів
	2. Інвестиції для фінансування витрат на придбання техніки та інших основних фондів (не інноваційних) для виготовлення інноваційної продукції	- у придбання ліцензій та патентів
		У тому числі:
		- у придбання техніки (не інноваційних видів) для виготовлення інноваційної продукції
- у придбання інших основних засобів (не інноваційних видів) для виготовлення інноваційної продукції		

Регулювання інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства повинно здійснюватися на двох основних рівнях, зокрема: на рівні окремих напрямів інноваційної діяльності підприємства і на рівні окремих інноваційних проектів, які реалізує або планує реалізувати підприємство [89].

Реалізація на рівні підприємства можливо за рахунок формування інвестиційної стратегії.

Перед ідентифікацією етапів й самого процесу формування інвестиційної стратегії, треба виділити основні принципи, що задають обмеження для продовження наступних кроків.

Першим виступає принцип системності. Розглядати процес формування функціональної стратегії, як систему. Встановлення основних цілей, що будуть досягнуті, розбиття цілей на категорії від поточних до довгострокових, визначення відсутності протиріч між інвестиційною стратегією та загальною стратегією підприємства, впевненість в підпорядкованості цілей [67].

Наступним визначеним принципом є принцип оптимальності. В цьому принципі зазначається контроль потенційних ресурсів, що будуть використанні в майбутній стратегії. Процес формування повинен відповідати реальним можливостям компанії, аби максимально ефективно використовувати наявні джерела фінансування майбутніх проектів. Розробка декількох варіантів й вибір найоптимальнішого з них.

Третій принцип – економічність. Завжди повинен бути позитивний економічний ефект від інвестицій. Результат від інвестиційної діяльності повинен перевищувати інвестований на початку капітал [76].

Четвертий принцип – ситуативність. Сформована стратегія повинна бути гнучкою. Сучасне ринкове середовище має тенденцію змінюватися шаленими темпами. Компанії, що не можуть реагувати на подібні зрушення – довго не виживають. Стратегія є ключовим елементом цього питання, бо часто реакція на зміни в будь-якому аспекті діяльності підприємства потребує джерел інвестування. Якщо стратегія не може швидко адаптуватися під нові потреби компанії, то наслідки можуть бути жахливими. Ситуативність акцентує увагу на реакції на конкретне явище чи зміну, будь-то негативний або позитивний ефект в ньому закладений фактор ризику. За для забезпечення потрібної реакції на зміну, треба контролювати ризики, пов'язані з нею – підготовка, моніторинг та зменшення негативного впливу [78].

П'ятим є принцип участі, що за для забезпечення створення ефективної інвестиційної стратегії в її розробці повинні фігурувати спеціалісти, що безпосередньо задіяні в її майбутньому функціонуванні та контролі. Делегування повного процесу розробки стратегії представникам сторонніх компаній є неналежним. Інвестиційна стратегія є занадто індивідуалізованим для кожної компанії явищем, тому внутрішній менеджмент повинен бути обізнаний з особливостями та специфіками конкретної стратегії.

Шостим принципом є забезпечення безперервності. Стратегія повинна забезпечувати потоковість самого процесу функціонування, цілі повинні змінювати цілі, й діяльність повинна продовжуватися. Як тільки досягається очікуваний результат, одразу переорієнтування на досягнення нового результату. Кожен новий рубіж повинен вести до наступного [45].

Останнім принципом визначають-зворотній зв'язок. Для постановки цілей для майбутньої стратегії треба відштовхуватися від вже наявних результатів. Цей принцип дозволить запобігти фактору хаотичності, так як постановка завдань буде логічним продовженням досягнутого.

Відповідність принципам дозволяє більш точно структурувати й виділити основні етапи формування інвестиційної стратегії підприємства. Зазвичай дослідження орієнтовані на відображення у формі схеми даного процесу налічують в собі – від 7 до 9 пунктів, що можуть сильно різнитися за кількістю повторень й черговістю процесів [90].

Основними пунктами, що мають бути пройдені в процесі формування стратегії мають бути:

Визначення часового проміжку для функціонування інвестиційної стратегії. Етап визначають як період реалізації інвестиційної стратегії, важливо обмежити хронологічні межі в яких буде втілюватися сама стратегія – це дозволить конкретизувати потенційні цілі та завдання.

Стратегічне інвестиційне дослідження компанії – в даному пункті об'єднано зовнішній та внутрішній аналіз підприємства з орієнтацією на інвестиційну діяльність. Оцінка основних факторів впливу зовнішнього

середовища серед яких інвестиційний клімат регіону, потенційні можливості для інвестування, активність конкурентів. Зосередження на внутрішньому стані підприємства дозволить ідентифікувати пріоритетні напрями інвестицій для укріплення сильних позицій, чи навпаки нейтралізацію слабкостей компанії. Цей етап виступає необхідною «ресурсною базою», що акцентує увагу на зборі та аналізі інформації на основі якої будуть прийняті майбутні рішення.

Встановлення стратегічних цілей, визначення цілей, що мають бути досягнуті в результаті реалізації інвестиційної стратегії. Напрямок діяльності та основний орієнтир є характеристиками цього пункту.

Розробка варіантів досягнення стратегічних цілей та прорахунок ефективності. Обробка наявної інформації та створення декількох 5-6 альтернативних шляхів досягнення поставлених цілей й вибір серед них найефективнішої. Потенційно даний етап можна об'єднати з визначенням джерел фінансування.

Завершальне оцінювання розробленої стратегії. Перевірка й визначення потенційного рівня ефективності запропонованих рішень. Конкретно в даному пункті є важливим – скооперувати усі попередньо пройдені етапи в одну систему й оцінювати результативність з глобальної точки зору.

Пункти наведені вище мають великий відсоток суб'єктивної точки зору й пропонуються лише, як загальний «кістяк» для побудови індивідуалізованої під конкретне підприємство інвестиційної стратегії.

Формування інвестиційної стратегії є актуальною темою для дослідження в сучасних реаліях, через високий потенціал підвищення ефективності функціонування компаній. Правильно розроблена стратегія надає чіткості в баченні цілей та шляхів їх досягнення, дозволяє оцінити реальність досягнення потрібних результатів з наявними ресурсами, що дозволяє прийняти стратегічно правильні рішення. Цінність процесу формування є беззаперечною, але проблема в тому, що не існує єдиного підходу чи чіткого однозначного алгоритму для побудови ідеальної інвестиційної стратегії [90].

За проведеними дослідженнями ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є компанією, що в глобальному сенсі успішно використовує свій потенціал.

Першочерговою рекомендацією для підприємства пов'язана з особливістю інвестиційної стратегії. Через умовність інвестиційної стратегії існує високий рівень ризику втрати чіткості й направленості в загальному баченні. Цілі й шляхи їх досягнення існують в основному в усній формі серед топ-менеджменту компанії. Якщо розцінювати даний підхід на момент дослідження, то загальна успішність компанії демонструє, що такий підхід до функціонування може мати місце, але на думку автора тут основний спектр ризиків пов'язаний саме з людським фактором. Відсутність формалізованого документа з чітко викладеними цілями та напрямками може призвести до порушення об'єктивності розстановки пріоритетів, так не завжди між керівниками усіх задіяних в процесі відділів буде однакове розуміння цілі та шляхів її досягнення, що може призвести до різних наслідків: від погіршення відношень в колективі до дестабілізації нормального функціонування відділу. Колектив на підприємстві має низьку плінність кадрів та характеризується високим рівнем довіри та спрацьованості особливо на вищих рівнях керівництва, що мінімізує можливість розвитку подібного сценарію, але не виключає. Основною рекомендацією в даному питанні є розробка інвестиційної стратегії у вигляді документа з чітко визначеними часовими обмеженнями, стратегічними цілями й шляхами досягнення. Суттєвим додатком для розкриття всього потенціалу інвестиційної стратегії було б відкриття спеціалізованого відділу чи більш реальний сценарій пов'язаний з розширенням робочого колективу вакансією інвестиційного менеджера, що візьме на себе функції розробки та контролю інвестиційної стратегії підприємства. Числова оцінка ефективності даного впровадження майже неможлива, але потенційно дана рекомендація вплине на зменшення ризиків, покращить взаємодію відділів, підвищить ефективність інвестиційної діяльності [32].

Друга рекомендація направлена на конкретний інноваційно-інвестиційний проект, що повинен протидіяти одній з основних загроз підприємства, а саме

застарілу систему документообігу. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» позиціонує себе, як інноваційна компанія, що використовує в своїй діяльності багато сучасних систем автоматизації таких як «Warehouse Management System» та «Transport Management System», але на підприємстві використовується консервативна система паперового документообігу, що значно сповільнює робочий процес. Використання фізичних носіїв в процесі документообігу спричинює цілий ряд негативних наслідків серед яких: витрати на папір та усю супутню продукцію(на папір для товарних накладних витрачається 600 тис.грн.), потреба в фізичній присутності для підписання документації, проблеми з архівацією та користуванні архівованими даними. Особливо проблематичним питання стає в умовах, коли підприємство вимушене переходити на дистанційний режим. В зв'язку з веденням карантинного режиму на території України, потреба в максимально швидкому реагуванні з боку керівництва для забезпечення функціонування підприємства в нових умовах виходить на новий рівень важливості. Через відсутність налагодженої системи електронного документообігу в компанії, неможливість менеджменту знаходитися в офісу – ефективність взаємодії демонструє величезний спад, в період коли саме ефективність взаємодії повинна бути максимально висока. Ефект від сповільнення процесів (в особливості затвердження наказів) в умовах кризи завдає серйозних негативних наслідків [31].

Впровадження систем електронного документообігу є часо та фінансово затратним процесом, але приріст в ефективності перекриває витрати. Пропонуються такі впровадження: переведення усіх основних форм документообігу в електронний режим, відцифрування та систематизація архівних даних, введення системи електронних підписів на підприємстві. Чітко дати опис фінансових витрат запропонованої рекомендації – важко, існує велика кількість потенційних можливостей і все буде залежати від - компанії, що буде обрана для процесу автоматизації документообігу, масивів даних для відцифрування та обраного програмного забезпечення. Спираючись на

дослідження проведенні компаніями, що пропонують введення такого типу систем на підприємствах витрати в часі на деякі процеси такі:

- Час обробки одного документа зменшується в діапазоні 55-75%.

- Час створення нового документа зменшується в діапазоні 25-35%, завдяки використанню прототипів та шаблонів в системі.

- Відсутність втрати документів, при використанні фізичного документообігу в рік втрачається біля 12 % документації.

- Загальний приріст в ефективності працівників залучених в активній роботі з документацією до 25%.

Наступною пропозицією для ПрАТ «Тернопольський молокозавод» в довгостроковій інвестиційній перспективі є екстенсивне збільшення виробничих потужностей. Лідерські позиції на ринку, навіть за масштабами виробництва досягаються компанією здебільшого завдяки якісним характеристикам свого обладнання. В майбутньому може сильно активізуватися проблема з відсутністю можливості підтримки високих конкурентних позицій в галузі, через розрив у площях виробничих потужностей. Виробничі потужності конкурентів «ТерраФуд» – 7 заводів, «Молочний альянс» – 5 заводів, «Данон» – 2 заводи, а компанія «ПрАТ «Тернопольський молокозавод» володіє на даний момент, лише 1 заводом. Компанії по-різному підходять до збільшення виробничих потужностей, «ПрАТ «Тернопольський молокозавод» інтенсифікує виробництво на одній конкретній площі за рахунок інноваційних рішень та покращення якісних характеристик обладнання, а лідери-конкуренти більше орієнтуються на екстенсивний ріст. Обидва підходи при правильному використанні можуть показувати позитивні результати, але для максимізації ефективності існує потреба в комбінуванні. Якісне покращення при відсутності кількісних збільшення має свою межу – цінову чи технологічну, проте якщо вчасно не підготуватися до розширення, то наслідки можуть бути катастрофічні. Процес підготовки до розширення виробничих площ потребує значних інвестицій та підготовчих процесів, тому пропозицію є розробка інвестиційної стратегії з

урахуванням такого масштабного інвестиційного проекту в довгостроковій перспективі [78].

Четвертою рекомендацією є створення інвестиційного проекту направлено на подолання проблеми дефіциту кадрів в професіях: експедитори, вантажник, водій. Проблемою є високий рівень плинності кадрів на даних посадах, неможливість значного підняття заробітної плати й особливості умов праці. Пропозиція покращення стосується саме концентруванні на підвищенні рівня комфортабельності умов праці. Створення душових кабінок, надання фірмової спец-форми, розробка системи харчування для робітників, використання частини автопарку для розвозки до місця роботи й назад, надання медичного страхування, забезпечення засобами особистої гігієни при необхідності, впровадження системи знижок на продукцію компанії для робітників. Наведені впровадження повинні вплинути на зниження плинності кадрів та створення відповідної репутації для підприємства, що потенційно повинно привабити людей для подолання кадрового дефіциту [76].

Остання рекомендація пов'язана з загальним напрямом інвестиційної стратегії та проектами, що є її частиною. Однією з основних сильних сторін ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є орієнтація компанії на інноваційні рішення в багатьох аспектах своєї діяльності. Впровадження дорогих проектів, без прямого зв'язку з підвищенням прибутковості, можуть бути доволі незвичними для українського ринку, але часто саме подібні експерименти з сучасними рішеннями щодо продукції, програмного забезпечення, обладнанням дають серйозні конкурентні переваги й створюють імідж «компанії-трендсетера». Серед таких проектів продукція під торговою маркою «Ідеаль Немолоко», новітній комплекс очисних споруд для фільтрування рідких відходів на Іллінецькому заводі, комплекс технологій обробки своєї продукції високотемпературним паром та інші зауважені. Інноваційні рішення потребують часто значних інвестиційних вливань, тому функціональні стратегії формують між собою тісний зв'язок. На мою думку майбутня формалізована інвестиційна стратегія повинна продовжувати спиратися на інноваційні проекти при

формуванні основних стратегічних цілей. Інвестиційна діяльність в запропонованому напрямі повинна концентруватися на обладнанні, що дозволить зменшити собівартість продукції і порівнятися з представниками закордонних компаній, що наданий момент сильно випереджують представників молочного ринку України. Новітні технології дозволять значно розширити можливості покриття нових ринків та підвищити загальний рівень конкурентоспроможності своєї продукції [66].

Для покращення інвестиційної стратегії ПрАТ «Тернопільський молокозавод» треба розпочати з внесення змін у сам процес розробки та формування інвестиційної стратегії на підприємстві. Інвестиційна стратегія на підприємстві на даний момент має доволі неформальну структуру, через це втрачається велика кількість можливостей для більш ефективного використання та дослідження інвестиційної стратегії.

Першою пропозицією є розробка формальної інвестиційної стратегії з використанням сучасних підходів, індивідуалізацією даного процесу для підприємства та залученням спеціалістів з інвестиційної діяльності та представників керівної ланки підприємства. Створення стратегії з чітко визначеними цілями, джерелами фінансування, проектами дозволить значно розширити можливості з контролю та управління ризиками й підвищить ефективність та структурованість інвестиційної діяльності [89].

Другою рекомендацією є інвестиційний проект з переведення компанії на електронну систему документообігу. Проект зорієнтований на підвищення загальної продуктивності персоналу компанії та збільшення швидкості обробки усієї документації в середині підприємства. Автоматизація багатьох процесів, економія на ресурсах, підвищення супротиву кризовим обставинам – спрощення дистанційного функціонування підрозділів компанії.

Третя пропозиція є довгостроковим інвестиційним проектом – екстенсивне розширення виробничих площ та потужностей ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Прописання проекту в майбутній формалізованій інвестиційній стратегії є необхідним, бо в недалекому майбутньому питання розширення

підприємства за рахунок кількісного збільшення, може стати питанням збереження позицій в конкурентному середовищі. Основним фактором є значне кількісне переважання потенційних масштабів виробленої продукції серед головних представників ринку, як «Молочний альянс», «Терра Фуд», «Данон».

Інвестиційний проект направлений проти загрози дефіциту кадрів серед вантажників, водіїв та експедиторів є четвертою рекомендацією автора. Інвестиції направлені на покращення умов праці представників професій, що зазвичай характеризуються високою плинністю кадрів. Концепцією проекту є створення таких умов праці, щоб сформувавши довірливу атмосферу, зменшити плинність кадрів та подолати дефіцит кадрів [71].

Останньою пропозицією є фокусування на інноваційно-інвестиційному напрямі інвестиційної стратегії. Продовження активного інвестування в інноваційні внутрішні проекти підприємства, інвестиційні цілі стратегії на покращенні обладнання, продукції, програмному забезпеченні. Дана пропозиція базується на успішності втілених інвестиційних проектів, що підходять під дану ідентифікацію та є одним з факторів успішної діяльності підприємства, один для таких проектів буде оцінено в контексті оцінки наявної інвестиційної стратегії ПрАТ «Тернопільський молокозавод» в наступному пункті розділу.

3.2. Оцінка ефективності інвестування в інноваційний проект

Оцінювання інвестиційної стратегії в наявному неформальному вигляді, в якому вона представлена на підприємстві «Тернопільський молокозавод» представлено у формі двох етапів. На першому етапі було проведено загальне дослідження компанії в пунктах 2.1. – 2.3., з використанням стратегічного аналізу й набору методів – порівняння, систематизації, узагальнення, SWOT та PEST аналізів, аналізу інвестиційної привабливості підприємства за допомогою горизонтального аналізу підприємства та аналізу показників фінансової стійкості та платоспроможності на базі фінансової звітності підприємства, що дозволяє дати оцінку ефективності інвестиційній стратегії в контексті загального рівня

успішності підприємства. Другим етапом дослідження стратегії є аналіз та оцінка відображення інвестиційної стратегії підприємства на прикладі конкретного інвестиційного проекту [70].

Для оцінки було обрано один з останніх інвестиційних проектів компанії, що знаходяться в процесі втілення на підприємстві. Проект має сильний економічний вплив, через величезні стартові інвестиції та безпосередній ефект на основні виробничі потужності компанії. Оцінка проекту буде проводитися на основі орієнтовних даних наданих представниками ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Проект – модернізація ключового обладнання для розливу молочної продукції в упаковки різних об’ємів. Розрахунок таких показників як: сукупний дохід від реалізації проекту, чистий дисконтований дохід, внутрішня норма доходності, індекс доходності інвестицій, період окупності інвестицій, чистий грошовий потік від проекту, накопичений грошовий потік. Усі формули використані в дослідженні наведені в пункті 1.3. Будуть розглянуті два варіанти модернізації обладнання:

Перший варіант – комплектація Тернопільського молокозаводу заводу новою автоматичною розливно-пакувальною системою ТРВЗ, без додаткового функціоналу.

Другий варіант – комплектація Тернопільського молокозаводу новою автоматичною розливно-пакувальною системою ТРВЗ з функцією автоматичного пакування розлитого продукту в коробки.

Таблиця 3.1

Витрати на встановлення розливно-пакувальної системи ТРВЗ без додаткового функціоналу (Перший варіант)

Назва	Ціна в євро
Основний механізм ТРВЗ	455 200
Система конвейерів	40 000
Проектування, навчання, встановлення	35 000
Загалом	530 200

Таблиця 3.2

Витрати на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ з додатковим функціоналом пакувальної системи ТСВВ14 (Другий варіант)

Назва	Ціна в євро
Основний механізм ТРВЗ	455 200
Система конвейерів	40 000
Проектування, навчання, встановлення 1	35 000
Коробкопакувальна система ТСВВ14	250 000
Проектування, навчання, встановлення 2	27 000
Загалом	807 200

Запропоновані механізми забезпечують якісні зміни у процесі розливу та пакування молочної продукції, серед яких відсоткові зміни параметрів, що впливають на собівартість упаковки. Основний механізм орієнтований на зменшення бракутворення на 55%, використання води в процесі на 86% та електроенергії на 65%. Такі зміни призводять до зменшення собівартості упаковки на 5,7%, економія розрахована на 1000шт. – 3,84 євро.

Додаткова функціональна система коробкопакування ТСВВ14 дозволяє замінити процес ручного пакування й дорівнює продуктивності усього пакувального відділу на виробництві з 8 людей. Технологія дозволяє замінити штат з 8 працівників (Місячна заробітна плата – 350 євро) на 1 (місячна заробітна плата – 400 євро). Економія на рік = 28800євро ((350 євро × 8 робітників × 12місяців) – (400 євро × 1 робітник × 12місяців)).

Таблиця 3.3

Розрахункові дані на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ без додаткового функціоналу (Перший варіант)

Назва	Значення
Стартові інвестиції (I), євро	530 200
Кількість періодів (n), років	5
Економія на 1000шт.	3,84
Обсяг виробництва упаковок, тис.шт.	55 000
Ставка дисконтування (i), %	4
Річна економія(без дисконтування), євро	211 200

Стартові інвестиції потрібні для розробки першого варіанту, кількість періодів обрана з розрахунком на 5 років. Обсяг виробництва дорівнює 55 млн.

одиниць продукції, на кожній 1000шт – економія 3,84 євро. Надана ставка дисконтування дорівнює 4 %. Без урахувань дисконтувань, річна економія буде дорівнювати 211200 євро. На основі наведених в табл. 3.3. даних в табл. 3.4. – 3.5. розраховано основні показники оцінки інвестиційного проекту.

Таблиця 3.4

Показники оцінки інвестиційного проекту на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ без додаткового функціоналу (Перший варіант). 1ч

Назва	Значення
Сукупний дохід від реалізації проекту (PV), євро	977 833,87
Чистий дисконтований дохід (NPV), євро	447 633,87
Внутрішня норма доходності (IRR), %	84,43
Індекс доходності інвестицій (PI)	1,84
Період окупності інвестицій (DPP), роки	2,71
Накопичений грошовий потік, євро	447 633,87

Таблиця 3.5

Показники оцінки інвестиційного проекту на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ без додаткового функціоналу (Перший варіант). 2ч.

Рік	Чистий грошовий потік (ЧГП)	Приток грошових коштів і-періоду (ПГК і)	Витрати грошових коштів і-періоду (ВГКі)
2024	-319 000,00	211 200,00	530 200
2025	-115 923,08	203 076,92	0
2026	79 343,20	195 266,27	0
2027	267 099,23	187 756,03	0
2028	447 633,87	180 534,65	0

Перший варіант інвестиційного проекту демонструє високий рівень успішності. Проекти, що приймають участь в дослідженні є масштабними і потребують значних інвестицій, тому показники повинні бути відповідними.

Теперішня вартість доходу приведена до сьогоденного моменту з розрахунком на 5 років є 977833 євро, що при стартових інвестиціях в 530200 євро, надає можливість отримати чистий дисконтований дохід майже в 448 тис. євро. Значення показників внутрішньої норми доходності та індексу доходності (1,84 значно більше 1, що підтверджує потенційну ефективність проекту) інвестицій демонструють високий рівень віддачі від інвестованих

коштів, враховуючи розмір інвестицій. Високий рівень інвестиційної привабливості проекту підтверджується доволі низьким терміном окупності в 2,71 роки, що при консультації з представниками галузі для проекту подібних розмірів є дуже гарним значенням. Грошові потоки демонструють по-періодам, як будуть змінюватися надходження від проекту. Для наглядної оцінки інвестиційного проекту наведено розрахункові дані другого варіанту.

Таблиця 3.6

Розрахункові дані інвестиційного проекту на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ з додатковим функціоналом (Другий варіант)

Назва	Значення
Стартові інвестиції (I),євро	807 200
Кількість періодів (n),років	5
Економія на 1000шт.	3,84
Обсяг виробництва упаковок, тис.шт.	55 000
Ставка дисконтування (i), %	4
Річна економія(без дисконтування),євро	240 000
Економія на зар.плат працівників в рік, євро	28 800

Більшість даних за другим варіантом інвестиційного проекту не відрізняються. Змін зазнали стартові інвестиції, що через додаткові інвестиції на коробко пакувальний механізм збільшилися до 807200 євро, також змінився показник річної економії він виріс з 211200 євро до 240000 євро. Зміни річної економії пов'язані з додатковою економією за рахунок заміни 8 робітників на 1. На основі наведених в табл. 3.6. даних в табл. 3.7. – 3.8. розраховано основні показники оцінки інвестиційного проекту.

Таблиця 3.7

Показники оцінки інвестиційного проекту на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ з додатковим функціоналом (Другий варіант).1

частина

Назва	Значення
Сукупний дохід від реалізації проекту (PV), євро	1 111 174,85
Чистий дисконтований дохід (NPV), євро	303 974,85
Внутрішня норма доходності (IRR), %	37,66
Індекс доходності інвестицій (PI)	1,38
Період окупності інвестицій (DPP), роки	3,63
Накопичений грошовий потік, євро	303 974,85

Показники оцінки інвестиційного проекту на встановлення розливо-пакувальної системи ТРВЗ з додатковим функціоналом(Другий варіант).2

частина

Рік	Чистий грошовий потік (ЧГП)	Приток грошових коштів і-періоду (ПГКі)	итрати грошових коштів і-періоду (ВГКі)
2024	-567 200,00	240 000,00	807 200
2025	-336 430,77	230 769,23	0
2026	-114 537,28	221 893,49	0
2027	98 821,85	213 359,13	0
2028	303 974,85	205 153,01	0

Аналізуючи табл. 3.7.–3.8. ми бачимо, що другий проект потребує значно більше стартових інвестицій на 280 тис. євро., що додає можливість автоматизувати процес пакування продукції в коробки й збільшити до 240000 євро річну економію. Сукупний дисконтований дохід збільшується до 1111174 євро. євро в порівнянні з варіантом без додатково функціоналу. Всі інші показники сильно програють в особливості збільшення періоду окупності на 0,92 року. Індекс доходності інвестицій 1,38 проти 1,84, проект можна було б вважати успішним, особливо при розрахунку на більш довгий термін, але при порівнянні до першого варіанту він значно програє. Окупність в 3,63 роки є непоганим показником, але в сфері інвестицій чим швидше проект почне приносити чистий дохід – тим краще.

Оцінка інвестиційного проекту компанії «Тернопільський молокозавод» показує дуже гарні результати. Дослідження було орієнтоване на один з останніх масштабних внутрішніх проектів, а саме модернізація своїх виробничих потужностей за рахунок встановлення нового обладнання, що дозволить зменшити собівартість упаковки продукції. Інвестиційний проект було досліджено в двох варіантах – затвердженому й альтернативному. Затверджений інвестиційний проект переважає над запропонованою автором альтернативою, при високому рівні стартових інвестицій в 530тис. євро проект демонструє

термін окупності в 2,71 роки та індекс доходності в 1,84 – що є відмінними показниками, враховуючи масштаб та сферу реалізації.

Одним із основних напрямів удосконалення управління інноваційною діяльністю на підприємстві є покращення обліку інноваційних витрат для її здійснення. Це можливо зробити за умови розроблення відповідної інноваційної стратегії. Але, компанія не має формально визначеної інвестиційної стратегії. Інвестиційна стратегія присутня у вигляді неформального явища, що важко піддається прямій оцінці й визначена лише в усній формі серед керівництва компанії. При всій специфіці інвестиційної стратегії в ПрАТ «Тернопільський молокозавод» оцінити інвестиційну стратегію є можливим через її відображення в загальній успішності компанії та конкретних інвестиційних проектах.

За результатами стратегічного аналізу та аналізу інвестиційної привабливості можна зробити висновок, що компанія впевнено відчуває себе на ринку. Займає лідерська позиції в галузі, в особливості за виробництвом та динамікою збуту цільномолочної продукції. Дослідження, що базуються на аналізі фінансової звітності підтверджують факт того, що компанія показує позитивну тенденцію росту, в особливості показники фінансової незалежності, стійкості та платоспроможності демонструють стабільне збільшення. Загальний успіх компанії підтверджує, що компанія функціонує правильно й стратегічні цілі й проекти розробляються і виконуються належним чином, навіть враховуючи недостатній рівень виокремлення чи формалізації.

Інвестиційна діяльність компанії орієнтована на свої внутрішні проекти та тісно пов'язана з інноваційною діяльністю. Інвестиційні проекти виступають наявними проявами інвестиційної стратегії підприємства та є доволі успішними серед таких: інноваційна продукція бренду «Ідеаль Немолоко», сучасні системи автоматизації складських приміщень та транспорту, комплекс очисних споруд на Іллінецькому заводі, системи ультрапастеризації.

Високі показники ефективності демонструє один з останніх інвестиційних проектів компанії, який базується на впровадженні нового обладнання для розливо-пакувальних робіт на Іллінецькому заводі. При оцінці на 5 років й стартових інвестиціях в 530 тис. євро проект демонструє період окупності в 2,71 роки й індекс доходності 1,84. Результати при урахуванні суми інвестицій й специфіки інвестиційного напрямку є доволі вражаючими. Потенційна ефективність проаналізованого інвестиційного проекту, готовність компанії вкладатися в такі коштовні інвестиційні проекти та загальні успіхи компанії в галузі демонструють успішне функціонування навіть неформалізованої інвестиційної стратегії.

ВИСНОВКИ

Отримані в результаті дослідження результати дали змогу розв'язати наукове завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад і розробки практичних рекомендацій щодо обґрунтування концепції підвищення ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства.

На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Інновація – це комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для кращого задоволення відомої потреби людей. Інновації мають наступні особливості: інновація є бажаною, необхідною та корисною зміною в попередньому стані будь-якого об'єкту, предмету, процесу; ця зміна повинна мати практичне застосування та приносити позитивний результат; ці зміни можуть стосуватись будь-яких виробів, технологій, організацій виробництва, менеджменту тощо; інновації є найважливішим джерелом втілення цілей розвитку суб'єкта, в результаті чого підвищується ефективність його діяльності.

2. Інвестиції – це грошові (або ж еквівалентні їм) кошти, які потенційний інвестор (тобто власник фінансових засобів), планує вкласти в проект, з метою підвищення ефективності діяльності будь-якої сфери діяльності даного проекту (з урахуванням можливих ризиків) та одержання прибутку (доходу) або ж соціального ефекту в майбутньому. Інвестиційне забезпечення – це комплекс різноманітних умов, ресурсів, методів, економічних механізмів і важелів, котрі забезпечують бажаний перебіг інвестиційних процесів і призводять до зміни кількісних і якісних показників діяльності підприємства у довготривалій перспективі, при його здатності протистояти негативному впливу зовнішнього середовища».

3. Головною метою інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств є формування його ефективної господарської діяльності в будь-якій сфері економіки на новій методологічній, організаційній, технологічній основі для забезпечення конкурентоспроможності розвитку та закріплення позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

4. Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємства – це система, котра вмістить в собі суб'єкти та об'єкти інвестування, джерела та форми інвестування інноваційної діяльності. Для розрахунку ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності використовуються наступні ключові показники: чиста приведена вартість (NPV); внутрішня норма дохідності (IRR); дисконтований період окупності (DPP); індекс прибутковості (PI). Кожен з перелічених показників має свої переваги та недоліки, а також сферу, в якій є доцільним застосування того чи іншого показника.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» здійснює виробництво цільно-молочної продукції під ТМ «Молокія» та казеїну. Працює на ринку України з 1999 року. Є найбільшим експортером казеїну в Україні.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» єдиний в Україні володіє унікальною системою очистки молока «Fresh Milk» від одного з найбільших у Європі виробників обладнання GEA.

Юридична адреса ПрАТ «Тернопільський молокозавод»: Україна, 46010, Тернопільська обл., місто Тернопіль, ВУЛИЦЯ ЛОЗОВЕЦЬКА, будинок 28. Станом на сьогоднішній день не перебуває у процесі припинення. Розмір статутного капіталу становить 15 800 000,00 грн. Повне найменування юридичної особи – Приватне Акціонерне Товариство «Тернопільський молокозавод». Код ЄДРПОУ – 30356917. Уповноваженою особою виступає Руднєв Олександр Юрійович. Середня кількість працівників становить 1 268 чоловік.

Основним видом діяльності виступає перероблення молока, виробництво масла та сиру. ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є одним із лідерів ринку

молока Західної України. На кінець 2017 року частка Товариства на молочному ринку України складала близько 5%, на ринку Західної України – понад 20%.

Основні конкуренти ПрАТ «Тернопільський молокозавод» – «Молочний Альянс» («Яготинське», «Славія» та ін.), «Терра Фуд» («Тульчинка», «Ферма» та ін.), «Вімм-Білл-Данн Україна» («Слов'яночка» та ін.), «Формула» («Волошкове поле» та ін.), «Люстдорф» («На здоров'я», «Селянське» та ін.), «Лакталіс Україна» («Президент» та ін.), «Данон Україна» («Простоквашино» та ін.).

У структурі активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» переважають необоротні активи над оборотними активами. В цілому структуру активів можна охарактеризувати як «важку», оскільки у ній переважають необоротні активи.

величина всього капіталу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» протягом досліджуваного періоду 2019-2021рр. збільшувалась. Так у 2019 році величина всього капіталу становила 856 423 тис. грн., а у 2021 році 1 033 242 тис. грн. Тобто відбулось збільшення його розміру на 176 819 тис. грн.

Якщо говорити про оцінку основних фондів досліджуваного підприємства, то такі показники як фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства, коефіцієнт зносу, фондівіддача знаходяться у межах нормативних значень. Проте, у підприємства з кожним роком все більше зростає частка не перенесеної на створюваний продукт вартості. Цей факт засвідчує динаміка коефіцієнту придатності. Так, у 2019 році показник становив 0,81 грн./грн., у 2020 році – 0,74 грн./грн. (зменшився на 8,76%), у 2021 році – 0,67 грн./грн. (зменшився на 9,92%).

Основні засоби, які є дуже важливою складовою виробництва якісної і конкурентоспроможної продукції дуже рідко оновлюються, і в результаті використовується застаріле обладнання. Відповідно, застаріле обладнання практично не вибуває із виробничого процесу. У зв'язку з цим, у підприємства виникли проблеми із приростом нових основних засобів. Тому, підприємству необхідно провести скорочення кількості невстановленого обладнання, заміну та модернізацію обладнання, і цим підвищити значення коефіцієнта змінності.

Таким чином, рівень ефективності використання основних фондів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» у 2019-2021рр. є нижче середнього через описані вище проблеми.

За результатами аналізу показників ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод» можна зробити наступні висновки. Коефіцієнти оборотності поточних активів, оборотності поточних зобов'язань, оборотності грошових засобів, оборотності дебіторської заборгованості мають позитивну тенденцію стосовно ефективності використання оборотних засобів. Проте, протягом аналізованого періоду коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів має динаміку до зменшення, що свідчить про недостатню ліквідність та відсутність наднормативних запасів, отже на підприємстві не реалізується політика щодо оптимізації запасів. На підприємстві немає добре налагодженого процесу обороту готової продукції, про що свідчить спадаюча динаміка коефіцієнта оборотності виробничих запасів. Згідно з коефіцієнтом простроченої дебіторської заборгованості управління розрахунками із дебіторами проводиться не надто ефективно. Швидкість сплати заборгованості аналізованим підприємством сповільнюється. Відповідно через присутність у 2019 та 2020 роках збитку рентабельність оборотних активів має від'ємне значення.

Тому підприємству необхідно провести відповідні заходи оптимізації ефективності використання своїх оборотних активів, а саме:

- підвищити рентабельності оборотних активів;
- мінімізувати витрати оборотних активів у процесі їх використання;
- оптимізувати запаси ресурсів та незавершеного виробництва;
- прискорити реалізацію товарної продукції;
- зміцнити платіжну дисципліну щодо погашення дебіторської заборгованості шляхом розробки та реалізації плану заходів з реструктуризації дебіторської заборгованості;

- посилення контролю за станом дебіторської заборгованості через створення на підприємстві відповідних підрозділів;
- по можливості орієнтуватися на більшу кількість покупців з метою зменшення ризику несплати одним або кількома великими покупцями;
- застосовувати спосіб надання знижок при достроковій сплаті, який використовується у зарубіжній практиці;
- розробити заходи щодо обмеження строку розрахунків по поставках через переоформлення прострочених платежів з дебіторської заборгованості в комерційний кредит.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» – українська компанія, що випускає широкий асортимент молочної продукції. Вартість майна у 2020 році збільшилась на 101 803 тис. грн., або на 11,89%, у той час як у 2021 році його вартість зросла 75 016 тис. грн., або на 7,83%. Така тенденція до збільшення валюти балансу свідчить, як правило, про ріст виробничих потужностей товариства з розширенням обсягів господарської діяльності на підприємстві. Структура майна товариства протягом 2019-2021 років не є ефективною, адже частка оборотних активів в сукупних активах товариства є меншою за частку необоротних активів.

В 2019-2021 роки для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» були кризовими, тому що трикомпонентний показник фінансової стійкості становив $S(\Phi) = \{0; 0; 0\}$. Це означає, що аналізоване підприємство знаходиться на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик. І це, відповідним, чином може призвести до банкрутства підприємства.

Удосконалення фінансового стану можливо в напрямку розробки та виробництва нових видів продукції, які могли б зацікавити покупців та зайняти свою нішу на ринку. Вдале впровадження нового, «ходового» товару може досить позитивно вплинути на фінансовий стан підприємства.

Можна сформувати перелік заходів щодо підтримки фінансового стану підприємства на високому рівні: системний та безперервний аналіз фінансового стану та результатів діяльності підприємства; оптимізація структури витрат та джерел їх формування; розробка та впровадження фінансових стратегій; аналіз складових собівартості продукції та визначення шляхів її зниження; підтримка конкурентоспроможності продукції (послуг); розробка заходів щодо попередження кризових ситуацій; стимулювання збільшення вхідних грошових потоків; оптимізація розподілу прибутку та визначення більш ефективної дивідендної політики; розробка заходів щодо зниження зовнішньої вразливості підприємства.

Станом на звітний 2021 рік що баланс ПрАТ «Тернопільський молокозавод» не є ліквідним, адже три з чотирьох умов ліквідності не виконуються. Крім того, більшість показників, розрахованих та проаналізованих вище не відповідають нормативним значенням. Відповідають нормативам лише коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства та коефіцієнт фінансового левериджу. До того ж, підприємство не зможе відновити свою платоспроможність за 6 місяців. Можемо констатувати той факт, що ПрАТ «Тернопільський молокозавод» станом на 2021 рік є неліквідним підприємством. Головним джерелом виникнення ризику ліквідності є відсутність балансу між термінами погашення та обсягами активів і зобов'язань. До того ж неліквідність свідчить про його нездатність розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Основними заходами підвищення платоспроможності та ліквідності підприємства є:

- забезпечення достатнього розміру власного капіталу і його приросту в необхідних розмірах;
- зменшення собівартості продукції;
- підтримання оборотності запасів і дебіторської заборгованості на оптимальному рівні;

- комплексний та ретельний аналіз показників ліквідності і платоспроможності підприємства;
- управління запасами підприємства;
- систематичне планування і прогнозування необхідного розміру ліквідних засобів шляхом обліку всіх належних платежів і обліку грошових надходжень;
- визначення мінімально необхідної потреби в грошових активах для поточної господарської діяльності;
- забезпечення прискорення обороту грошових активів;
- першочергове спрямування прибутку на поповнення власного оборотного капіталу, тобто на збільшення частки власних коштів у джерелах покриття оборотних активів;
- використання можливості отримання довгострокових кредитів і позик у підприємницькій діяльності;
- визначення оптимального обсягу сировини та матеріалів. Виходячи з потреб виробництва, необхідно визначити оптимальний обсяг закупівлі сировини та матеріалів, адже надмірна їх кількість це не тільки додаткові витрати на доставку, зберігання, але й вилучення з обороту оборотних коштів;
- відмова від капітальних вкладень, що перевищують фінансові можливості підприємства.

За результатами дослідження можемо констатувати, що аналіз показників ділової активності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» протягом 2019-2021рр. показав, що більшість показників, які характеризують ділову активність аналізованого підприємства характеризують позитивну динаміку, що можна розцінювати як покращення ділової активності досліджуваного підприємства у звітному 2021 році порівняно із базовим 2019 роком.

У процесі аналізу грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за період 2019-

2021рр. було виявлено, що величина чистих грошових потоків була або доволі малою, або взагалі від'ємною.

Для того, щоб збалансувати та оптимізувати дефіцитний грошовий потік у короткостроковому періоді можна використати «Систему прискорення – уповільнення платіжного обороту». При її використанні розробляються заходи щодо прискорення залучення вхідних грошових потоків і уповільнення їх виплат.

Заходи, що здійснюються для прискорення залучення коштів:

- надання більших цінових знижок при реалізації продукції за готівку
- при простроченій дебіторській заборгованості, проведення заходів по прискоренню її інкасації;
- зменшення строків надання покупцям товарного кредиту;
- за продукцію, що має великий попит на ринку, передоплата має бути частковою або повною.

Заходи, що використовуються для уповільнення виплат коштів:

- уповільнення інкасації власних платіжних джерел за допомогою флоута (періоду якій проходять виписані платіжні документи до їх оплати);
- використання лізингу при придбанні довгострокових активів;
- за згодою з постачальниками збільшення строків надання підприємству товарного кредиту;
- переведення кредитів одержаних підприємством шляхом реструктуризації із короткострокових у довгострокові.

Заходи, що використовуються у короткостроковому періоді по підвищенню рівня абсолютної платоспроможності підприємства, у майбутньому можуть привести до утворення дефіциту грошових потоків, а отже щоб збалансувати дефіцитний грошовий потік в довгостроковому періоді, потрібно розробляти наступні заходи: випуск додаткових акцій підприємства; додатковий випуск облігаційної позики; пошук стратегічних інвесторів; використання довгострокового кредитування; частковий продаж фінансових вкладень, які є

довгостроковими; основні засоби, що не використовуються, мають бути здані в оренду або продані.

На основі дослідження фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2019-2021 роки слід зазначити, що підприємство проводить свою фінансово-економічну діяльність досить неефективно, оскільки більшість показників показують негативну динаміку своїх значень.

Під час комплексної оцінки фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод» було виявлено, що результат оцінки фінансового стану методом комплексної оцінки не є задовільним, оскільки розрахункове значення комплексної оцінки не відповідає нормативному значенню. Оптимальним є значення показника є більше, або те, що дорівнюють 1.

Система заходів для підтримки фінансового стану на високому рівні повинна передбачати:

- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємства;
- розроблення заходів зі зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- упровадження планів практичних заходів у разі виникнення кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у разі відхилення розвитку ситуації.

Оцінка інвестиційного проекту компанії проводилась на реальному проекті ПрАТ «Тернопільський молокозавод», а саме придбання нового розливо-пакувального пристрою ТРВЗ. Процес оцінки та аналізу був доповнений порівнянні даного проекту з альтернативним проектом. Результати оцінки демонструють високі показники ефективності. При оцінці на 5 років й стартових інвестиціях в 530 тис. євро проект демонструє період окупності в 2,71 роки й індекс доходності 1,84.

Результати при урахуванні суми інвестицій й специфіки інвестиційного напрямку є доволі вражаючими. Потенційна ефективність проаналізованого інвестиційного проекту, готовність компанії вкладатися в такі коштовні інвестиційні проекти та загальні успіхи компанії в галузі демонструють успішне

функціонування навіть неформалізованої інвестиційної стратегії. В незалежності від оцінки інвестиційної стратегії, завжди існують шляхи покращення.

Першою пропозицією є розробка формальної інвестиційної стратегії з використанням сучасних підходів, індивідуалізацією даного процесу для підприємства та залученням спеціалістів з інвестиційної діяльності та представників керівної ланки підприємства. Створення стратегії з чітко визначними цілями, джерелами фінансування, проектами дозволить значно розширити можливості з контролю та управління ризиками й підвищить ефективність та структурованість інвестиційної діяльності.

Другою рекомендацією є інвестиційний проект з переведення компанії на електронну систему документообігу. Проект зорієнтований на підвищення загальної продуктивності персоналу компанії та збільшення швидкості обробки усієї документації в середині підприємства. Автоматизація багатьох процесів, економія на ресурсах, підвищення супротиву кризовим обставинам – спрощення дистанційного функціонування підрозділів компанії.

Третя пропозиція є довгостроковим інвестиційним проектом – екстенсивне розширення виробничих площ та потужностей ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Прописання проекту в майбутній формалізованій інвестиційній стратегії є необхідним, бо в недалекому майбутньому питання розширення підприємства за рахунок кількісного збільшення, може стати питанням збереження позицій в конкурентному середовищі. Основним фактором є значне кількісне переважання потенційних масштабів виробленої продукції серед головних представників ринку, як «Молочний альянс», «Терра Фуд», «Данон». Інвестиційний проект направлений проти загрози дефіциту кадрів серед вантажників, водіїв та експедиторів є четвертою рекомендацією автора. Інвестиції направлені на покращення умов праці представників професій, що зазвичай характеризуються високою плинністю кадрів. Концепцією проекту є створення таких умов праці, щоб сформувати довірливу атмосферу, зменшити плинність кадрів та подолати дефіцит кадрів.

Останньою пропозицією є фокусування на інноваційно-інвестиційному напрямі інвестиційної стратегії. Продовження активного інвестування в інноваційні внутрішні проекти підприємства, інвестиційні цілі стратегії на покращенні обладнання, продукції, програмному забезпеченні. Дана пропозиція базується на успішності втілених інвестиційних проектів, що підходять під дану ідентифікацію та є одним з факторів успішної діяльності підприємства.

Інвестиційна стратегія є невід'ємною частиною загальної стратегії підприємства і має прямий вплив на широкий спектр функцій підприємства пов'язаних з інвестиційною діяльністю. При дослідженні інвестиційної стратегії в контексті аналізу ПрАТ «Тернопільський молокозавод» підтвердилася інформація про відсутність достатньої кількості формалізації даного типу функціональних стратегій, але вплив на загальну діяльність підприємства й вираження стратегії на прикладі конкретних інвестиційних проектів підтверджує її важливість та функціонування навіть в контексті загальної стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик В.В. Сутність інвестицій та наукові підходи до інвестиційної діяльності / В.В. Білик // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 2, Т. 2. – С. 112–115.
2. Кундеус О. М. Інвестиційне забезпечення діяльності підприємств на інноваційній основі / О. М. Кундеус // Інноваційна економіка. – 2007. – №4. – С. 148-155.
3. Водянка Л.Д. До питання про економічну сутність поняття інновацій та їх класифікації, 2014. с. 173-178.
4. Господарський кодекс України : затв. ВРУ 16.01.2003 р. № 436-IV: [зі змінами та доповненнями]. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Гришко В. А. Дослідження чинників інвестиційно-інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. Львів, 2010. № 20.1. С. 190-196.
6. Грудцина Ю. В. Інноваційна діяльність в Україні: аналіз та прогнозування. Бізнес Інформ. 2019. №2. С. 78–84. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-78-84>
7. Давідов М. В. Шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України. Актуальні проблеми економіки, 2008. №4. С. 130-134..
8. Данілов О. Д., Вдовиченко А. М. Структура інвестицій, інновацій та випуску промислової продукції в Україні. Фінанси України. 2008. №5. С. 115-123.
9. Економічна енциклопедія. У 3-х томах. Т. 3 / [відп. ред. С. В. Мочерний]. К. : ВЦ “Академія”, 2002. С. 170-171.
10. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. 397 с.

11. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2003. 278 с.
12. Касич А. О. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в Україні: джерела, оцінка, перспективи: монографія. Кременчук : Кременчуцька міська друкарня, 2008. 406 с.
13. Князь С. В, Георгіаді Н. Г., Фльорко В. А. Моніторинг інвестиційних та інноваційних процесів. Вісник НУ “Львівська політехніка”: Логістика. Львів : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2003. Вип. 469. С. 223-229.
14. Козик В. В., Машіка Т. Й. Інвестиційні аспекти інноваційної діяльності. Тези доповідей науково-практичної конференції “Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства”, (Львів, 20-22 квітня 2007 р.). Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2007. С. 95-96.
15. Малиш І. А. Теоретико-методичні підходи до управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств аграрного сектору економіки. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. Харків : ХНАУ, 2018. № 4. С. 165-175.
16. Малиш І.А. Особливості інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств аграрного сектору. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”. Харків : ХНАУ, 2019. № 4, Т1. С. 234-243.
17. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1561-12. Відомості Верховної Ради України, 1991, № 47, ст.646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
18. Гузар Б.С., Прокопчук О.Т., Мельник К.М. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору національної економіки України. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О.О. Непочатенко та ін.: Економічні науки. Випуск 94. Ч.2. Умань, 2019. С.141-160.
19. Коваленко О.В, Борисова Я.Г. Управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислового підприємства. Економічний вісник

Запорізької державної інженерної академії. 2014. Випуск 7. С. 12-19. URL: Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_012.pdf.

20. Олійник О. В., Сідельнікова І. В. Особливості інноваційного розвитку аграрного сектору національної економіки. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2015. Вип. 10. С. 72-77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2015_10_13.

21. Халатур С.М. Удосконалення організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку сільського господарства. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 12. С. 46-50.

22. Бухало О.В., Малиш І.А. Сутність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрних підприємств. Вісник ХНАУ. Серія "Економічні науки". Харків: ХНАУ, 2020. № 1. С. 341-351.

23. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : Підручник. Суми: ВТД Університетська книга, 2010. 334 с.

24. Михайлова Л.І., Гуторов О.І., Турчіна С.Г., Шарко І.О. Інноваційний менеджмент: навч. Посібник. Вид. 2-ге, доп. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 234 с.

25. Клименко О.В. Методика оцінки ефективності реальних інвестицій в Excel. Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць. 2013. № 10. С. 467–473.

26. Шпильовий В.Д. Оцінювання складності проектно-інноваційної діяльності. Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. № 3 (43). С. 16-21.

27. Монастирський Г.Л. Теорія організації: підручник. 2-е видання, доповнене й перероблене. Тернопіль: "Крок", 2019. 368 с.

28. Охріменко О.О., Скоробогатова Н.Є., Манаєнко І.М., Ярецько Р.С. Управління інноваційними проектами в умовах міжнародної інтеграції: монографія. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. 262 с URL:http://www.dut.edu.ua/uploads/1_2098_37094451.pdf.

29. Дейнека Л. В. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки: науково-аналітична доповідь. К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2018. 158 с.
30. Скиба М. В. Теоретичні аспекти державного регулювання інноваційної діяльності: стусніть, мета та засоби. Науковий вісник УНУ. 2017. №15. С. 121-124.
31. Хаустова К.М. Інвестиційно-інноваційна стратегія підприємства та підходи до її класифікації / К. М. Хаустова // Фінансовий простір. — 2015. — № 4. — С. 183—187.
32. Шафранська Т.Ю., Шмагун Ю.І. Інвестиційно-інноваційна стратегія як головний елемент успішного розвитку підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2014/Economics/10_178849.doc.htm
33. Офіційний сайт ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Електронний ресурс: <https://pjsc.molokija.com/ua/>
34. Мельник Н. О. Удосконалення програми лояльності ТМ Молокія / Н. О. Мельник. – Київ, 2020. – 135 с.
35. Сервіс перевірки контрагентів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/30356917/.
36. Сертифікати ПрАТ «Тернопільський молокозавод». URL: <https://molokija.com/certificate>.
37. Фінансовий аналіз / [М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон та ін.]. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 302 с. – (ТНЕУ).
38. Бригідир Н. З. Управління активами і пасивами суб'єкта господарювання / Н. З. Бригідир. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 108 с. – (ТНЕУ).
39. Берест М. М. Фінансовий аналіз (навчальний посібник) / М. М. Берест. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 164 с. – (ХНЕУ ім. С. Кузнеця).
40. Петрова В. Ф. Фінансовий аналіз / В. Ф. Петрова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 138 с. – (ХНУМГ ім. О. М. Бекетова).

41. Багацька К. В. Фінансовий аналіз / К. В. Багацька, Т. А. Говорушко, О. О. Шеремет. – Київ: НУХТ, 2014. – 320 с. – (НУХТ).
42. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 387 с. – (Центр учбової літератури).
43. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз (навчальний посібник) / Ю. М. Тютюнник, Л. О. Дорогань-Писаренко, С. В. Тютюнник. – Полтава: ПДАА, 2020. – 436 с. – (ПДАА).
44. Вакульчик О. М. Фінансовий аналіз промислових підприємств / О. М. Вакульчик, В. Я. Плаксієнко, В. Ю. Худолей. – Кривий Ріг: ВИДАВЕЦЬ РОМАН КОЗЛОВ, 2016. – 511 с.
45. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL:: <http://zakon.rada.gov.ua>.
46. Ілляшенко С. М. Інноваційний розвиток: маркетинг і менеджмент знань», 2016. 192 с.
47. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова, О. Г. Цвик // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 4. - С. 5-8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_4_3.
48. Чумак Л. Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах / Л. Ф. Чумак // Бізнес Інформ. - 2012. - № 12. - С. 209-212. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_12_52.
49. Цимбалістова О. А. Інноваційна діяльність авіакомпаній / О. А. Цимбалістова, А. Т. Турсунов // Причорноморські економічні студії. - 2019. - Вип. 38(2). - С. 10-13. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_38\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_38(2)_4).
50. Грудцина Ю. В. Інноваційна діяльність в Україні: аналіз та прогнозування / Ю. В. Грудцина // Бізнес Інформ. - 2019. - № 2. - С. 78-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_2_13.
51. Захаркін О. О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект / О. О. Захаркін // Проблеми економіки. - 2013. - № 4. - С. 274-280. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_4_36.

52. Оболенцева Л. В. Інвестиційне забезпечення управління конкурентоспроможністю промислових комплексів регіонів / Л. В. Оболенцева // Соціальна економіка. - 2018. - Вип. 56. - С. 190-196. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2018_56_21.

53. Захарчук О. В. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України / О. В. Захарчук, Є. Ю. Іоніцой // Економіка АПК. - 2020. - № 9. - С. 53-59. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2020_9_8.

54. Коваленко О. В. Інноваційно-інвестиційне забезпечення технічної модернізації як основа зростання конкурентоспроможності харчової промисловості / О. В. Коваленко, Н. С. Коткова // Продовольчі ресурси. - 2020. - № 14. - С. 230-240. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pr_2020_14_26.

55. Макаренко П. М. Інноваційно-інвестиційне забезпечення потенціалу стійкого розвитку аграрних підприємств / П. М. Макаренко, В. І. Пілявський // Економічний вісник університету. - 2019. - Вип. 41. - С. 29-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2019_41_6.

56. Дунська А. Р. Інвестиційне забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства / А. Р. Дунська, К. М. Бесараб // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2019. - № 16. - С. 340-350. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2019_16_36.

57. Чабан В. Г. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору / В. Г. Чабан // Економічний вісник університету. - 2018. - Вип. 37(1). - С. 139-143. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37\(1\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37(1)_21).

58. Лупенко Ю. О. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України / Ю. О. Лупенко, О. В. Захарчук // Економіка АПК. - 2018. - № 11. - С. 9-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2018_11_5.

59. Мельник В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектору: розширення можливостей для України / В. Мельник, О. Погріщук // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2018. - Вип. 3. - С. 23-34. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2018_3_4.
60. Олійник Л. В. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі формування інноваційних програм підприємств. Економіка і організація управління. 2017. №3. С. 51-59.
61. Ольвінська Ю. О., Самоусенкова О. В., Вітковська К. В. Сучасний стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 64–71.
62. Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
63. Крилов, Д. (2023). Інноваційна діяльність підприємства: місія, завдання та особливості організації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (1 (33)), 7–14.
64. Коюда П. М. Ефективність економічної діяльності підприємств: теорія та практика : [монографія] / П. М. Коюда, І. А. Шейко. – Х. : Компанія СМІТ, 2013. – 332 с.
65. Полозова Т. В. Інноваційна діяльність підприємства та економічна сутність інноваційного процесу / Т. В. Полозова, Д. Ю. Кривцун // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 12. – С. 108-113.
66. Точиліна Ю. Ю. Організаційно-економічний механізм інвестування інноваційної діяльності на засадах державно-приватного партнерства / Ю. Ю. Точиліна, Л. С. Сакевич // Причорноморські економічні студії: науковий журнал. – 2020. – Вип. 51. – С. 233-238.
67. The ICT Sector in Economic Development of the Countries of Eastern Europe: a Comparative Analysis / M. Dubyna, N. Kholiavko, A. Zhavoronok, Y. Safonov, D. Krylov, Yu. Tochylna // WSEAS Transactions on Business and Economics. – 2022. – Vol. 19. – Pp. 169-185.

68. Shaposhnykov K. Activation of innovative entrepreneurship development / K. Shaposhnykov, O. Krylova // Three Seas Economic Journal. – 2020. – Vol. 1, № 1. – Pp. 66–72.

69. Лігузова В. О., Баклаженко Ю. В., Гірія Р. М. Світовий досвід державної підтримки інновацій. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Випуск 18. 2017. С. 38–39.

70. Зозуляк, М. (2022). ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. *Економіка та суспільство*, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-87>

71. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України : монографія / [М.І. Диба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М.І. Диби і к.е.н., доц. О.М. Юркевич. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.

72. Андрєєва В.Г. Проблеми фінансування інноваційного розвитку України та шляхи їх вирішення. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : матеріали XI Міжнародного бізнесфоруму (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 15–16.

73. Білик Р.С. Фінансові методи впливу на інноваційну модернізацію економіки в контексті світового досвіду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Випуск 25, частина 1. С. 24–29. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_1_2019ua/7.pdf

74. Фінансове забезпечення інноваційних проєктів малого та середнього бізнесу: глобальні виклики та українські реалії : збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, 07 грудня 2016 року, м. Київ. Київ : КНЕУ, 2016. 239 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/ifba/16-5276_Zbirnik_materialiv_konf_07_12_16.pdf

75. Європейська Бізнес Асоціація (офіційний вебсайт). URL: <https://eba.com.ua/>

76. Інноваційно-інвестиційний компонент економічної безпеки підприємницької діяльності [Текст] : монографія / Білик Вікторія Вікторівна ; ПВНЗ "Європ. ун-т". - Черкаси : Пономаренко, 2017. - 328 с.

77. Борщевський В. В. Інвестиційно-інноваційна діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні: євроінтеграційний контекст / В. В. Борщевський, В. І. Волошин, Г. Я. Бабій // Стратегічна панорама. – 2017. – № 2. – С. 38-45.

78. Вербицька Г. Л. Види інновацій в умовах міжнародних економічних відносин / Г. Л. Вербицька // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2018. – Вип. 14, Т. 1. – С. 148-152.

79. Глушенкова А. А. Розвиток інноваційного потенціалу телекомунікаційних підприємств на основі 4G / А. А. Глушенкова // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2018. – № 2. – С. 55-61.

80. Концепція економічного розвитку та інноваційної активності підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища [Текст] : монографія / Гусаріна Наталія Вікторівна. - Херсон : ФОП Вишемирський В. С., 2017. - с. 165-177.

81. Інноваційне управління розвитком підприємств готельно-ресторанного господарства: методологія, теорія і практика [Текст] : монографія / О. Ю. Давидова ; Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. - Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2018. - 448 с.

82. Давуд А. Д. Особливості інвестування інноваційної діяльності підприємств / А. Д. Давуд // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. – 2018. – № 1. – С. 74-81.

83. Даниленко Ю. А. Характеристики та класифікації інновацій та інноваційного процесу / Ю. А. Даниленко // Наука та інновації. – 2018. – Т. 14, № 3. – С. 15-30.

84. Думанська І. Ю. Оптимізація видатків держави для фінансового забезпечення інноваційного процесу АПК / І. Ю. Думанська // Вісник

Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2018. – № 3, Т.1. – С. 104-109.

85. Економічні інновації [Текст] = Economic Innovations : зб. наук. пр. / Ін-т проблем ринку та економікоекологічних досліджень НАН України. - О. : [ФОП Гуляєва В. М.]. - Вип. 66. - О., 2018. - 211 с.

86. Єршова Г. В. Інноваційна діяльність в Україні: основні тенденції та проблеми / Г. В. Єршова // Економіка і прогнозування. – 2017. – № 4. – С. 137-148.

87. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти [Текст] : міжуніверситетська колективна монографія / К. В. Ковтуненко, Є. І. Масленніков, Е. А. Кузнєцов, Ю. М. Сафонов, С. В. Філіппова; за ред. К. В. Ковтуненко, Є. І. Масленнікова. - Херсон: Видавець Грінь Д. С., 2016. Вип. 2. - Херсон, 2017. - 906 с.

88. Інноваційне промислове підприємство у формуванні сталого розвитку [Текст] : монографія / [Амоша О. І., Джвігол Х., Мішкевіч Р. та ін. ; за ред. О. І. Амоші, Х. Джвігола, Р. Мішкевича] ; Нац. акад. науки України, Ін-т економіки промисловості, Акад. економ. наук України. - К. ; [Полтава] : [ВНЗ Укоопспілки "Полтавський ун-т економіки і торгівлі"], 2018. - 296 с.

89. Прокопенко Ю. О. Методика прийняття рішень щодо ефективного управління інноваційними проектами машинобудівних підприємств ракетно-космічної галузі за багатокритеріальною моделлю оптимізації / Ю. О. Прокопенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 13. – С. 50-57.

90. Пукала Р. Проблеми вибору спеціальних видів фінансування інноваційного підприємництва / Р. Пукала, Н. М. Внукова // Право та інновації. – 2018. – № 1. – С. 7-12.

91. Рудь Н. Систематизація методичних підходів щодо оцінювання ефективності інноваційних проектів / Н. Рудь // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – № 1. – С. 55-62.

ДОДАТКИ

РЕЦЕНЗІЯ

на випускну роботу бакалавра
студентки Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та
менеджменту

Полтавського національного технічного університету імені Юрія
Кондратюка

Бурої Ярослави Анатоліївни

на тему «Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності
підприємства»

Випускна робота бакалавра та її зміст відповідає завданню, сформульовані мета, об'єкт та предмет дослідження свідчать про актуальність теми, адже визначається необхідністю підтримки та розвитку інновацій у сучасних умовах глобального ринку. Інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємств, а інвестиції – основним інструментом їх впровадження та розвитку. Забезпечення ефективного інвестиційного потенціалу для інноваційних проєктів стає стратегічно важливим завданням для підприємств у всіх галузях економіки. Особливу актуальність ця тема набуває в умовах швидких технологічних змін, зростаючої конкуренції та потреби у постійному оновленні продукції та послуг. Тому дослідження механізмів та інструментів інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємства має велике значення для підвищення його конкурентоспроможності та стійкості на ринку.

Робота викладена на 118 сторінках друкованого тексту і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, літератури і додатків. Дослідження в роботі проведено на основі офіційних статистичних даних та власних опитувань.

У першому розділі дипломної роботи – «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ» розглянуто сутність, класифікацію, структуру інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства; джерелами, видами та формами інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств; методики дослідження ефективності інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності.

У другому розділі – «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»» проаналізовано й оцінено техніко-економічні та фінансові

показники діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»; проведено бриф-аналіз фінансового стану підприємства як фактору ефективності використання ресурсів.

У третьому розділі – «ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»» сформовано напрями удосконалення управління інноваційною діяльністю на ПрАТ «Тернопільський молокозавод»; здійснено оцінку ефективності інвестування в інноваційний проєкт.

У роботі бажано було більш детально розглянути ризики, пов'язані з інвестиціями в інновації, та методи їхнього управління.

Охоплений комплекс питань, що розглядався в роботі, викладений на належному рівні та свідчить про високий рівень підготовки студента, уміння використовувати здобуті в університеті знання для вирішення конкретних аналітичних та управлінських задач.

На підставі вищевикладеного вважаємо, що представлена робота має наукове і практичне значення, відповідає вимогам, які ставляться до випускних робіт бакалаврів у закладах вищої освіти та рекомендовано оцінити на «добре», а її автор Бура Я.А. заслуговує на присвоєння першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

К.е.н., доцент кафедри
економіки, підприємництва та маркетингу
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Інна МІНЯЙЛЕНКО